

3 R марка 30
R 496

№ 3

1967

3

Бувижонлар

Онажонлар

Опажонлар

Болажонлар

ШАХМАТ
ЭРТАК
ТУРКУМ
ЕДНОМА
ХИКОЯ
ГУРУНГ
МУНОЗАРА
ЛАВҲА
РЕПОРТАЖ
ОЧЕРК
БОШМАҚОЛА

Ўзбекистон
Компартияси
Марказий
Комитети
журнали

№ 3

март

1967

УШБУ СОН

мазмуни

БАЙРАМИНГИЗ МУБОРАК
САОДАТ НАШЪАСИ
ШЕЪРИЯТ ШАЙДОЛАРИГА
КИНОЛАВҲАЛАР
АЛЛА, ҚЎЗИМ, АЛЛА
ГУЛ ОШИГИ
ТЕМУР ДАСТХАТИ
ТОШКЕНТ МОНРЕАЛДА
НЬЮ-ЙОРК ФОЖИАСИ
ҲИСОР ҚЎЙЛАРИ ҚАНИ?
ЗИРА — ДОРИВОР
БАҚА БИЛАН ТАҚА
ХОТИНЛАР ГИЙБАТИ

МУАЛЛИФЛАРИМИЗ:

{ Сарвар Азимов, Саида Зуннунова, Эркин Воҳидов, Музайяна Алавия, Эътибор Охунова, Азиз Абдураззоқ. }

{ Алихон Соғуний, М. Тўйчиев, М. Юнусхўжаева, Муҳсин Алиев, Озод Шарафиддинов, Абдулхай Умаров. }

{ Т. Қўзибоев, М. Султонов, М. Нурматов, У. Нуритдинов. }

Ойлик ижтимоий-сиёсий
адабий-бадиий безакли журнал

ЗАРВАРАҚЛАРДА

1-бет — Самарқанд келини. Ўзбекистон ССР халқ рассоми Чингиз Аҳмаров ишлаган.

2-бет — Бахтиёрлар.

4-бет — Гулнора.

Г. Графкин фотолари

Ички 2—3-зарварақлар. Асрлар ва қасрлар.

Г. Графкин, Е. Юдицкий фотолари.

КЕЛАСИ СОН

мазмун

- ОЧЕРК** — ленин кўксимизда
ЁДНОМА — темур тузунлари
ТУРКУМ — миртемир
ТОПИЛДИҚ — шаумян мантуби
МУЛОҲАЗА — қиттан савдогар қони
ЛАВҲА — пулисангин қўшиқлари
ФЕЛЬЕТОН — аёллар исёни
ДОСТОН — тошкент билан суҳбат
РЕПОРТАЖ — номлар номиссиясида

Салом азизалар

Она!

Жаҳонда бундан мўтабар сўз борми?! Баҳор ижодкорлиги, ҳаёт ширинлиги, жаҳон ёруғлиги, қуёш сахийлиги, дунёнинг соҳибжамоллигини, умр боқийлигини, эзгу ниятларни бир сўз билан мукамал ифода қиламиз десак Она деймиз.

Кечалари оқсўт бериб, сахаргача кўз юммай чиққан Она! Ток зангларига тортилган беланчакни тебратиб алла айтган, ҳаёт қўшигини куйлаган Она! Бир парча этни катта қилиб, одам қаторига қўшган ва оламга танитган Она! Навоий юрагига жонбахш ғазал жо этган, Иби Синодай донишни яратган, Улуғбекни сайёраларга ошиқ қилган, Машрабни вояга етказган, Нодирани камол топтирган Она!

Жаҳонга улуғ Ленинни армуғон этган Она!

Мард Она, қаҳрамон Она, вафодору жафокаш, меҳрибону бардошли, улуғвору камтарин Она!

Жаҳонда ким бўлмасин, буюк олим, фозил, фазогирми, ноз-неъматлар ижодкори деҳқонми, қаҳрамон боғбонми, ғазал мулкини султони, Онадан абадий қарздор, умри борича Онага қуллуқ қилишни ўзига бахт деб билади.

Қаҳрамон Она, Сизнинг кўксингизга оналик шарафи Улуғ Диёримизда абадий тақиб қўйилди. Сиз қўлингизга ол байроқ тутиб, инқилобий сафларнинг олдида бордингиз, буюк жабҳаларда эрлар билан баббаравар одим ташлаб, муаззам қасрни барпо этишда мунчоқ-мунчоқ тер тўқдингиз.

Қаердаки ҳаёт томири уриб турган бўлса, меҳрибон Онажон, ўша ерда Сиз бор. Сиз — мураббия, муаллима, шифокор, ҳаёт гулшанининг боғбони, одамзод ақл-зақосининг чароғбони.

Тинчлик, Озодлик, Бахт-саодат, Меҳнат таронасини авж пардаларда куйлаётган совет аёлларининг қудратли садосида Озод Шарқ қизининг, ўзбек қизининг ҳам овози бордир.

Бу таронага жўр бўлганлар Турсуной Охунова билан Чўлпоной Қудратиллаева, Зулфия Исроилова билан Саида Зуннунова, Зулфия Умидова билан Сабоҳат Азимжонова, Лутфихоним Саримсоқова, Мукаррам Турғунбоева, уларнинг минг-минглаб тенгдошлари, дугоналари, опа-сингилларидир.

Онажонимизнинг, хотин-қизларимизнинг, бахтиёр аёлларнинг ғоят масъулиятли ижтимоий бурчларидан ташқари буюк инсоний бурчлари ҳам борки, бу — фарзандларни тарбиялашдан, ёш ниҳолни ўстиришдан, одам боласига қанот беришдан иборатдир. Биз бу улуғ курашда ҳам, муҳтарамамиз, Сизга сиҳат-саломатлик, куч-қувват тилаймиз.

Севикли Онажон, бугун ял-ял байрамингиз. Шу улуғ айёмда ўзингиз сийнангизда боққан отахон шоир шеърдан бир парча эслатмай иложимиз йўқ:

Онам деганимда, оқсоч жафокаш,
Мунис ва меҳрибон чехранг намоеъ.
Сен, ахир, бағрингда парварни қилиб,
Кўзимга бахш этдинг кўзгудек жаҳон.

Оналик — буюк бахт. Саодат офтоби порлаган Ватанда туғилиш, Она бўлиш, бола боқиш янада улуғроқ бахт.

Қуёш ҳамма ерда теппа-тегн нур сочади. Шабнамдан барча кўкатлар бирдек баҳра олади. Жаҳонда ҳамма ердаги оналар тўғоқ азобини бирдек тартадилар. Биз ҳамма аёлларни, барча хотин-қизларни, барча сналарни бирдек ҳур, бахтиёр кўришни истаймиз.

Жамики улуғлигингиз, сахийлигингиз, мунислигингиз, оқ сутингиз учун раҳмат, Онажон!

Байрамингиз муборак, азизалар!

Эътибор
Охунова

ЭШИКДАН ТАШҚАРИ ЧИҚМАСДИК БУРУН,
ОСМОН ҚУЗБАСИГА ЕТДИ ИЗМИМ!

Гулчеҳра Жўраева

Ха, ҳурмиз, эркимиз. Жаҳонларга улашсак етгудек бахтимиз, қудратимиз бор. Октябр тоғи отмасдан олдинги зулм ва ҳўрликлар ҳукмрон бўлган машғум замонда қизларимиз шундай мисралар бита олармиди? Йўқ, мутлақо! Қадим, Оснн туйида юлдуздек чарақлаган шоира Увайсий:

Меҳнату аламларга мубтало Увайсийман,
Қайда дард эли бўлса, ошно Увайсийман...

деб ўзининг дарддилар замонида яшаганини маълум этади. У кўп шеърларида маломатдан нолийди, бахтсизлик, адолатсизликдан изтироб чекади. Ёки ўтмиш шоираси Моҳзода бегимнинг юрак фиғонларини эшитиб кўрайлик:

Жаҳон! Сен бевафо, ҳар ерда кўп инсонни
инглатдинг,
Бибёни қазода неча минг барнони
инглатдинг...

Ўтмишнинг жабру жафоларидан инграб ғазаллар битган бу шоиралар қисмати бизга аён. Бу мунгли нолалар ёлғиз ўзбек хотин-қизлари тақдири ҳақидаги ҳасратномаларгина эмас, ўша давр аёллари кўргилиги бўлган изтироб қўшиқлари ҳамдир.

Қоп-қора бахмал кечада юлдузлар қанчалик ёрқин чарақласа, ўтмиш зулматларини эслаганда бугунги иқболимиз машғали шунчалар ёруғ шуъла сочади. Биз яшайётган замонда тарих саҳифаларига тубли таҳрир киритди. Ноёб бахтини, масъуд оналик, бебаҳо ёшлик, эзгу орзу-умидларини эркин тарағнум этиб, жўшқин мисралар яратаётган бахт соҳибалари — шоира ва адибалар Октябр самарасидир.

Ҳозирги кунимизнинг ҳар бир дақиқасини олтин тарозиде ўлчагим келади. Бу ўлқанинг кумуш тонглари, тароватли оқшони, сўлим наҳорлари нақадар ҳаётбахш, чунки бу бахтиёрлар ўлкаси. Бахт яратувчилар ҳам, бахт эгалари ҳам — биз ўзимиз.

Бахт — мен ўзим, ҳаёт боғида
Неча гулгун тенгдошларим бор.
Бахт — бизлармиз, кўнгли ториде
Озод Ватан қўшини такрор.

Саодат сўзининг ўлчови — худуди йўқ дейдилар. Биздаги саодат эгаларининг ҳам сол-саногий йўқдир. Қайси жабҳага назар ташламанг, гўзаллик яратаётган қиз-жувонларни кўрасиз. Улар бор жойда орас-талиқ, эзгулик, гўзаллик бор. Бугина эмас, шоир қўлига қалам тутишган, созанда торига дилбар куй бўлиб оқиб янрган, хушхон қўшиғига мазмун берган ҳам шулар.

Марҳум домламит Мақсуд Шайхзоданинг таъбири билан айтганда, классик адабиётда ғазал жанрининг келиб чиқиши ва ривож топишида аёлларнинг зебо ва хушрўйлиги, жон олувчи лафозати, маънавий гўзаллигининг аҳамияти каттадир. «Ғазал» ва ундан ясалган «муғозала» сўзининг бевосита луғавий маъноси аёллар суҳбатидан файз олиш демакдир. Ғазал мулкнинг султони Алишер Навоийнинг шоҳ асарларидаги асосий мавзу ҳам аёллар мадҳи, ишқи эмасми!

Навоий, ёрни топсанг саломат, хайрбод этким,
Яна заъф этса ногоҳ, қолмагай жонинг азоб ичра.

Аёллар — ҳаёт, аёллар — эзгулик, аёллар — келажак. Шу бугунгимиз ҳам аёллар билан гўзал. Гўзалларгина эмас, коммунизмнинг моддий-техника базасини яратувчилар, завод ва фабрикалар, колхоз ва совхозларда ўзларининг фидокорона меҳнат-

БАХТ — БИЗЛАР МИЗ

лари билан ҳурмат, иззат қозонганлар — улар. Ноз-неъматлар yaratувчилар, ёш авлод тарбиячилари, шифокорлар, фазо лочинлари, киши руҳининг инженерлари — қалам соҳиблари, тинчлик бўстонининг турфа гуллари...

Далаларга эрта баҳор, куз, ёз, ҳатто қиш паллалари ҳам йўлим тушган. Эрта баҳор... Шуд-горланган ер қорамтир тусда ястаниб ётарди. Гийёҳ кўринмайди. Она дала уйқуда. Субҳидам палласида боғларга булбул навосини тинглаш учун эмас, далага ошиққан қизни учратганман.

Она ерин илк бор нозли уйқусидан уйғотиш учун келган қиз Турсуной эди. Унинг юрагини бир ишқ — ўзи она ерга селган чигитнинг униб чиқишини интизорлик билан кутиш ишқи ёндираётгани аниқ. Ниҳоят митти гўза ниҳоли ер кўксини ёриб чиқади. Пахтакор қиз дилдаги эзгу ҳисларни алалайди. Заҳматқаш қиз гўзалари қошидан нари кетолмай парвона. Ахир гўза ҳам фарзанд-ку! У тугилди, у яшайпти. Турсуной она бўлиб гўзаларини ардоғига олади. Меҳр чашмаси билан сугоради. Тагларини парқудай юмшатиб авайлайди. Қиз учун барча гўзалликлар шу ерда — далада. Гўза гуллади. Турсунойнинг ёноқларида ҳам шу гулдай табассум. Шу табассумни шеърга кўчирини уйлаб халёлга толаман. Табассум! Ишлаб чиқаришимизнинг қайси бир тармоғига қарамай, чехрасини табассум беазаган қиз-жувонларни кўраман. Ўз ишидан, бахтидан мамнун бўлганларга ҳамиша табассум ёр.

Мана, яна бир табассумга ёр аёл. Қуни-кеча Ленин ордени билан мукофотланган шифокорлар орасида 1-шаҳар юқумли касалликлар касалхонасининг ҳамшираси Халима Ҳакимованинг ҳам номи бор. Қаранг-а, оддий ҳамшира олий нишон олишга сазовор бўлибди! Меҳнатнинг иззати шу эмасми. Ҳа, аёлларимиз юрағида меҳнат ишқию, юзларида шу меҳнат самараси — табассум. Эҳа, ҳали қаламга олинмаган табассум эгалари қанчадан-қанча.

Эрта тонг... Борлиқ нозли уйқудан уйғонибқў қўшиққа рўбарў бўлди. Бинобарин, ҳар тонг қўшиқ билан бошланади бизда.

**Шод, бахтиёрман,
Аҳдима борман
Бахтимга ёрман.**

Қўшиқчи қизнинг овози ўз қанотида бахт, шодлик элтиб қўшиққа жўр бўлган юракларга ҳади этади. Эссиз, Шаҳрихон, Турсунойлар ҳам шундай қўшиқ куйлашни орзу қилмаганмиди? Қўшиқ куйлагани учун пичоқланган Турсуной, Нурхонлар ҳозир бўлсайди. Шундай шодиена дамларда биз ўтмиш қурбонлари, бахтимиз йўлида жувонмарг бўлган опа ва оналар хотираси учун бош эгамиз. Ноб бахтимизни эъзозлаб сақлашга, гард юқтирмай ас рашга сўз берамиз. Негаки бу бахт курашлардан, кўз ёшларидан бунёдга келган.

Биз бу бахт учун муносиб ишларимиз билан жавоб берамиз. Инсонга азиз ҳамроҳ, яқин кўмақдош бўлишга, ўтли мисраларимиз билан инсонни, замонни, бахтни шарафлашга сўз берамиз. Масъуд оналарнинг кўзларидаги бахт нашъасида, гўдаклар лабидидаги шўх кулгуда, одамлар гурунғидидаги самимийликда, боғлар, хивонларга тўшаладиган гуллар атрида, ҳар бир, ҳар бир эзгуликда улдушимиз бўлсин. Азиз юрт тулшанини, азиз замондошлар шаънини куйласин ҳамиша бу қалам.

**Ҳаёт ширин, ҳаёт гўзал,
Умр мангу бўлса қани!
Ҳатто киприк юммай тунлар
Ёсанг, кутар юрт чамани.**

Қадимда баъзан «Қиз туққандан кўра тош туққан яхши» дердилар. Эллик йилдирки, бу гапнинг маъноси ўзгарди. Эндилда қизлик — қирмизлик. Қизлар гўзаллигимизнинг, бахтиёрлигимизнинг, покизалигимизнинг рамзи. Уларни биз энди баҳорга, раънога, тулғойга ўхшатамиз. Фоточи А. ТУРАЕВ олган бу расмда ана шу хушнудлигимиз, тиниқлигимиз, дилбарлигимиз акс этган. Совет хотин-қизлари энг бахтиёрдилар дерканмиз, бу тамомилда ҳақ.

ЯНГИ ТИЗМА ЛАР

ШЕЪРИЯТ
ШАЙДОЛАРИГА

БИЛМАЙМАН, БУ УЙДА ЯШАГАНДИ КИМ.
РОСА ҚИЛГАН ЭКАН МЕХНАТ, ҲАФСАЛА.
БУГҮН ДИЛ ЭЗГУВЧИ СУКУНАТ ҲОКИМ,
СИНГАН ҚОВИРҒАДЕК ЕТАР ВАССАЛАР.

КУЗИМГА ЕТИМДЕК МУНГЛИ БОҚАДИ
БИР ЕНДА ШУВОҒИ ТУКИЛГАН УЧОҚ.
ГУЕ ЖОНЛИ ВУЖУД, БАҒРИМ ЕҚАДИ
ҚУЛИ СИНИБ ЕТГАН ТИЛСИЗ ҚУҒИРЧОҚ.

ГОҲ АЛАМ, ГОҲИДА ЧЕКСИЗ ШОДЛИКЛАР,
БАЛКИ УМРЛАРНИНГ ГУВОҒИ БУ УЙ.
ҒАЛВИР БАДАНИДА ХОТИРА САҚЛАР,
ХОТИРАГА ШУҒИБ СУРГАН КАБИ УЙ.

ЗАБОНСИЗ ШУ ТОШЛАР, БАЛКИ, НЕЧА БОР
ТИНГЛАГАН ТУЙ, БАЗМ, ДУСТЛАР САСИНИ.
БАЛКИ ҚАТЛАРИДА ПИНҲОН АРДОҚЛАР
ЮМШОҚ ЙУРГАКЛАРНИНГ ХУШБУЙ ИСИНИ.

МЕХНАТ, УМР БАРИ, МУҲАББАТ БАРИ,
ДЕВОРДА ПАНЖАЛАР ИЗИ — СИРЛИ ХАТ.
НАХОТ ШУНЧА ҚАТТИК ТАБИАТ ҚАҲРИ,
НАХОТКИ ИЛОЖ ЙУҚ, БИР ЧОРА ҚАҲАТ.

ФИКРДАН, ХИСЛАРДАН УВИШГАН ЮРАК
ЖАВОБ ТОПГАН КАБИ ЕРИШДИ БИРДАН.
АХИР ОДАМ ОМОН, ОДАМЛАР ТИРИК,
АНА УТМОҚДАЛАР ШОШИЛИНЧ, БАРДАМ.

* * *

ИТЛАР УВИЛЛАЙДИ, МУШУКЛАР НОТИНЧ,
ШАРПАЛАР ҒАЛАТИ; СИРЛИ ВА СОВУҚ.
ҚУНОҚДА ЕТОЛМАЙ ПИТИРЛАР ТОВУҚ.
НЕНИ БОШЛАБ КЕЛАР БУ ОҚШОМ, БУ КЕЧ.

ОНА ЕР, АЗИЗ ЕР, ДАРДИНГНИ ОЛАЙ,
ҚАЕРИНГ СИЛАСАМ ТИНЧЛАНАР ЖОНИНГ.
ҚАЕРДА КУПИРИМИШ АСАБИНГ, ҚОНИНГ,
АЙТЧИ, ҚАЕРИНГГА ҚУЛОГИМ СОЛАЙ.

ГУДАКЛАР КУЗИНИНГ ҚОРАЧУҒИДАН
КОШКИЙДИ СУҒУРИБ ОЛСАМ ҚУРҚУВНИ.
ҚАЙТАРИБ ТИНЧ ТУННИ, ШИРИН УЙҚУНИ
БАХТ БУЛИБ ПОРЛАСАМ ЮЛДУЗ ЧУҒИДА.

ИТЛАР УВИЛЛАЙДИ, МУШУКЛАР НОТИНЧ,
ШАРПАЛАР ҒАЛАТИ; СИРЛИ ВА СОВУҚ.
ҚУНОҚДА ЕТОЛМАЙ ПИТИРЛАР ТОВУҚ.
НЕНИ БОШЛАБ КЕЛАР БУ ОҚШОМ, БУ КЕЧ.

* * *

МАШИНАЛАР ҒИЗ-ҒИЗ УТАР ЕНИМДАН,
БОРТИДА ЕЗУВЛАР: МОСКВА — ТОШКЕНТ.
ТОШКЕНТГА БЕЛОРУС, УКРАИНАДАН,
ШОФЕРЛАР СЕРТАШВИШ, ШОФЕРЛАР ШОШГАН.

ҲАММАСИ АРДОҚЛИ ЖИГАРИМ МИСОЛ,
МИННАТДОР НАЗАРИМ КЕТАР ЭРГАШИБ.
ҚАЛБИМ БУ ОҚИБАТ ҚАРШИСИДА ЛОЛ,
МАШИНАЛАР УТАР ЕНИМДАН ШОШИБ.

* * *

БИРОВНИНГ ТИЛИДАН СУЗЛОВЧИЛАР КУП,
МАЖЛИСДАГИ ТАКЛИФ НУТҚИНИ ҲАТТО.
БУЛАРНИНГ БИЛГАНИ, УРГАНГАНИ: ХУП,
ҚУЛБОЛА ТУТИЛАР БИРОН КАТТАГА.

МИНГ ШУКУР, ЯХШИЮ ЕМОН СУЗЛАРИМ,
ЮТУҚ-ЯНГЛИШЛАРИМ МЕНИКИ ФАҚАТ.
ЖОВДИРАБ БОҚМАДИМ УЗГА КУЗЛАРГА,
БУЙРУҚ, МАНМАНЛИККА ЙУҚ МЕНДА ТОҚАТ.

ЧУЧМАЛ СУЗГА САХИЯ ЭМАСМАН УНЧА,
ШИРИН ЭШИТИЛМАС ҲАР БИР ТУҒРИ ГАП.
СЕВИБ, КОЙИГАНИМ, СУНКАНИМ УЧУН
ТОРТГАН АЗОБИМГА БИР УЗИМ САБАБ.

* * *

ЕЗ ТУНИ БИР ТУТАМ, ҲОРИБ ИССИҚДАН
УНИНГ ОҒУШИДА ИСТАСАМ ОРОМ,
ЮЛДУЗЛАР КУЗ ҚИСИБ, ИМЛАШИБ ҚАСДДАН
ХАЕЛ-ХОТИРАГА ЭТАДИЛАР РОМ.

ТИНЧЛИГУ УЙҚУМНИ ОҚШОМ ЕЛИНИНГ
БЕҚУНИМ ҚАНОТИ ОЛАДИ ИЛИБ.
БАРГУ БУТОҚЛАРДАН КЕТМАЙДИ ЯНА
БЕХУШ СУВРАТИМНИ ТОМОША ҚИЛИБ.

ТОҒУ ДАРАЛАРДАН, ЮРТУ ЭЛЛАРДАН
СУНГ СУДРАБ, КУТАРИБ УТАР БЕШАФҚАТ.
ЧИЛ-ЧИЛ ВУЖУДИМНИ ОТАШ ХАЕЛДАН
ТОНГ ЧОҒИ ЮЛҚИЛАБ ОЛАМАН ФАҚАТ.

КУЗИМ ИЛИНГАНДА ОҒТОБ БАЛҚИЙДИ,
КОИНОТ БАҒРИГА ТУЛАДИ ШОВҚИН.
УРНИМДАН ТУРАМАН, МИЯМ ҚАЛҚИЙДИ,
БИЛМАМ, ҚАЕРЛАРДА КЕЗАР ЭНДИ ТУН.

САТРАЛАРНИ АСТА КУЧИРИБ ОҚҚА
УҚИЯМАН ГОҲ ХУРСАНД, ХИТ БУЛИБ ГОҲИ,
ҚУЕШ ҲАМ ОҚШОМНИ ҚУВИБ ЙИРОҚҚА
НУР БИЛАН БЕЗАЙДИ ОЛАМ НИҒОҲИН.

САҲНАМИЗ АЯСИ

Сеvimли аямизнинг етмиш йиллигини нишонлай деб туриб-миз. Қирқ йилдан ортиқроқ икюдий меҳнатга яқун ясаляпти. Аям яна беш баҳо оладилар. Бунга шубҳа йўқ. Лутфихон ая ҳали ҳеч қайси синовдан кам баҳо олмаган. Бу баҳони аяга санъат мухлиси, халқ қўяди. Шу сабабли бу баҳолар аямиз учун жуда қимматли.

Шу кунлар Лутфихонимнинг қувончи ичига сиғмайди. Яқиндагина партия ва ҳукуматимиз у кишининг ўзбек санъатини раvнақ топтиришдаги сербаракат хизматларини тақдирлаб, Лутфихоним Саримсоқовага СССР халқ артисти фахрий унвонини берди. Бу олий санъат унвони аянинг белига қувват, қўзига нур, дилига қувонч, тетик кайфият бахш этди. Аяда манзур бўларли янги-янги об-разлар яратиш иштиёқи мавж урмоқда.

Бундай шараф, бундай шухратга муяссар бўлгунча озмуи-ча сермашаққат йўл босиб ўт-мади ая! Инқилоб нур сочиб, бу нурдан етим-есирлар, чорикор-бечоралар баҳраманд бўлгунча не-не балоларга гирифтор бўл-

Р. Мессерер «Иккинчи хотин» фильмидаги Адолат ролида.

АЁЛЛАРИМИЗ
КИНОЛАВҲАЛАРДА

мади ая! Кишилар ошигида сарсонлик, ҳали почтаю, ҳали ягаларга ёқиш пайида туну кун қилинган меҳнат, уйқусиз ўтказилган кечалар... Буларнинг ҳаммасини ўтмиш ўзи билан олиб кетди. Янги, нурафшон ҳаёт, ооз дунё аяга ҳам ҳурлик, тенглик, бахт-саодат ато этди.

«...Дарахтлар меваларини шарбатга қондириб, куз билан хайрлашгани сингари, 1934 йил ҳазон фаслида Фаргона театри

ҳам артистларига етуклик бағишлаб, айримларини пойтахт кучоғига узатди. Ана шундай шарафга муяссар бўлганлар қаторида Лутфихоним ҳам Тошкентдаги ягона музикали драма театрининг ижодий сафига келиб қўшилди.

Андижон, Фаргона, Қўқон, Марғилон саҳналарида намоён қилинган улуг меҳнатларнинг самараси эди бу. Ая 1926 йилдаёқ чинакам саҳнага, санъат мухлиси қаршисига чиқиб, сак-

киз йил улкан тажриба орттирган эди. Ҳали севиғи қурбони бўлган Лайли ва Ширин, ҳали ёлғиз жияни Асқарнинг майлини топиш иштиёқидаги Жаҳон хола, ҳали бахт қушини излаб юрган Зебо ролларини ижро этиб, таҳсинга сазовор бўлган эди.

Тошкент саҳнасида яратган бир-бирига тамомила чап икки образ — Ойсара билан Ёсуман аяни санъат усталари қаторига олиб чиқди, унга санъат дарғоҳининг тўридан жой берди.

Ойсара ўз жигарбандининг бахтини тиловчи, унинг ёруғликка, озошликка чиқишини орзу қилиб, муқаддас орзусига етолмай заҳарли ҳаёт қурбони бўлган оналарнинг нодир образи бўлса, Ёсуман ўз манфаати йўлида ҳар қандай қабихликдан тоймайдиган маккор кампир образи эди. Бир вақтнинг ўзида икки образ устидан иш олиб бориш санъаткордан жуда катта истеъдод, қунт, изланиш талаб қиларди. Лутфихоним бунинг уддасидан чиқди. Уддасидан чиқдигина эмас, қойил қилди ҳам.

Мазкур асарлар 1937 йили Москвада бўлиб ўтган ўзбек адабиёти ва санъати ўн кунлигида муҳташам пойтахт томошабинлари қаршисига намоён қилиниб, артисткага шон-шўҳрат бахш этди. Бу тўғрида баландпарвоз гаплар ахтариб юргунча фактларга мурожаат қилган маъқулроқ:

«Ҳалима Носирова, Тамарохоним ва Лутфи Саримсоқоваларнинг муваффақияти большевиклар галабаси, паранжидан оозод бўлган ўзбек хотин-қизла-

рийнинг таянмасидир» («Правда», 1937 йил 26 май).

«Гулсаранинг онаси ролини ижро этган Лутфи Саримсоқова катта драматик санъатга эга эканлигини намоён қилди» — деб ёзди «Известия» газетаси 1937 йилги 21 май сониди.

Хукумат мукофотлари, дўстлар мадҳияси, халқ олқиши, дил тўлқини бир бўлиб орденли артисткани янги-янги галабалар сари чорлади.

Лутфихонимда уни улуғлашга боис бўладиган хислатлардан бири шуки, у область театрларида ҳам, республика саҳналарида ҳам, кинокамера қаршисидида ҳам бошловчи қалдирғоч талантлардан бири бўлди.

Саҳна Лутфихонимни Иттифоқ санъат мухлисларига танитган бўлса, экран аяни жаҳон миқёсига олиб чиқди. «Қасам», «Сен етим эмассан», «Насриддин Бухорода», «Фарзандлар», «Маҳаллада дув-дув гап» кинофильмларининг муваффақиятли чиқишида аянинг ҳам салмоқли улуши бор. Бу фильмлар жаҳон экранларини айланиб, миллионлаб томошабинлар қалбига жо бўлди.

Лутфихоним артистгина эмас, фаол жамоатчи, ташкилотчи ва маслаҳатчи ҳамдир. У спектаклдан бўш вақтларини омма орасида ўтказди. Ҳаваскорлар, ишчи-хизматчилар, студентлар, маҳалла аҳолиси — ҳуллас, ҳамма аядан чексиз миннатдор. У киши доим халқ орасида санъатини намоён қилади, халқ санъатини ўрганади ва уни ёдди.

Улкан санъаткор Лутфихонимнинг қутлуғ ёши ва юксак унвони муборак бўлсин!

Асарлар оша ёр эъозланди, аммо у ижтимоий-сиёсий ҳаётдан четда қолди. Инсоният оламининг қуёшига мадҳиялар ўқилди, аммо ўзи кун юзини кўрмади. Қуёшдек азиз, ҳасдек ояиз бу аёл шаънини халқ мунгли қўшиқлар тўғрисида:

**Шафтоли шохи ларзон,
Фарғонада қиз арзон,
Баҳосини сўрасанг,
Қалами кўйлаб, бўз иштон.**

Улуг Октябрь толеимизни балад қилди. Санъатнинг янги тури — ўзбек киноси ҳам ҳаётга йўланма олди. Киносанъатимиз ўз фазилатлари билан социал ҳаётга ҳамоҳанг бўлди: сиёсий-ғоявий кураш жабаҳсида зарбдор қурол сифатида хизмат қилди, жумладан, ўзбек хотин-қизлари турмушини ёритишда фаол қатнашди, уларнинг қобилиятларини, санъаткорона эҳтиросларини намоён қилишларига тўла имкон берди.

Урта Осиёда биринчи бор суратга олинган «Мусулмон қизи» бадний фильмнинг қатнашчиси Ольга Третьякова бундай деб ёган эди «Советский экран» журналининг 1925 йил совиладан берида: «Мен ўз ролимда мусулмон қиздек севишниши, ач-

қилганишни, кулишни, йиғи аралаш кулимсирашни, кўз ёши тўкишни истардим. Ини ҳафта давомида хотин-қизлар бўлими бошлиғи билан биргалинда мусулмон аёлларининг ичкари уйларида бўлдим, турмуш, урф-одатлари, оилавий ҳаётлари билан танидим».

Дастлабки йиллари маҳаллий кинокадрлар бўлмагани сабабли рус кино намояндалари кўмак қўлини чўздилар, рус киноартистлари ўзбек аёлларининг экран образларини яратишга интилдилар. «Мусулмон қизи» фильми бадний заиф бўлса-да, халқимиз ҳаётини биринчи марта экрандан кўрсатди. Бу ҳол маҳаллий аҳоли ўртасида зўр қизиқини уйғотди.

1926 йили ўзбек Давлат киноси ташкил этилди. Киностудия «Бахт қуши» фильмини экранга чиқарди. Киноленталарда ер-сув илоҳоти ҳаяжонлари муҳрланди. Фильмда ўзбек аёли қисмати ҳам акс этди. Ундаги Жамила ролини Маликахоним Жаъфарова ўйнаган эди.

Экранда кетма-кет «Иккинчи хотин», «Чачвон», «Соғбон арава» бадний фильмлари пайдо бўлди.

«Иккинчи хотин» фильмидан бир кўринишни эслайлик: Адолат бола-

сини олиб эринисидан уйига қайтди. У ёшлиги ўтган боққа, ишном-зорларга боқиб тўйинига улгурмаган ҳам эди, зolim эри Тожибой келиб қолади. Адолатнинг ота-онаси ноҳор, чурқ етолмайди. Тожибой Адолатни калтаклаб олиб кетади. Катта анҳор сувлари тошқин, кўпириб-ҳайқириб оқмоқда. Она табиат жилвагар. Ҳайхот, Адолат зулмат ичра тутқун. Ҳеч кимнинг раҳми келмас унга. Аламзада қалбнинг мунгли қўшиғи юракка урилади.

Адолат ролига москвалик киноартистка Раиса Мессерер таъкиф этилган эди. У фронтдан қайтиб, жигарпораси Мая (Писецкая)ни қолдириб, Ўзбекистонга келади, янги фильмларда қатнашиб, киносанъатимиз равнақига ҳисса қўшади.

«Соғбон арава» фильми қардош қирғизлар ҳаётидан олинган. Ундаги асосий қаҳрамонлардан бири Ойжамол ролида ўн уч йашар Ойша Туманбоевани кўрамиз.

«Авлиқ қизи» фильмининг тиги хурофотга қаратилди. Унда ўзбек санъаткорлари С. Хўжаев, Т. Ўра-хўжаев билан бирга киноартистка Зулфия Шокирова ҳам қатнашди.

Шокирова ижросидаги Ҳажима — фоживий образ. Ижрочи қаҳрамон-

«Бахт қуши» фильмидан кадр. М. Жаъфарова (Жамила ролда).

(Охири 8-бетда).

— Сиз кўп миллионли Туркистон йўқсулларининг муаллимларидирсиз. Сиз ана шу йўқсулларни уйғота оласиз. Сиз ана шу йўқсулларининг илғор ва онгли авангарди бўлиб келдингиз. Сиз Туркистоннинг барча пролетариати тақдирдаги муҳим масалаларини ҳал қилмоқ учун тўпладингиз. Барча кучларини эзилган синфни қоронғуликдан ёруғликка олиб чиққан коммунизмнинг Қизил байроғи атрофига тўплашингиз лозим...

Бу оташин сўзларни ажайиб нотик, содиқ большевик Низомиддин Хўжаев РКП(б) мусулмон ташкилотларининг II ўлка конференцияси минбарида айтган эди. Бу, 48 йил бурун айtilган сўзлардир.

Низомиддин Хўжаев, ўзи таъкидлаганидек, «узоқ ва машаққатли қураш йўлини босиб ўтган» большевик. У асримишнинг бошида рус-тўзем мактабинини танимлагач, Ташкентдаги Ильин босмахонасида ҳарф терувчи бўлиб ишлади. Бу ерда илғор рус ишчилари кўмагида марксизм алифбоси билан танишди 1904 йили Хўжаев ўзбеклардан биринчи бўлиб Россия социал-демократик ишчилар партияси сафига кирди. У партия йиғинларида қатнашди, партиявий варақалар босиб тарқатди.

1905 йилги «Қонли якшанба» воқеалари бутун Россияни ларзага келтирганда Туркистон иңқилобчилари ҳам қараб туринмади. 12 январь кунини Низомиддин Хўжаев Ташкент зиёлилари банкетида нутқ сўзлаб,

Низомиддин Хўжаев (чапда) Хоразмга Жўнаидхон исённи бостириш учун кетаётган пайти. Бу расм 1924 йил март ойида олинган.

ЎЛМАС ЛОЧИН

ишчиларга большевиклар гоясини сийғидиришга ҳаракат қилди. Уша маҳал Ташкент матбаачилари забастовкасида қатнашди, большевикларнинг яширин босмахонасига ҳарф етказиб берди.

На таъқиблар, на жазолар Низомиддиннинг иродасини бука олди. У Ильин босмахонасида 1914 йилгача ишлади, пировардида бу «хавфли одам» иш-

дан ҳайдалди. Иш қидириб Наманган шаҳрига келди ва бу ерда Нуруллабой босмахонасига жойлашди.

Орадан кўп ўтмай Низомид-

дин Хўжаев Ташкентга қайтди, меҳнаткашларнинг 1916 йил кўзғолонини уюштиришда бошқош бўлди. Лекин у ҳали сиёсий жиҳатдан тобланмаган эди. Хатоларга ҳам йўл қўйди. Чунинчн, у РСДРПнинг «азоси бўлиш билан бирга, «Тўрон» ташкилотига ҳам аъзо эди.

Шунга қарамай, унинг ишчилар синфи манфаатларидан бўлак манфаати йўқ эди. У партиясининг 1917 йил февраль ва октябрь ойлари орасида олиб борган кўп қиррали ишларида яна ҳам танилди, ўлкада иңқилоб ғалабасини таъминлашга муносиб ҳисса қўшди.

Низомиддин Хўжаевнинг иңқилобий фаолияти Октябрь кунларида тўла куч билан намоён бўлди. Кейинча «Туркистон газетаси» бундай деб ёзди: «Маҳаллий иңқилобчиларнинг бошлиқларидан бири ва энг кексаси собиқ матбаа ишчиларидан Низомиддин Хўжаев эди. У ҳамма кўча жанглирида ва январь воқеасида ўзини кўрсатди».

Ташкент меҳнаткашларининг қуроли кўзғолонида, генерал Коровиченковнинг жазо отрядига қарши баррикада жанглирида Низомиддин Хўжаевнинг қўлидан қурол тушмади.

Ҳаётининг ўзи уни Ленин йўлидан боришга ўргатди. Ни (давоми 24 бетда).

ОКТОБРЬ
СОЛНОМАСИ
1924-1927

Режиссёр В. Усова нинг устида.

нинг руҳий ҳолати ва кечинмаларига эътиборни жалб эта билди, бу йўлда жиддий муваффақиятларга эришди. Зулфия Шокировканинг ўзига хос икромчилик санъати саҳна юлдузи. Нурхонин эслатади десак муболага бўлмас.

Шиддатли йиллар эди. Мағбуот саҳифаларида машғум хабарлар босилиб турарди. Чунинчи, 1930 йил 8 мартда хотин-қизлар Йиғинида сўзга чиққани учун самарқандлик жамоатчи Шафоатой ваҳшийларча ўлдирилган эди. Уни дафи этиш, қотил эрини судлаш маросимлари киноилномага ҳам тушди.

— Бутун ўзбек киноси янги ҳаётнинг мустаҳкамланиши учун курашда партиянинг янги жанговар ёрдамчиси бўлишга интилди,— деган эди отоқчи кинорежиссёр Комил Ерматов.

Ўзбек кино санъати равақида кекса кино намоёндаларидан бири В. И. Усованинг ҳам хизмати катта. У 1921—26 йиллари республика халқ маорифи комиссарлиги қошидаги кино-фото бўлимида монтажчи бўлиб, 1926—32 йилларда эса, «Ўзбеккино» студиясида ишлади. 1933 йили кинохроника студиясига ишга ўтди. Кейинги йилларда у режиссёр ёрдамчиси, режиссёр-монтажчи сифатида «Совет Ўзбекистони», «Совет Қирғизистони», «Ўзбекистон ўн беш

йиллиги» каби тўламетражли фильмларни ва бир неча киножурналларни қўлдан чиқарди. 1948—60 йиллар мобайнида режиссёр В. Усова ўнлаб хўжжатли фильмлар ишлади.

Ўзбек киносанъатининг бой намуналари бор. Улар халқнинг кундалик ҳаётини бадний талқин қилганлиги, томошабин фикрини тўлқинлантирганлиги билан мароқли.

«Тожиқон билан учрашув»ни олинг. Бу фильмда Тожиқоннинг ҳаёти ўз зиддиятлари билан кўрсатилар экан, унинг заминида чуқур гоя ётади: киноочеркнинг ахлитлиги ва бирлигини таъминловчи асосий леймотив — коммунистик эътиқод тантанасини кўрсатишдан иборат. Ана шу гоя ҳаётни қайд қилган кинонадрларда ўз манъийи ва бадний ифодасини топган. Ўттиз бир йил муақдам республикамизга келган чех ёзувчиси Юлиус Фучик Тожиқон Шодеванинг «ҳаёт тарихида ўзбек аёли босиб ўтган бутун йўл ётади»,— деб ёзган эди.

Ўзбек кинохўжжатчилари кейинги иккинчи йилнинг ўзида турли кинофестивалларда ўнда ортиқ фахрий диплом олдилар.

Эндиликда киносанъатимиз жаҳон экранларини тенг қоплаб бормоқда. «Сен етим эмассан», «Осиё устида бўрон», «Улуғбек юлдузи» фильмлари бунга энг яхши ишорадир.

«Сен етим эмассан» фильми атоқли саҳна устаси, ўттиз йиллик киноартист Лутфихоним Саримсоёвнинг иккунчи фаолиятида янги боқич бўлди. Икромчи санъатининг фақат ўзига хос жиқдоси тарихий ҳақиқат бор: Лутфихоним уруш йиллари етим норасидлардан бирини бағрига босган ва унга ҳаёт йўланмасини берган, қўйинчи оруз-хавасини ҳам кўрган. Кўйиллик тажриба, устига устак, ҳаётий материал алга жуда қўл келди. Онанинг чуқур кечинмалари, дард-аламлари, ҳаёт қиссалари йирик планда кўрсатилган қиёфасида, милтиқлардан кўз ёшлариде, сўзсиз тасвирларида шундоқ балқиб турибди.

Севимли адибимиз Абдулла Қаҳҳорнинг «Синчалак» қиссаси кимни ҳалжонлантирмайди дейсиз! Уни экран тилига кўчиринида СССР халқ артисти С. Эпюитўраева, артистка О. Тожибоева ва Т. Назароваларнинг ҳам иккунчи хизмати катта. Уларнинг икромчилиги фильмага «кюн» киритди, фильмин маънавий бойитди.

Киносанъатимиз камол топапти, яна ҳам камол топади. Экранимиз юлдузлари миллионларча қалбларни ўз меҳри билан сентаберсини, сода-тимизни яйраб-яшнаб қуйлайберсин!

Борий ҲАСАНОВ,
санъатшунос.

Бола аллалаб...

Музайяна Алавия

Боласининг ороми учун тун уйқусини тўрт бўлган она баҳор қўшларининг «чаҳ-чаҳ»и билан роҳат уйқусидан уйғонди. Кўзини очиб, балқиб ётган боласига қаради. Кўз ёруғлигининг юмшоқ уйқуси ва уйқусидаги кулгуси она учун жаҳон кўзгусидай туюлди...

Онасининг иси димоғига кирдими, бола она томонга ўнгарилади. Шу чоғда кўзинининг елкасига астагина қўйиб:

Қиядан чиққан қирқ юлдуз
Қиялаб кетди ботгани,
Алла болам, алла,
Овуңчоғимнинг туриши
Айни тонглар отгани,
Алла жоним, алла,
Тол ичидан таялаб олган
Толчавконим, алла,
Жоним болам, алла,
Гул ичидан иснаб олган
Гули райхоним, алла.

Ой юзиндан ўргулай,
Ой бўлиб ётган болам, алла.
Оқ пахтадай озода
Паркувга ботган болам, алла.
Алла тўлдим, алла,
Сув нелади селобдан,
Чўмилишинг гулобдан, алла.
Улғайшинг, усшинг
Бағримдаги офтобдан, алла.
Алла, кўзим, алла.

Кўраги марҳамат, шафқатга тўлган она биринчи «ингга»сидаёқ умид-орзулар дарёсига шўнийди. Шу ондан бошлаб онада дунёдаги эгулиларга ниҳояси йўқ муҳаббат туғилади. Ёвузликларга қарши қалбида ҳалигача кўринмаган ғазаб-нафрат пайдо бўлади.

Бола ҳам унинг қўтлуг қучоғига отилганда «Она!» деган биринчи сўзини айтиб, муборақ офтобининг бағрида исинади, яйрайди...

Она ўз меҳр ва муҳаббати нури билан болага қалб берган, севги бахш этган. Унинг ҳузур-ҳаловат олиб келувчи тонг-сахарлардаги алласи руҳий лаззат булогини очиб юборди. Бу илиқ кўшиқ умр-бод одамни кўшиқ-шеърингга мафтун қилиб қўйди.

Ўзи ибрат бўлишга интилиб ота-она ҳақиқат, адолатга эҳтиром билан қарашга, разиллик, тубанликдан ҳазар этишга ўргатди.

Асли инсонлар ниятидаги эгулик, юраклардаги олижаноблик, ахлоқдаги покизалик ва ниҳоят бахтидаги кўркемлик ҳаммаси ота-онадан.

Мана шу сифатларга эга бўлган ота-оналар муҳаббат билан тарбиялаганда фарзандининг заҳматқаш, мард, халқ учун фойдали киши бўлишини истайди. Бу орзу ҳам алла кўшиғида балқийди:

Айналайин қароғим, алла,
Ениб турган чароғим, алла,
Дўстим кўрса ярашиб,
Алла, асрлоним, алла,
Душманларга яроғим,
Алла, полвоним, алла,

Чопинганда бўридай, алла,
Бўриларнинг зўридай, алла,
Йигит бўлар чироғим,
Ўзи эрнинг эридай,
Алла, полвоним, алла,
Жоним арслоним, алла.

Ўзинг арслон билаклим,
Ботир қоплон юраклим, алла,
Яхши, ёмон кунларда
Жуда-жуда кераклим,
Юзимнинг ёруғи, алла,
Кўзимнинг равшани, алла.
Айналайин болам-эй,
Айналсин сендан онанг-эй,
Яхши, ёмон кунингда
Яхшилар бўлсин пананг-эй.
Алла, болам, алла,
Ширин сўзим алла,
Синли-синли синбатлим,

Қора шердай ҳайбатлим,
Нучда арслон нелбатлим,
Паҳлавондай савлатлим,
Алла, болам, алла,
Паҳлавоним, алла.
Айлансининг айвони бор,
Томга чиқса нарвони бор, алла,
Уйқуси келса алласи бор,
Қорни очса маммаси бор, алла,
Алла томдан ошади,
Ен-атроф тинглашади, алла,
«Ором олсин болам» деб,
Қош, киприк беллашади,
Алла ширин кўзичоқ, алла.

Ўтмишда хотинларнинг кўргилиги қаттиқ бўлган. Боласи учун ҳар қандай азобларга бардош берган оналар кўнглида борини — шоду хуррамлик, қайғу, ҳасратларни аллага қўшган. Бу қўшиқларда умид, ишончлар ҳам ифодаланган:

Этак чўлдан келаман,
Бедов отни еламан, алла,
Болам золим зулмига
Бир сени деб кўнаман,
Кўзим, алла, жоним, алла,
Қизил гулни гул демасам,

Ғунчасини дегим йўқ, алла,
Сен боламин демасам,
Бу жойларда юргим йўқ,
Енган жоним, алла,
Алла, болам, алла.

Кундошлик азоби, бевафоллик, мунтазирлик аллада айтилган:

Шу ердан ёр ўтдим,
Нолам ёримга етдим, алла,
Кўз ёшим дарё бўлиб,

Ерим йўлини тутдим,
Алла дейин, алла,
Оппоқ болам, алла.

Рухий соғлом, маънавий лаззатлардан баҳра олувчи оналар фақат ўзининг фарзанди эмас, бошқаларга ҳам қаттиқ шамолни раво кўрмай, бахт-саодатли илтишларини истайди:

Кўзи боққан қўй этсин,
Топганига тўй этсин, алла,
Тўй-тўйларга улансин,

Барча бирдай қувансин.
Алла эркани, алла,
Кўзим нури, алла.

Олмалик шаҳрида турувчи Чиннигул Холйигитовадан ёзиб олчиган аллада онанинг мамнунлиги, яхши орзулари ифодаланган:

Алла болам, кўзичоқ,
Овуңчоғларим, алла,
Қараб турган қароғларим,

Ениб турган чироғларим,
Алла дейин сизларни, алла,
Сиздай қора кўзларни, алла.

Алла билан руҳ ёзилади, ҳасрат тарқалади, шодлик, умид нур сочиб иснатилади.

Фарзанд туғилмасдан оқ пайдо бўлган кўш нуридай беулчов она муҳаббати болани воёга етказишдаги меҳнатига куч бағишлаб туради.

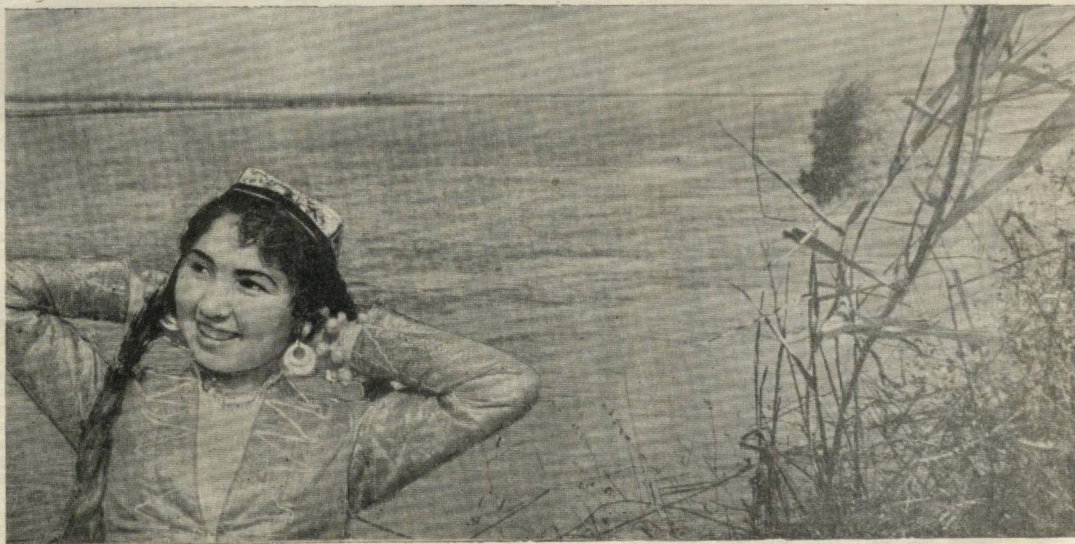
Мана шу меҳнат онани кўш мартабасига етказилади.

Алла жоним, алла,
Офтоб юзим, алла,
Алла, болам, алла,

Сўзлар сўзим, алла,
Алла-ё, алла!

Дарё ва қиз... Бу ҳақда озмунча қўшиқлар тўқилганми!.. Ҳамид Олимжоннинг шеърларини ўқитганми-сиз? Уларда сув ва сулув, дарё кечаси, енгил бир шарпа, ёқимли табассум жуда шоирона тасвирланган. Биз ана шу сатрларни яна бир такрорлаб, ушбу расмга «Сув ва сулув» деб унвон қўйдик.

А. Тўраев фототюди.

ДОСТОНГА ЁЗ

Кел, муҳаббат лаззатин
Тазриф этиб достонга ёз,
Турфа гуллардан тикиб,
Ҳар байтини бўстонга ёз.

Севги назмига жаҳоннинг
Гулистони етмагай,
Нур қалам билан муҳаббат—
Шарҳини осмонга ёз.

Полагул айлаб яна
Мағриб ва машриқ уфқини,
Бир ғазал васлига бахти ёз,
Бир ғазал ҳижронга ёз.

Тазрифи ишқ дардидан
Этил юрак қонин сиёҳ,
Дилга ёз дилбар сўзин,
Жонон сўзини жонга ёз.

Дардни сен хар кимга айтиб
Оҳу фарёд этма кўп,
Кўйса жонинг, жонажонинг,
Шавқни жон жононга ёз.

Баҳрасиз олдидан, Эркин,
Очма кўнгли дафтарин,
Неки ёзсанг дил сўзини
Англаган инсонга ёз.

ХАЁЛ

Кечалар киприкларимдан
Тарки хоб айлар хаёла.
Ўз ҳаётимдан ўзимга
Сарҳисоб айлар хаёла.

Қисса айтар мизидан гоҳ,
Эртадан афсона гоҳ,
Гоҳ савол айлар кўнгила,
Гоҳ жавоб айлар хаёла.

Кўкда сузган ойни кўзга
Бир кичик фокус этиб,
Пирпираб ёнгувчи шамни
Моҳи тоб айлар хаёла.

Май тўла жом ичра тўфон —
Мажжини пайдо қилур,
Тонг шафақ, алвонини
Гулгун шароб айлар хаёла.

Минг асрлар кори ҳолич
Қилгай у бир сония,
Лаҳзанинг мазмуничи
Минг бир китоб айлар хаёла.

Неки забт этмиш шуур
Боис хаёл ўлса не тонг,
Дилга парвоз айла деб
Мангу хитоб айлар хаёла.

Шу шитоб асрим хаёлан
Этдимиз тезликни бахш,

ЁШЛИК ДЕВОНИДАН

Эркин
Воҳидов

Ғазаллар

Билмадим, асримни олга
Е шитоб айлар хаёла.

Бор экан инсон қўлида
Орзу ёққан чароқ,
Бу чароқни, ўйла, бир кун
Офтоб айлар хаёла.

Мен хаёлни шегъра солдим,
Ўйпараст бўлма ва лек,
Бесамар бўлса сени
Бир кун ҳароб айлар хаёла.

Бўлгин, Эркин, ҳар нафас
Эзгу хаёлга ошино,
Пок эса ният, сени
Олижаноб айлар хаёла.

ДЎСТ БИЛАН ОБОД УЙИНИГ...

Дўст билан обод уйинг,
Гар бўлса у вайрона ҳам,
Дўст қадам қўймас эса
Вайронадур қошога ҳам.

Интизор ҳар уй диловар,
Дилқушлар базмига,
Гар оёқ қўйса қабоҳат
Вилгайи остона ҳам.

Яхши дўстлар даврасида
Очилурсан ҳар замон,
Кўрunki маржон ичра тонгай
Марварид дурдона ҳам.

Сўрма менад ким дилоро,
Дўстми ё жонона деб,
Дўст менинг кўнглимдадур,
Жонимдадур жонона ҳам.

Қочма ростгўй дўстларингнинг
Қоҳишу озоридан,
Қадди рост шамнинг тилидан
Уртанур парвона ҳам.

Дўст қидир, дўст топ жаҳонда,
Дўст юз минг бўлса оз,
Кўп эрур бисёр душман,
Бўлса у бир донна ҳам.

Ким сенга ҳамроз эмасдур,
Беғараз деб ўйлама,
Гоҳи душманлик қилурлар
Қўл сиқиб дўстона ҳам.

Дўсти содиқ йўқ экан деб
Уртаниб енма ва лек,
Меҳр ўшим кенг осанг, Эркин,
Дўст бўлур беғона ҳам.

ҲОҒИЗГА

Минг Самарқанду Бухорони
Берардим хол учун,
Лек нигоримда ҳавас йўқ
Мулку даваат, мол учун.

Сенга юлдузли самони
Ҳадя айларман, десам,
Нозлиб, ўлдими, дейди
Бу чўғтир рўймол учун.

Гар ҳилолдан сирга тақмоқ —
Истасам, айтур санам:
Зормидим жездан ясалган
Ҳийлаи аъмол учун.

Ул париваш чеҳрасини
Ойга этгандим қиёс,
Бир умр узр айтадурман
Бу хато тимсол учун.

Ҳажрда қаддимни дол —
Этдинг, десам, берай жавоб:

Ким қўйибдур севгини
Қадди букилган чол учун.

Ер истиғносидан ўлмасману
Кўйдим ва лек —
Лобарим олдидан назим
Бу қадар беҳол учун.

ТОНГ ҒАЗАЛИ

Қўниб гул узра булбул
Ишқ китобини вароқлабдур,
Юмуқ тонг кўллари
Утлик навосидан чароқлабдур.

Паридек нозу истиғно этиб
Тонг лола руҳорин —
Ювиб шабнам билан,
Бир томчи шабнамдек
проқлабдур.

Шафақ кўзусида
Ўз ҳуснига ошиқ бўлиб боқмиш
Ва тоғларни тарақ айлаб,
Сочи заррин тарақлабдур.

Париваш юзи жабридан
Кўзим арз айласа тонгга,
У ҳам кўзим қаролаб,
Ул пари юзини оқлабдур.

Фироқида куйиб дерман,
У қайси сирли кудратким,
Уни менга яқин айлаб,
Мени ундан айроқлабдур.

Ажаб, тонг хобида Эркин
Кўрибдур ёрнин, э воҳ,
Кўз очса ёри йўқ,
Икки қўли ёстиқ қучоқлабдур,

Озод Шарафиддинов

ШУҲРАТИ ОЛАМГА ДОСТОН...

Ярим асрлик тарихини кўз-кўз қилаётган ўзбек совет адабиёти ҳам бой тараққиёт йўлини босиб ўтди. У халқ билан яшади, бирга одим отиб, унинг курашидан, меҳнатидан илҳомланди, унга хизмат қилиб вояга етди. Ярим аср давомида ўзбек адабиёти юнсақ голвий, чинакам одамшунно адабиёт сифатида, халқ бахти-саодати учун жонфидо адабиёт сифатида шуҳрат топди. Унинг реализми, ҳақонийлиги адабиётимизни фақат Иттифондагина эмас, жаҳоннинг кўпгина мамлакатларида ҳам машҳур қилди. Шунинг учун ҳам сўнги йилларда чет элларда ўзбек адабиёти ҳақида мароқли мақолалар чиқиб турибди. Ўзбек адабиётининг халқроқ шуҳрати тобора ортиб бораётганини ўтган йили Лейпциг-да нашр этилган «Жаҳон адабиёти лугати» деган китоб мисолида ҳам кўриш мумкин. Бу энциклопедия лугатини Лейпцигдаги Библиография институтда профессор Герхард Штейнер бошлиқ 102 кишилик илмий ходимлар коллективи нашр-

га тайёрлаган. Унда қадимги даврдан ҳозирги кунгача яшаган ва яшаётган 1600 ёзувчи ҳақида биография ва библиография маълумотлар берилади. Луғатда фақат ёзувчиларга эмас, муаллифлари номаълум бўлган асарларга, хусусан, халқ эпосининг машҳур намуналарига ҳам кенг ўрин берилган. Энг муҳими шундани, луғат муаллифлари Европанинг жаҳон адабиётига муносабатидаги эски анъаналардан чекиниб, биринчи марта улароқ, Осие, Африка, Жанубий Америка адабиётларини ҳам имкони борича тўла қамраб олишга интилишган, Луғатнинг яна бир фазилати, ёзувчилар ҳақида қуруқ маълумотлар бериш билан чекланмай, уларнинг адабий жараёндаги ўрнини очишга, асарларининг умумий қимматини белгилашга ҳам ҳаракат қилишган.

Жаҳон адабиёти ҳақида анчагина тўла тасаввур берадиган ана шу луғатда ўзбек адабиётига ҳам ўрин ажратилган. Ундан «Алломиш эзбек халқ эпосининг намунаси сифатида талқин эти-

von den Anfängen bis zur Gegenwart

Яхши ният билан кўчат экиш, боғ қилиш ота-боболаримизнинг удумидир.

Янги фарзанд туғилган куни унга атаб бир неча туп кўчат ўтқазиш, соясида ўтирган ёки мевасидан татиб кўрган одам: «Отасига раҳмат!» десин деб дарахт кўкартириш — халқимизнинг азалий одати. Донишманд соҳибкоримиз Ризамат отанинг шундай сўзи бор: «Ёшлигимизда оналаримиз беланчагимиз арғамчиларини тоқларнинг зангига боғлаган, йиғлаганимизда оғзимизга эмизги ўрнига узумнинг бир гужумини сўрдирган».

Соҳибкорлик, боғбонлик ишқи бизнинг юракларимизга она сути билан жо бўлгандир. Дарахт ўтқазган, кўчат эккан одам савоб иш қилади, олқиш олади, ёш ниҳолни синдирган, дарахтларни қуритган киши қарғиш олади. Катта-катта мевазорлар ана шу боғларни гуллатиб-яшнатган кишиларнинг номи билан аталади. Ҳозир ҳам фалончининг боғи, фалончи ўтқазган қайрағоқ, фалончи кўкартирган ёнғоқ, деб айтишади. Одамлар кўчат ўтқазиш, боғ қилиш билан ўз номларини абадийлаштириб, ҳаётлик чоғларидаёқ ўзларига ҳайкал ўрнатиб кетадилар

ЯХШИ НИЯТ

Бу йил кузакда Улуғ Октябрь инқилобининг эллик йиллигини тўй қиламиз. Улуғ доҳиймиз Владимир Ильич Лениннинг туғилганига юз йил тўладиган кунни байрам қиламиз. Жаҳондаги барча халқлар ана шу тўй-маъракаларга, ана шу тарихий саналарга атаб совға тайёрлаятдилар.

Шу баҳор айёмида гул қилиш, кўчат ўтқазиш, дарахтларни парвариш этишга қурби етадиган ҳар бир ўқувчи, республикамизда меҳнат қилаётган ҳар бир яхши ниятли Инсон Ватанимизни бундан ҳам чиройлироқ қилиш, Ўзбекистонимизнинг ойлек жамолини бундан ҳам очиш учун кўчат ўтқазиш, боғ қилиш ҳақида яна бир қарра ўйлаб кўрсан.

Кўчат ўтқазишни ўзимиз яшаб турган жойдан, ўзимиз истиқомат этаётган ҳовлидан, киндик қонимиз тўкилган ердан бошлайлик.

Менимизнинг музуклари

Дўлон, жовун уруғларидан уч юз кишини қалъа беччилари қилиб қўймиш эканлар. Булар эрса илгари меним назарларим эди. Эшитишлари билан қалъа қописини очиб, мени кутиб олдилар.

Бу ердан чиқиб, Дарасуф деган жойга келдим. Шу чоғда Туман Баҳодир ўғли Амлас Баҳодир чопулчилик қилиб, Балх атрофига келмиш эди. Меним хабаримни англагоҳ, икки олтиқ аскар билан келиб менга қўшилди. Мен ҳам унинг кўнглини овладим. Шу жойда туруб, Томуна баҳодирга уч киши қўшиб, унга буюрдим, Тирмиз дарёсидан ўтиб, яширинча юруб, Чита амирларининг қилган ишлари, биз тўғрилиқ қурғон кенгашларидан тўлиқ хабар топиб келтиргайлар.

Улар эрса тўрт кун юришиб шундай хабар келтирдиларки, Чита лашкарлари Тирмизга келишидирлар, халқини талаб, уруш-ўлтиришга киришиши эдилар. Бу сўзни англадим эрса, аскарлар билан Дарагез деган жойга бориб туришни кенгаш кўрдим.

Қобусини топар эрсам, шу жойдан туриб душман лашкари устига чопул қилишни ўйладим. Дарагезга келгач, Элчибуға майдонидан Жайхун дарёси бўйига келиб тушдим. Меним Дарагезга келганимни Илс Хужа эшитиб, илдом устинга аскар юбормишдир.

Саккизинчи кенгаш

Бу урушда ганим аскарни меним аскаримдан неча баробар ортиқ эдилар. Шу учун бу ишининг ортини ўйлаб, гайратим бир оз орқага чекинган бўлса ҳам, яна ҳимматим кўзголиб ўзимга айтдим: «Сен душман қўлидан салтанат олиш учун ўртага чиқдинг, энди эрса ўлигини қўриқиб, урушдин чекиниш бунинг лойиғи эмасдир. Е душманни енгиб, салтанат олурсен, ё майдонда ўлиб бари нарсадан қутилурсен» деб, кўнглима қувват бердим. Сўнгра душманнинг ёсол тузугини кўздан нечирдим. Қара-

Шу чоғда менга хабар келтирдиларки, Амир Сулаймон барлос, Амир Мусо, Амир Жону барлос, Амир Жамолиддин, Амир Қиндуна барлос — булар эрса Чита қўшинлари ичда эдилар. Ўз қунуматларидан, яъни Илс Хужадан юз ўғириб, ўзларига қарашли аскарлари билан эски Тирмизга келишганди сўнгра Тўланбугани менга хабар айтиш учун юборган эканлар. Минг олтиқ киши келмаётган хабарини менга келтирди.

Мен эрсам буларнинг келишидин яхши пол олдим.

Булар билан кўришганимиздин сўнгра менга кенгаш беришиб, шу неча душман лашкари устига тунбосар қилайли дедилар. Отланиб чиқдим эрса, Чита лашкаринингдани келган хабари менга етди. Чапсонлик билан ўз аскарларини тузуклаб, душман қаршисига келдим. Лекин икки аскар орасида Жайхун дарёси тўсқинлик қилур эди. Шу чоғда кўнглима яна бир тadbир келди. Шундоқни аскар бошлиқларини ўзимга эгманчи бўлиб, бу тўғрида Амир Абусаадга кўп яхши сўзлар қилдим. Бу киши айтқон сўзларимни қабул қилмиш эди. Лекин бошқа амирлар унга қарши чиқишиб, уруш қилмоқча тўхтадилар. Буни кўргач, меним ҳам гайратим кўзгалиб, аскар ёсолини тузушга киришдим.

чоғда Менглибуға билан Ҳайдар Андахуни баҳодир талаб қилиб ўртага тушди. Буларга узим қаршилашиб, биринчи ҳахла қилишимдаёқ тарқатиб ташладим. Шу билан душман туғи йиқилиб, гўл аскарни чекингач, бутун Чита лашкарининг ёсоли бузила бошлади. Бош-оломон сочилиб, туш-тушига қоччали турдилар.

Тўққизинчи кенгаш

Меним бу биринчи тўққизинчида ганимга галаба қозонишим, Чита лашкарини енгиб, уларга зафар топишим бутун Тўрон мамлакатига тарқалиш эди. Мангулар қўлидан салтанат олиш учун хуруж қилганлигини барчага маълум бўлмиш эди. Агар шу йўли салтанат қўлимга келар экан, ҳар жойда адолат ўрнатилиши ният қилдим.

Салтанатимни чанғитиш, сипоҳларнинг кўнглини топиш учун қўлимда йиғилиб турган хазинамни уларга тарқатиб, лашкарга озуқ улашдим. Сўнгра Жайхун дарёси бўйига тушиб, Тирмиз ўтқулидин бу томонга ўтқач, Қаҳлақа қалъасини пайқаб келиш учун бир неча қоровул юбордим. Чунки бу қалъани қўлга келтириш мен учун энг керакли иш эди. Қоровуллар уёндан хабар келтиргунларича узим Жайхун дарёси бўйида кутиб ётдим.

Меним бу ерга келган хабарини Илс Хужа эшитиб қолиб, Бечкик ботирнинг иниси Олчи баҳодирни қалин аскар билан меним устима юбормишдир. Меним қоровулларимни гафлат босиб, ухлашиб қолган эканлар. Ганим аскарни нечалари юриб ўлтуриб, туюқсиздин келиб, устимизга шабхун урдилар. Лекин мен ўзим уч томонни сув билан ўралган оролга тушган эдим. Орол ташқарисидан қурилгон бир қанча аскар чодирлари толонга кетиб, ўзлари эиёнга учрадилар. Қолгонлари эса оролга кириб омон олдилар. Мен бўлсам, уруш тайёргарлигини кўриб, орол оғзини тўсиб турдим. Утган урушда душман кўзи мендин кўриб қолган экан, сонлари кўп бўлса ҳам урушга

* Давоми. Боши 2-сонда.

БИЛАН ЭКИНГ

Ҳар бир ҳовлида, ҳар бир мактаб, ҳар бир корхона, ҳар бир ўқув юртида, ҳар бир колхоз, совхоз чорбоғларида, йўл ёқаларида кўмкўк дарахтлар яшнаб, уларнинг япроқлари номимизни айтиб шивирлаб турсин.

Улкамизга чет эллардан, бошқа жойлардан кўплаб меҳмонлар келяпти. Улар катта йўлларнинг икки чек-касидаги, ариқларнинг, каналларнинг бўйларидаги мевали дарахтларнинг ширин-шакар мевасиданоқ татиб кўриб, ўзбекларнинг соҳибкорлигига қўйил қолсинлар.

Кейинги йилларда айрим жойларда боғлар камайиб кетганлигини, баъзи бир узоқни ўйламайдиган кишилар ёнғоқ, ўрик, нок, шотут сингари дарахтларни кесиб юбораётганлиги, анорзорлар, анжирзорлар камайиб кетётганлиги сир эмас.

Энди ҳаммамиз бир тан, бир жон бўлиб, бир ёқадан бош чиқариб шундай ҳаракат қилайликки, ҳар бир ша-

ҳар, ҳар бир районда, ҳар бир қишлоқда илгаригига қараганда ўн чандон кўпроқ боғ бўлсин, гулзор бўлсин. дарахтлар кўпроқ кўқарсин!

Биз бугун ўтқазадиган дарахтларнинг мевасидан фарзандларимиз, келажак авлод ҳам баҳра олади. Ҳар бир туп кўчатни, ҳар бир дарахтни худди фарзандимиздек авайлаб, эъозлаб, парварिश қилайлик. Боғларни кенгайтириш учун янги очилаётган ерларда, Марказий Фарғонада, Мирзачўлда, Қарши даштларида жуда катта имкон бор.

«Гулистон» журнали энг яхши, тажрибали боғбонлар мусобақасига ҳакамлик қилади, одамлардан олқиш олаётган, она тупроғимизни ясантираётган соҳибкорлар, гулчиларнинг суратларини босиб чиқаради, уларни элга танитади. Умид билан кўчат ўтқазган, боғ қилган одамларга энг катта мукофот халқимиз ташаккури, кўпчилик дуосидир.

Келинлар, дўстлар, саҳий еримизнинг ҳар бир қарич, ҳар бир қадам жойини гуллар, мевали дарахтлар билан ясантирайлик, муқаддас тупроғимизни умримизни узайтирадиган яшил либос билан безайлик!

«ГУЛИСТОН»

ботиниб киролмадилар. Ўн кунгача мен шу оролда турдим. Сўнгра у ердин ташқари чиқдим. Сув бўйларида чодир-олачиқлар тиктириб, душман аскарининг қаршисига бир ойча уруш кузатиб ётдим. Уртаимзда ҳеч қандай

уруш ўтмаган бўлса ҳам, душман ўз-ўзидан чўчиган бўлса керак, бир нечада у ердин кўчиб қайтдилар. Мен сувдин ўтиб, уларнинг ўрнига кўндим. Ғаним ортларидан қувлашга бир бўлун аскар юбордим.

Булар кетиб, ўн кундан кейин хабар келтирдиларим, Чита лашкарининг амирлари: биринчи—Куч Темир Бекчин ўгли, иккинчи—Темир ўпкан, учинчи—Сариқ баҳодир, тўртинчи—Шункум баҳодир, бешинчи—Туглуқ хўжадир, буларнинг йигирма минг отлиқ аскарлари бўлиб, Халотийдан Пулисангин (Тошкўприқ)гача урин олими эдилар. Меним ишларимни пайқаб билиш учун юборган элчилари ҳам шу орада келиб етмиш эди. Бу элчиларнинг кўнгилларини овлаб, кўзларини бўяб, аскарларимни икки қайталаб олдиларидан ўтказдим. Элчилар жўнашлари билан ортдан кетма-кет лашкар тортиб, ўзим ҳам йўлга тушдим. Лекин лашкарларимнинг мен билан кўп иттифоқлари йўқ эди.

Ўнинчи кенгаш

Б у йўли ҳам душман аскарни ҳеч иш кўришолмай, мендин енгилгандек бўлиб қайтдилар. Сўнгра мен ўз салтанатимни ривожлантириш учун аввал Бадахшон ўлкасини олишни маслаҳат кўрдим. Шу фикр билан дарё бўйидин кўчиб, Хулум деган жойга тушдим.

Бурунроқ мендин ажраб кетган қайноғам Амир Ҳусайн шу ерда келиб, мен билан кўришди. Бунинг келганига қувончилик қилиб, шу кунни тўй ўтқуздин. Бу ердан туриб Бадахшон томонига йўл олдим. Кундузга келганимда эру қилиб, шу ерда бир неча кун турдим. Шу чоңда Бурулдой элнинг кўпчилиги келиб, менга кўшилдилар. Кўнгилларини кўтариб, бошлиқларига бош-оёқ кийгиздим. Мен бу ерга келганимни агар Бадахшон шох-

лари эшитиб қолсалар албатта уруш жамалгасини қилгайлар. Мен улардин чапсонлик қилиб, тайёргарлик кўриб, аларни аскар йиғишга улгуртмай, босишим кераклигини ўйлаб, илгар билан аскаримни Талқанга етиқуздим.

Бадахшон шохлари меним бу ерга келиб қолгонимни англағач, қарши туришга чора топишолмай, тортиқ-тарағайлари билан келишиб, менга тобун бўлдилар.

Мен бу ўйлаган кенгашимдан рози бўлдим. Чунки бу ишда хато қилмаган эканман. Уруш-талашсиз Бадахшон ўлкаси қўлимга киргач, салтанат ишларим ҳам кун сайин кўтарилиб, ривожланишга бошлади.

Бадахшон сипоҳларининг кўпчилиги менга қўшулдилар.

Шу орада тингчилар хабар келтирдиларим, Туглуқ сулдуз, Кай Хисров, бу иккови ҳозирча ғаним амирларидан бўлсадаги илгари меним наварларим эди, олти минг аскар олиб, меним устима келмакда эдилар. Бу хабар меним аскарларимга эшитилгач, бурунғидан ҳам бўшашиб, иттифоксизлиги кўпайгани турди. Ишимиз қандай бўлар экан деб ўйланишиб қолдилар.

Лекин булар ичида Амир Жоку барлос, Эгов Темир, Амир Сулаймон, Амир Жамолдидин — бу тўртовлари эрса, мен билан бир иттифоқда бўлушиб, ўлим ўртоғи эдилар.

Ўн биринчи кенгаш

Бадахшон шохлари менга тобун бўлгонларидин сўнгра, Хатлон ўлкасини олиш кенгаши кўнглима тушди. Қайноғам Амир Ҳусайннинг қўрслигидан пўлатбуга, Шер Баҳром ундан торинишиб, шу

ерда биздин ажраб, ўз элларига қайтиб кетдилар. Сўнгра мен бу жойдин чиқиб, Қўлак даштининг елкасида турдим. Шу ерда турганимда ғаним лашкарининг аҳволидан хабар келтириш учун бир неча тингчилар юбордим.

(давоми келаси сонда.)

Тошкент билан Монреаль оралғи оз мунча эмас. Шунга қарамай, яна икки ойдан кейин жаҳонгашта сайёҳлар Америка қитъасининг олис Канадасига йўл оладилар.

Мана, неча ойлардан бери Монреаль тиллардан тушмаяпти. Ҳозир икки ярим миллион нуфусли улкан шаҳарда сўнгги ҳозирликлар қўриляпти. 28 апрелда бу ерда Жаҳон кўрғазмасининг ҳамма эшиклари ланг очилади. Шу куни жаҳондаги етмиш мамлакатнинг миллий байроқлари ҳиллаб туради.

Монреалдаги Жаҳон кўрғазмасининг очилиш маросими бу кунга белгилангани бежиз эмас. Канада конфедерацияси ўзининг юз йиллигини, Монреаль аҳолиси эса ўз шаҳрининг 325 йиллигини шу тарихий дамларда нишонлайди.

Монреалликлар Жаҳон кўрғазмасини келиб кўрувчиларга барча қулайликларни муҳайё қилишга интилоқдалар. Йўл кўрувчилар кечалаб-қундузлаб кўчаларини кенгайтириш билан банд; ер остида ҳам тиним йўқ — метро йўли узайтириляпти; бир изли осма йўллар учун оғир устулар ўриятиляпти. Янгилиги меҳмонхоналар қурилиб, эскилари кенгайтириляпти, замонавий ускуналар билан жиҳозланяпти. Институтлар, коллежлар, мактаблар кўрғазма кунлари ётоқхоналарга айлантйрилади — ахир, Жаҳон кўрғазмасини томоша қилувчилар учун, дастлабки ҳисобларга қараганда, 180 мингта ўрин тайёрлаш керак-да. Ҳозирнинг ўзидаёқ ҳамма жойда — магазин, ресторан,

ди. Томошабинлар алоҳида хонада Ой «айланиб» саёҳат қилишлари мумкин. Кўрғазма пайтида 1100 ўринли ресторан ишлаб туради, унда миллий таомлар тайёрланади. Иттифоқимизнинг энг сара ошпазлари орасида ўзбек пазандалари ҳам ўз маҳоратини намойиш қиладилар.

Ле-Мойн каналининг нарёғида Америка Қўшма Штатларининг павильони қад қўтаради. Айланаси етмиш метрча келадиган кап-катта юмалоқ бино пўлат симлардан «тўқилади», унинг тешикчаларига тиниқ пластикалар қопланади. Қундузи қуёш ёритса, кечалари ранго-ранг нурлар товлантириб туради.

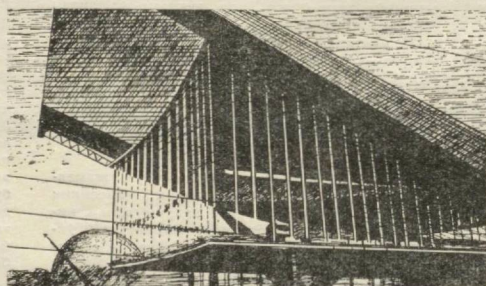
Ҳар икки улуг давлат павильонини «самовий сайр кўприги» деб аталган кўприк боғлайди. Монреалликлар буни ҳалитдан ўзларича «бўлажак дўстлик кўприги» деб атамоқдалар.

Франция, Англия, Италия ва бошқа мамлакатлар павильонларининг ажойиб хусусиятлари тўғрисида ҳам мароқланиб ҳикоя қилиш мумкин.

Вақти келиб, «Гулистон» журналхонлари бу имкониятга эга бўладилар деб ўйлаймиз.

Умуман, Монреалда очилдиган Жаҳон кўрғазмасидан унинг ташкилотчилари қандай наф қўрадилар деган ўринли савол туғилади. Айтишларича, кўрғазма — минг гектар майдонни эгаллайди. У ҳозиргача очилган ҳамма кўрғазмалардан энг

ТОШ КЕ НТ

Монреалдаги Жаҳон кўрғазмасида Совет павильони.

МОН РЕ АЛЬ

қаҳвахона ойналарида кўрғазманинг нишонини кўриш мумкин, унда кўрғазма шiori — яъни «Man and his world» (Инсон ва унинг дунёси)ни ифодаловчи «М» ва «W» ҳарфлари акс эттирилган.

Кўрғазма нишоотлари Монреалдан оқиб ўтадиган Авлиё Лаврентий дарёси ўртасидаги табиий ва сунъий оролларга қад кўтармоқда. Дарёда икки орол билан ярим орол бор. Шуларнинг энг каттаси қадимдан мавжуд. 1611 йилда бу жойни кашф этган киши уни севикли хотини шарафига Муқаддас Елена деб атаган. Бошқа иккита қуруқлик эса бор-йўғи... 1963 йилда дунёга келди. Орол ва ярим орол дарё ўзанидан 25 миллион тонна лойқани чиқариб юзага келтирилди.

Бу сунъий оролларда жуда кўп бинолар тикланибгина қолмай, ҳатто 8 минг туп дарахт, 150 минг туп турли бута ҳам ўтқазилди. Кўрғазма майдони ҳозирнинг ўзидаёқ киши ақлини шоширади: баҳайбат сарой-павильонлари, учта лиги кўприги, сон-саносиз майсазори, бир изли уч айлана йўллари кўрғазманинг нақадар улканлигига гувоҳлик бериб турибди.

Нишоотларнинг замонавий қиёфаси чуқур таассурот қолдиради. Совет Иттифоқининг кенг ойна ва темирдан тикланаётган ёп-ёруғ павильони очиқ денгизда тўқчиларни кечиб бораётган кемага ўхшайди. Унинг томи, одамларнинг айтишича, сайёраларро фазовий кемалар космодромини эслатади.

Совет Иттифоқи павильонида мамлакатимиз тарихи, халқларимиз меҳнати, турмуши ва роҳати, шунингдек санъат ва маданиятини ифодаловчи олти мингта яқин экспонат қўйила-

катта бўлади. Уни тиклашга 330 миллион доллар сарфланади; давлат бу кўрғазмадан 2500 миллион фойда олишни кўзлайпти, бироқ, Канада коммерсия банкининг махсус бюлетенида ёзишича, кўрғазма давомида умуман икки миллион доллар агрофида савдо-сотиж битимлари тузилади. Аммо бу рақамга у қадар ишониб бўлмайди. Шунга қарамай, бир нараса аёнки, ҳалифанадан мақсад — ош емоқ, бинобарин, кўрғазма очилдан мақсад — боймоқ. Яна шуниси аёнки, Монреалдаги Жаҳон кўрғазмаси жуда ажойиб бўлажак!

* * *

Мухбиримиз Ўзбекистон Давлат план комиссиясининг чет эллар билан маданий алоқа бўлимига қуйидаги савол билан мурожаат қилди:

— Ўзбекистон Монреаль кўрғазмасида нималари билан қатнашади?

— Республикамиз Туркиянинг Измир шаҳрида очилаётган Жаҳон кўрғазмасида қатнашаётгани сабабли Монреалда кенг иштирок этмайди,— дейишди чет эллар билан маданий алоқа бўлимидан.— Биз Монреаль кўрғазмасидаги совет павильонида намойиш қилиш учун Бухоро зардўзларининг энг аъло маҳсулотларини, Ўзбекистоннинг энг номдор вино ичимликларини, шунингдек ёғоч ва мугиздан ишланган миллий совга-саломларини юборамиз.

Шу кунларда кўрғазмага жўнатиладиган маҳсулотлар кўрикдан ўтказилапти.

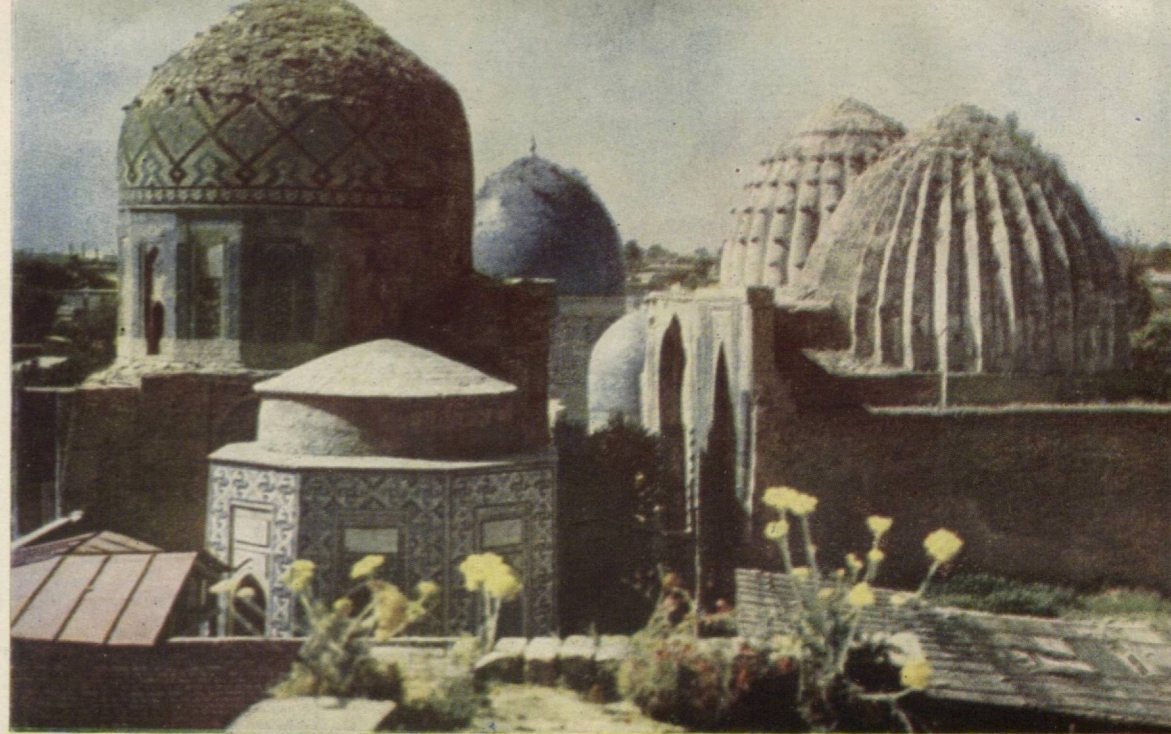

Дутор-танбур азалдан аёлларимизнинг улфати бўлиб келган. Улар бир вақтлар қайғу-ҳасратларини тилсиз торлар билан юмшатганлар. Энди улар хушнудликларини, ял-ял ёнишларини пардаларга яширмай, хушчақчақ сайрайдилар, севгиларини латиф тараннум этадилар. Махсус фото мухбиримиз Г. Бойко олган ана шу рангдор расмда дилбарларимизнинг ҳордиқ чоғи тасвирланган.

АСРЛАР

Шердор мадрасаси

Шоҳизинда

Меҳмонхона

Самарқанд

сайқали

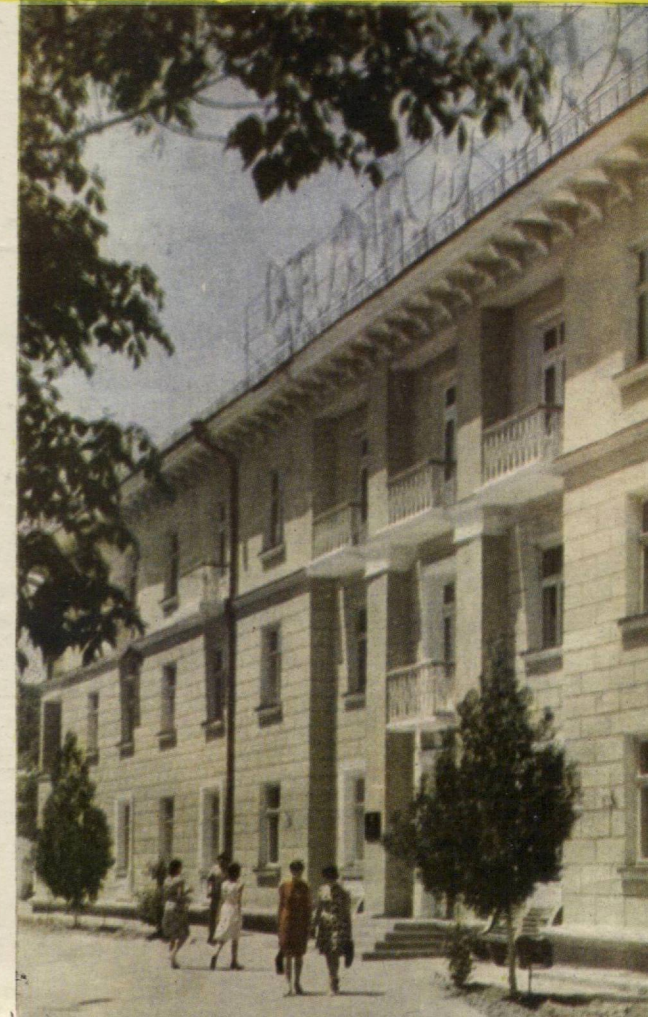
рўйи

замин аст...

КАСРЛАР

2 5 0 0

Опера театри

Ўзбекистон ССР халқ рассоми Раҳим Аҳмедовнинг санъати — жонбахш, беғубор, инсоний санъат. Унинг мўйқалами берган бўёқларда ёруғлик барқ уриб турибди. Тиниқ асарлари олдида сеҳрланиб қолишимизнинг боиси ҳам аввало шунда. Биз кўчириб босаётган мазкур асар Раҳим Аҳмедов ижодининг энг янги маҳсулларида бири. Бу — «Рассом аёл» деб аталади.

Эрта тушган куз, чоппор гулзорни босган қордай, бир дунё ташвиш келтирди. Ялт-юлт қуёш кузак чечакларидаги, қаҳрабo чиройга гарқ чинор баргларидаги шабнам — марварид доналарини симириб улгурганим йўқ эдики, тўсатдан жин шамол кўтарилдию қоработир булутлар кўнда ўрмалай кетди. Тонг нафасиданоқ дала боғимизни бошига кўтаришган сайроқилар ҳам, зибилдоқлар ҳам сайлни йиғштира қавнагидир жуфтак урдилар. Бир зумлик жимликдан сўнг, кутилмаганда, бошланган қасур-қусур, қақмоқ отишлар, шалаббо ёғири оламни босса бўладими...

Эру кўрни савалай нетган данак-данак ёғири томчилари ҳаракатини ишхонам деразасидан кузатар энанман, негадир, ўтган йили — илон йилининг қишида кечган, мен учун оғир туйилган кунлар ҳаёлимни банд қилар: оқланмаган ишонч... заҳмат чека-чека битилган ҳасор томошбабиларга унчалик маъқул эмас; тунни саҳарга пайванд қилинган юю-кунлар оқибати — вой. Ҳа-а... замон нечинмаларига инод кюлидини тола билиш, инсон ҳаёти сайқалининг аниқ, пухта, нишонни олади-ган ҳолатини бор қилиш ўлимдан ҳам мушкул меҳнат. Булар устига тақдирчилик — олимлик юкини кўтаролмай юрган баъзи бировларнинг дабба чизмақашликларини, отга тақа қоқилганда чумолиннинг оёқ кўтаришларини кўриб, «ўргилдим-эй», дейишдан ўзга гап тополмайди киши.

Одам ҳовури ўйларини бўлди. Орқамга қиё боқсам: юлдузи иссиқина бир аёл ишхонам остонасини боса ичкари кирмоқда. Ажаб... имсиз-димсиз сўрашдим. Кўрсатилган жойдан ўрин олганидан кейин, хирманганича, тилга кирди:

— Ҳаёлизни бўлмадимми?
— ...Ҳечқиси йўқ... аммо?...
— Мани танимадиз, шундоғми?
— Ҳа.
— Исмин — Адиба. Орзум, — бир оз ўйлаиб қолди-да давом этди, — журналистгина.

— Балли... балли... эй-а, энди эсладим... Бадий очеркларини ўқиганим бор. Ҳалиги...

— Ман бошқа ниятда... — Шу кезде кўчган қақмоқнинг кескир тили Адиба юз-кўзларида ўйнар, «қарагин-а» демоқчи бўлгандай фикри ёдимни жувон томон қадар эди. Адибанинг дўрда лаблари алла нечун яна жуфтланди. — Элнурни танирдизми?

— Элнурни!
Энди менинг кўзларимда қақмоқ қаңнар, бошим айлангандай. Хотирамдан гизиллаб ўтиш Элнур фожиаси 1964 йилнинг қишида содир бўлгани эсимда. «Си-ай-эй» разведкасининг қароқчилари исъзодли совет журналистини «ўғирлашган», уни ватан хоини қилиш мақсадида бор ҳунарларини ишга солиб кўрганлар. Натижа чиқармагандан сўнг ва сиёсий жанжалдан кўрича, Элнурнинг дабдала жасадини, гўё автохалокатга йўлиққан одам ўрнида, Нью-Йорк кўчаларидан бирига ташлаб қочишга мажбур бўлишган. Уша чоғларда газеталар Элнур фожиаси тўғрисида талайгина нарсалар босишганди. Наҳотки қаршимдаги аёл ўша жасур ўғлоннинг ҳалоли бўлса!

— Хотинларимсиз?
— Кўз очиб кўрганам... — чуқур «уҳ» торта сўзлади Адиба. — Яқинда йили бўлади.

— Умр ўтишини қаранг-а...
— ...«Кўзлари чўлпон»ни ўқувдим. Элнурини менга, менинг Элнуриниға ёзган хатларимиз бор. Шуларни бир кўрарминансиз ўйда безовта қилдим сизни?

— Қани?... Ениздами?
— Мана, — дея Адиба бир қийиқча ўрамани хонтахтага кўйдаи ўрнидан жилди. — Хайриз... ики-уч кунлардан кейин олиб кетсам бўлар-а?

— Албатта... Офарин... — Адибанинг ишхонамдан чиқиб кетишиниям кутмасдан, қийиқчани еча хатларни ўқишга берилдим. Икки навқирон қалб ёзишмаларини нўздан кечирганим сари кўнглим галабини минг чандон ошар, бир олам ақл ва дил «сири» тўлқинида «чир» айланар. Мана ушалардан бир турнуми:

Сарвар АЗИМОВ

Нью-Йорк 20. IX, 1965 йил.

Адибам, севарим!

Сирасини айтсам, бу чувалган дунёда айрилиқ ўтида ёнганлар талайгина топилади-кул. Аммо мендай кўлга тушгани намданам учраса керак. Худди эртан-а. Йиллар давомида фақат ҳаёлингиз билан яшашга чидаб, ниҳоят, висолингизга эришсаму ширингина тўйимизнинг (қавм-қариндошларимиз шодлиги, ёру биродарларимиз шўхликлари ёдингиздир) эртасийёк йўлга отланмиша маъмур бўлсам... Шунданми ялакатлар парқу ёстиги остидаги гул гунча, яланг ўшишдаги қизгина йигит тушмагур қилмишларидан алланечун озор чекса, қийналишса... Агарчи, Амудай кенг кўлам меҳру шафратингизга ишондим, бетийиғингизни нечарирсиз, қаноати менда бўлмаганда-чи, уятиндан, шафқатсизлигим номусидан тарс ерилиб ўлсам ажабмасди.

Адибагинам, умрдошим, бурч

мажбурияти орқасида бошланган тўсат сафар олдида, аэропортда айтган сўзларингиз ҳамон кўлогимда «...унутманг кўзларини йўлингизда... ой бориб, омон қайтинг...» Бу ифбат ва латофат тўла истакларингиз қанотида, беш соатлар чамасида Москвага етиб келдимю «Москва — Нью-Йорк» самолётига нарсаларини олиб ўтишга зўрга улгурдим десангиз. Сўнгра, Москвадан Шотландиянинг Преспун шаҳрига, ундан Канаданинг Гандер шаҳрига, Гандердан Американинг Нью-Йоркига санраб ўтиб, бир кун дегадан дўн минг километрча масофани боса ёру замин деган «тухум»нинг нариги томонидан, импералистин ваҳшат оламининг қоқ киндикидан келиб чиқдим.

Узингизга маълумки, Американинг Нью-Йорк дёб аталган бу бесўнақай, нотинч нарвонсаройи менга ёқинқирамайди: ҳавоси бадҳазми, ергаи-кўнкаям сигмас доллардорлар ўта беноб, шаҳарнинг чин эгалари эса хор. Хул-

лас капитализм дунёсининг олтин аждаҳо тилию бизнесменнинг заҳар дили ҳоқим олами шунда мужассам. Аэропортдаёқ шу ёзувларга кўзим тушди: «Ингитлар, Вьетнам озодин уруши сизларни кутмоқда! Кўнгиллилар сафига тезроқ ёзилинг! Яна уруш шарпаси. Биринчи жаҳон урушида 8,5 миллион, иккинчи жаҳон урушида эса 26 миллион халонг кўрбон қилинган бўлсаю, бу тиррақи бузоқларнинг югуришини қаранг. Калта ақллари!

Бу оғир ўйлардан кутулиш учун тўғри келган газеталардан бирини очувдим, шу эълонларга йўлиқдим:

«Яқин кунларда шаҳримизга кўчиб келган жаноб, ёши 55 да, сирти хушбичим, уйданиш мақсадида бадавлат хоним билан танишувни истайдилар. Дин ва миллати бўйича манъелик бўлмайди. Адреслари...»

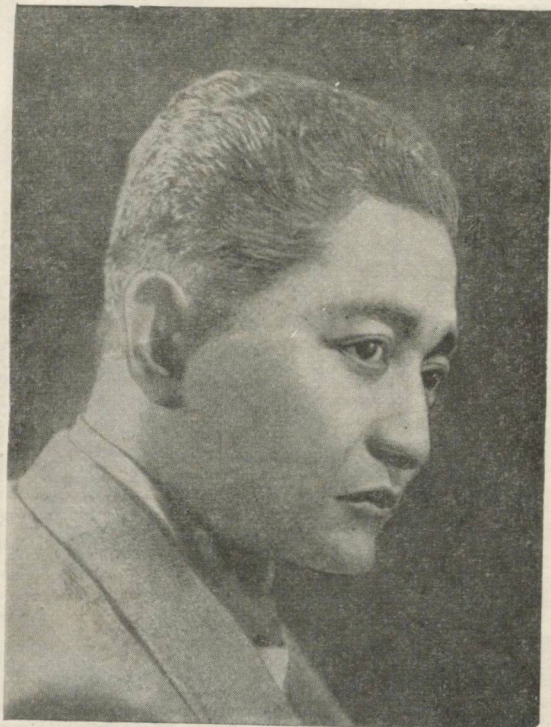
«Истараси иссиқ, буйчан, 40 ёшдаги бева хоним кўлида хунари ва маълумоти бор жаноб би-

лаш учрашувни хоҳлайдилар. Истаклари — турмушга чиқиш. Ёзилсин...»

«45 ёшлардаги суқнабош хоним тахминан ақин ёшлардаги басавлат, кимсаси йўқ жанобни изламоқда. Мақсади — эрга қиқиш ва ўзининг «эрнаклар сартарошхона»сини бирига бошқариш. Шу сабабли у жаноб устаси-паранг сартарош ва шарқий славянлардан, ёки балқонда туғилганлардан бўлиши шарт. Маълумот учун...»

«64—66 ёшларга чиққан сергайрат, кўриниши кўркам, маданиятли ва маълумотли, зиёлилар оиласидан тарқаган, 1914 йил уруши муносабати билан Россиядан кетиб қолган ҳамда оилавий турмуш таърибасини бошидан кечирган жанобни — бир умрлик дўсти-вафони истайман. Хонимнинг ўзларида шу сифатларнинг барчаси тўла-тўқис. Телефонимиз...» ва ҳоказолар.

Ақлига кўрт тушган ва ёки ақли ошиб-тошиб кетганлар, за-

Ҳамид Олимжон

Үрик гуллаганда

Деразамнинг олдида бир туп
Үрик оппоқ бўлиб гуллади...

Новдаларни безаб гунчалар
Тонгда айтди ҳаёт отини,
Ва шабада қурур илк саҳар
Олиб кетди гулнинг тотини.

Ҳар баҳорда шу бўлар такрор,
Ҳар баҳор ҳам шундай ўтади,
Қанча тиришсам ҳам у беор
Еллар мени алдаб кетади.

Майли дейман ва қилмайман гаш,
Ҳаёлимни гулга ўрайман:
Ҳар баҳорга чиққанда яккаш,
Бахтни борми дея сўрайман.

Юзларимни силаб, сийпалаб,
Бахтинг бор деб эсади еллар;
Этган каби гўё бир талаб,
Бахтинг бор деб қушлар чийиллар.

Ҳамма нарса мени қаршилар,
Ҳар бир куртак менга сўйлар роз.
Мен юрганда боғларга тўлар
Фақат бахтни мақтаган овоз:

«Мана сенга олам-олам гул,
Этагинга сиққанча ол.
Бунда толе ҳар нарсадан мўл,
То ўлгунча шу ўлайда қол.

Умрида ҳеч гул кўрмай йиғлаб
Ўтганларнинг ҳақи ҳам сенда.
Ҳар баҳорни йиғлаб қаршилаб
Кетганларнинг ҳақи ҳам сенда...

Деразамнинг олдида бир туп
Үрик оппоқ бўлиб гуллади...

новатининг миси чиққан ва ёни
завоат кучасига киришни уну-
тиб қўйганлар шулар бўлишса
керек. Одамни итдан ҳам хор,
товуқни айлаган жамиятдан ни-
маям кутиш мумкин ўзи!

Адибам, севарим, эрта-метан-
дан ишимизни бошлаймиз. Бош-
лангач ниҳоят ҳам бўлар-ку. Бор-
йўқ истагим оқила Адибам билан
тезроқ кўришув. Валидан муҳта-
рагим пешоналаридан бир ўпиб
кўйсиз.

Салом ва хайр-хуш. Чўлпон
кўзларингиз шайдоси — Элнур.

Тошкент 25. IX. 1965 йил.

Ассалом, Элнуржон ака!

Минг-юз минг қатла шукур: ха-
тингиз, хуш хабарингиз келди.
Бахтимизга ҳамиша саломат бў-
линг! Аямлар айтишларича (таш-
вишланманг, сиҳатларни ойде),
бутингиз орасидан шамол ўтиб
юрса — бас эмаш. Гапга шаҳар
берасиз. Лекин, Элнуржон ака,
мени мунақанги ноқулай аҳволга
қўйишингиз инсофдан эмас. Алл-
лар ҳадеб мактубингизни тўласи-
ча ўқиб беришимни қистайдилар.
Қани айтингчи, ҳалиги шўхлик
аралаш эркаликларни, «ёмон йи-
гит» энанингизга икдорларингиз-
ни қай юз билан ўқиб берай у
кишига? Энди билсан, сизда ҳам
айёрлик мисқолидан анчагина бор
экан, шенилли. Қилар ишни қи-
либ Америкага қочворасиз-да,
дунёнинг бир четида туриб узр-
илтижо айтасиз, қўлим етмасли-
гини била туриб... Шу тобда қа-
ватимда бўлсангизчи агар... Ҳазим
билардим... ўймалаб-ўймалаб... Йў-
га, эсим курсин, кенг пешонан-
гиздан, ҳаёт қайноқ кўзларингиз-
дан тўйиб-қониб ўпкан бўлардим,
азизим.

Элнуржон ака, ҳижрон бўруни
қаршисиз Адибангиз иўрт экан,
синман дейди. Бунинг устига
ҳар нафаси сизни эслагувчи
ипал кузимизни кўрмайсизми:
Шира-шарбатга гарқ боғларимиз-
да ноз, гужум-гужум очилган
пахтазорларда завқ, серҳарорат
ёзининг оташидеа бўғириққан одам-
лар кузанинг майин оро-
мида. Қани сизт Сира-сира ажрал-
маймиз, ҳамиша бирга бўлаёмиз
деган ваъдаларингиз қайда? Ҳа,
айтгандай, «Эълонлар» антиқа.
Олдин — кундим, кейин, давдир
одамлар тақдирига — ачиндим.
Инсон ва жаҳон эзгу ниятларини
доллар нафси йўлида кўрбон қи-
лишга асосланган жамият фалса-
фаси ва ҳақиқатининг расво ба-
шарасини кўринг-а! Капитализм —
уруш ва ҳақорат дунёси эканини
барча билиши керак. Шу маъ-
садга қаратилган ҳаракатларин-
гизга мадад тилайман, лекин,
ялинаман, эҳтиёт бўлинг.

Эртадан редакциядаги меҳна-
тим бошланади: хайр, дорулфу-
нун, салом, меҳнат! Аямлардан
бир олам дуон истак сизга.
Йўлларингизга интизор ёрингиз —
Адиба.

Севгим, Адибам!

Мактубингизни олдим. Чиндан
ҳам доносиз: ёганларингиз бир
шингилу маъноси, ҳосили фарам-
гарам, Ташаккур. Сизни учратган
тақдиримдан ўргиламан.

Бугунги Американинг кайфияти
мени чуқур ташвишга солмоқда.

Икки дил Икки олам

ҲИКОЯ

Нью-Йорк каби катта шаҳарлари-
дан руҳ бутунлай кўтарилган,
кўпчилигининг кўнгли синиқ, нар-
хи-наво баянд, зар ва зўрлик
шукӯҳининг қақчайган кўзини
тўзон, қон босгандай. Ҳаммаёқда
уруш шаббодаси. Ҳатто Бродвей-
нинг қичиқ табиат аёллари ҳам
Вьетнамда ўгли ўлган америкалик
нотавон оналар учун нафана тўп-
лашга бел боғлашибди. Номии
улуғ, супураси қуриб бораётган
бу мамлакатнинг сиёсатидан,
«олий» даражали сиёсатчилари-
нинг қилмиш-қидирмишларидан
арвоҳ лабига ҳам учуқ тошса
ажабмас.

— Нега мундоғ?— савол берсам,
америкалик бир дипломат, ҳазил-
мутойиба аралаш, шу жавобни
қилди:

— О,кэй... 1945 йилнинг 31 ян-
вари эсларидадир?

— Албатта.

— Худди шу кунни Гитлер став-
насида одатга кирган тартиб-ин-
тизом биринчи бор бузулганди.
Туни билан ишлашни, то тонга-
ча бўлар-бўлмас негашлар ўтга-
зишни яхши кўрган Адольф кун-
нинг биринчи ярмини уйқуда, ўз
гафлатхонасида нечирар ва айни
фурсат давомидеа бирон кимса-
нинг унинг хонасига киришга ас-
ло ҳақиқи йўқ экан. Бироқ, 31 ян-
варнинг эрталабки соатларидеа на-
ционал-социалистлар икнцелярия-
сининг бошлиғи Борман бу одат-
ни бузишга мажбур бўлиб, Гитлер
уйқусини қочиради. Сабаби? Со-
вет танк қўшинлари Одердан
ўтиб, Берлин сари йўл солганди-
лар. Тушундиларми?

— Йўқ. Бу узундан-узун тарих-
ни саволимга нима дахли бор
экан?

— Мистер, дахли шундаки, ўша
кундан бошлаб бизнинг ҳам уй-
қумиз тозалям қочган, жонимиз
халак-да! Е биз коммунизмни йўқ
қиламиз, ёки коммунизм бизни—
«озод олам»ни... Энди тушунди-
ларми?

— Тушунганда қандоғ... офа-
рин.

Лекин Ватанининг қуарати, со-
циалистик лагерь галабалари,
Осиё, Африка ва Лотин Америка-
сидаги тарихий ўзгаришлар (фа-
қат иккинчи жаҳон урушидан
сўнг Осиё ва Африка қитъалари-
да эллиндан ортиқ янги давлат
юзага келди, ахир) империализм
морчалонларини қаттиқ саросима-
га солган. Улар сарсон-саргардон-
ликларининг, уруш қуролидан воз
кечган иқтисод ўрнига жангу жа
дал маъсадига асосланган иқти-
сода куч беришларининг, инсо-
ний маданият ўрнига «қирғинлар
маданияти»ни кўнка кўтаришля-
рининг сир-асрорини шундан из-
лаш лозим. Аҳвол шу қадар му-
раккабу Бирлашган Миллатлар
Ташкилотининг XX сессиясига
тўпланишган 117 мамлакат ва-
киллариининг анчагиниси на ерни

танийди ва на осмонни. Вунинг устига маслакдошлараро келишмовчиликларни айтмайсизми. Оқ сут берган онага тескари қараш— оқпадарлар, телбалар хунари...

Жонин Адиба, бу галги хатим серташвишироқ бўлса — кеңира-сиз. Бинобарин, биз хушёр бўлишимиз зарур. Етар, кечган тарих сабоқлари, етар. Ҳа, азизам, қалити замон, халқлар тинчлиги қил устида турган давр хунук башарасини қайта кўрсатмоқда. Наҳотки, учинчи жаҳон уруши ўт олса?!

Гул ялроғи — дурда лаб устига кўнган тимқора хол ва унинг соҳибаси мени соғинганмикан? Бир нўрсам... Бир суйсам... Сафаримиз чўзиладиганга ўхшайди. Аямларга натта салом. Саломат бўлинглар. Заргар қалбингиз зор-интизори — Элнур.

Фаргона, 12. X. 1965 йил.

Элнуржон ака, салом!

Очигини айтсам, бу галги хабарингиз кўнглимга андан озор берди. Кўпроқ нотинч дунё дайди шамоли тўғрисида ёзибсиз. Американик дипломатнинг айтганларидан бир газабландим, бир шод бўлдим. Фазабим боис: хизматга тухма... агар Гитлер фашизмни биз ер билан яқсон қилмаганимизда ўша жаноб мамлакатиининг ҳам ҳолига маймунлар йиғлашини унутути, совет халқининг мардона галабасига тан бермаслик — дунёни қора ўрмон тарзиде кўришни истаган ҳайвон тушунчаси, албатта. Шодлигим сабаби: уйқуси қочган энан — ажаб бўпти. Уйқусизлик балосига муфтало одамнинг умри кўпга чўзилмайди. Демак, бир кунмас-бир кун йўқ бўлажанларини, мушт кўтаришларим кўрқоқлин, кучсизлик аломатидан дарак эканини сезмоқдалар. Яхши — ажаб!

Аmmo, Элнуржон ака, бир телба бутун бир қишлоққа ўт кўйганидай, наҳотки, яна тинчлик ўрнини уруш, дўстлик ўрнини ноиттифоқлик, севги ўрнини жудолик эгалласа? Сиз — ҳақсиз: тарих қайтарилиши мумкин, агар биз тиниб-тинчисан, кўзимизни гафлат босса; агар Лениннинг буюк анидаларини оёқ ости қилмоқчи бўлган ноқўр ортодокслар ўз вақтида ақлларини йиғиштириб олишмаса. Шунисиға киши ачинадими, ҳатто ўз юртимиздаям кечмиш уруш 26 миллион иссиқ жон ёстигини қуритганини унутиб, ҳаннам-дункам қадам ташламоқчи бўлганлар, айниқса, ёшдошларим орасида топилади.

Элнурим, журналист ёрингиз дастлабки сафари Фаргона водийси томон тушди. Қанотсиз учдим, чунки, назаримда, бу водий билан учрашув гўё сиз билан кўришишдай ширин туюларди. Ҳозир-чи, нумуш водийнинг айни завқ фасли экан. Бу водий асл меҳнаткаш одамлари таърифини тилга олиш қалами кўлидан ҳали келмас дейман.

Мен қувалик Ҳурмат она билан танишим. Онанинг қордан ҳам оппоқ сочлари куйиб қовжиган дийдори билан мотам либосини саллат ҳаёсига чимраган. Биринчи қарашда кўзлари ожиз эканиниям сезмасан, киши. Уғиллари Эрали урушда ҳалок бўлган, ленин она умидида у тирик. Она ҳамон ўглини кутар.

— Онажон, ёшингиз қанчада?
— Айланай сиздан, Эрали немис қиронига жўнашидан бир нун

олдин: «Албуви, олтиш олтига чиндингиз», деганди... болаганам. — Кўзингизга нима қилди?

— О-о, болам, йиғирма тўр йилдан бери хаёлим ана келди-мана келди билан банд. Эрали тушмагурдан эса доми-даран йўқ. Азобга дил чидади,— тирикман, кўз чидамади, айланай сиздан.

— Тўқсонга чиқибсиз, онажон.

— Тўхсонми — юзми... Эралигинам бошини, оҳ онанг ўргилсин, бошини мана шу кўксимга бир босмагунача ўтиравераман. Ундан сўнгра ўлимимга розиман... Қаригандан ўлим яхши, болам.

Биринчи очерким бардоши тоғ Ҳурмат онага бағишланди. Ҳалиги сиз айтган уруш жарчиларини шу муштилар она доди-фарёди кўр қилса бўлмайди-ми?!

Элнурим, «хол» ҳақидаги ючирлиқларингиз боисиде нима ўйлашимниям билмайман. Унга рашким келадиде, холос. Демак, у ишнинг кўнгилларида мен эмас, биргина «хол» экан-да наби шубҳалар дилимга озор соясини солгандай. Наннини, хол, бутун борлигим, бор хаёлим сиз билан, сизники, Элнуржон ака. Ҳаммамиз, аямлар ҳам, Фаргона богларидеги гулу-ниҳоллар ҳам, ҳаммамиз, сизни, бир қочоқ йиғитни бесабр соғинганмиз. Тезроқ қайтиш иложини қилсангиз — илтимосим ва саломим шу. Кўзиям, майлизи холиям, хуллас бутун вужуди йўлингизга тўрт —

Адиба.

Нью-Йорк 17. X. 1965 йил.

Адиба қиз, салом, оқилам!

Билмадим... Бу саломим — хаёлим қай фурсатда етиб бораркан: кечқурунми, кундузми, ё ношихтада? Менга қолса, мантубимни тунда, ўринга ётиш олдидан кўлингизга тегишини истардим. Балки, сабабини сўрасиз? Айтишим мумкин. Кейинги, кўзларимга сурта-сурта ўқиганым номангиздан пайқашимча, янги таассуротларга шунчалик бойсизки (Ҳурмат она — ажойиб тарих), азиз бошингиз ҳаёт шавқи билан шу қадар бандки, бечора Элнурни ўйлашга сизда на вақт ва на мажол борига инонай. Тунни танлашимнинг «сери» шунда. Кундузнинг бор ташвишларидан қутулганингиздан сўнг, сайёр ётогингизда танҳо қолганингизда етиб борган мантубим зора хаёлингизни мен сари олиб қочар, уйқунгизни ўғирлаб (худ-бинлигимни кечирарсиз?) иккимиз кечималаримизни қўшнай қилар, гойибона бўлса-да жон олғувчи гулбарг лабларингиздан қониб-этиктиб ўпишларимни рад қилмасиз, деган умид мени шунга мажбур этмоқда. Бу рашким? Бетоқатликим? Соғиниш телбалигимми?.. Ажримини ўзингиз қилиб кўрарсиз, оқилам.

Энди бу ердаги гаплардан сўрасангиз, шу кунларда ғарб фирби-гарларининг бор диққати натоликлар пайғамбари папа Павел VI нинг Нью-Йоркка келиши ва Бош Ассамблеядаги нутқи билан банд. Уч мингдан ортиқ мухбир, ўн санкиз мингга яқин полиция гумаштаси, борингми, Америка президентидан тортиб Бродвей савдогарларигача — ҳаммаси шу машааша атрафида гирдиқапалан. Гўё Вьетнамда, Даминкан республикасида, Африка ва Осиё қитъаларида қон тўкилаётгани йўқ.

Гўё имперализм марази эмас, коммунистлар дунёси инсон ва замон шуурини ҳақорат қилмоқда.

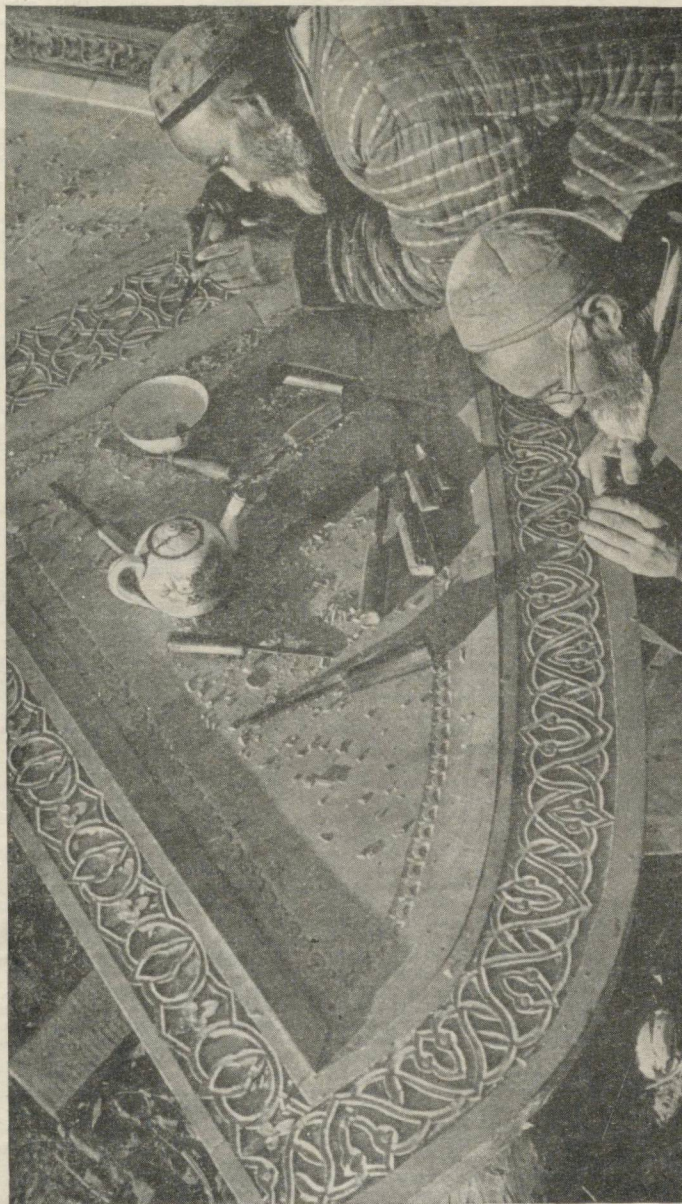
Гўё Америка бошлиқ империалистлар оқ-у, Москва бошлиқ коммунистлар қора.

Гўё Америка ҳабашларининг қиргинида ҳам, куппа-кундузи Оқ уй дарвозаси олдиде руй берган безорилиларда ҳам, тиричилиги ўтказиш юзасидан карт думбасига сурат ишлатиб, тери-мериси билан кесиб шинавада бойвачча-

ларга сотишга мажбур бўлишган студентларининг фожиасига ҳам айбдор коммунистлар ва фақат коммунистлар эмиш!

Папа Павел VI Бош Ассамблея минбаридан «санъатпардоз» нутқи сўзлаётган бир вақтда, Пентагон биноси олдиде, уч боланинг отаси Американинг Вьетнамдаги урушига ўз норозилигини билдириш мақсадиде ўзини ўтда ёндириб жон берди. Ана тухматга жавоб!

Адиба қиз, Ватанимизга умр, халқимизга саодат тилайлик. Ҳа-

Азиз боболарим!
Тошга киприк қадаб,
Қиприк билан безак ўясиз,
Ўлик тошга ҳаёт атаб,
Умримизга ҳайкал қўясиз!

Беҳзод

Икки дил икки олам

ли дунёда қиладигон ишларимиз кўпга ўхшайди. Алмалар алоҳида хат ёздим. Учиб берарсиз. Орзунгиз ва қалбингиз мафтун — Элнур.

Самарқанд, 24. X. 1965 йил

Ассалом, Элнуржон ака!

Бу номани ноништадаям, кундузиам, тундаям — ҳамisha сизнинг дардингизга гапи, Элнурисиз бир нафас яшашиним тасаввур қилишдан узоқ бўлган Адибангиздан деб билурсиз. Азимиз, исим тушган абадий Самарқанд кўчаларини кезганимда, осмон ўз гўлбази ва рангини уларга тақлидан яратган асрий ёдгорликларини томоша қилганимда, «нони пўлотий»дек ширин, қайроқи аҳли тамизлар суҳбатини кузатганимизда сиз билан гаплашмасдан, сизни ўйламасдан бўладими ўзи?! Хатто Улуғбек расадхонасидама хаёлга кетибман: бўйчан, қотмадан келган бир ўт йигит нўзаларимга тинилганича, «Адибахон, танибладимиз? Мирзо Улуғбек излаган юлдуз мен бўламан!» дермиш... «Узоқда сиз, юлдузингиз юлдузинга тушганида, жавобини олмасиз» деркан хаёлпарастингиз.

Икки дунё — яхшилик ва ёмонлик дунёси. Албатта-да, ниҳоятда мушкул «фалсафа». Лекин, Элнуржон ака, баъзи рақамларни эсингизга солмоқчиман: 1945 йили ҳисоб-китобининг хабар беришича, жаҳонда 2,3 миллиард халойиқ яшар экан. Шундан 850 миллиони колониализм зулми империализм зулми остида тиринчилик кечирибга мажбур. Фанатгана 180 миллион халқ социализм куриш шарофига эришганди. Эндичи, орадан ўн йил ўтгандан кейинчи? Ер юзининг халқи — 2,5 миллиард, шундан 850 миллион халқ социализм куришга бел болаган, фақат 180 миллион халойиқ ҳануз колониализм зулми остида. Узингизга маълумми, сўнги рақам кундан-кунга намайиб бор-

Тарихчи Хондамир «Хулосатул ахбор фи баёни аҳолилул ахёр» асариди амир Алишер ғамхўрлиги туфайли «атроф оламда монанди йўқ... таххиб ва тасвир илму хунарида... ченсиз бўлган қалам аҳллари, шунингден замон нақшошлари ва давр муҳандислари» етишиб чиқгани ҳақида ёзади. Дарҳақиқат, ушанда бутун Шарқда ўз санъати билан донг таратган бир қатор улкан рассом ва нақшошлар ижод қилган. Улар орасида ога Миран, Шоҳ Музаффар, Қосим Али, Маҳмуд Музаххоб, Чечра Хушо, Юсуф ноқшош, Дарвеш Муҳаммад, Ҳожи Муҳаммадларнинг номи тилларда дoston бўлган. Бироқ бу санъаткорлар анжуманида мусаввир Камолиддин Беҳзод юлдуз-

лар аро Зухроден порлаб турарди. Камолиддин Беҳзод (1455—1535 йиллар) Ҳиротда намбағал оиласида туғилади. Ешлигида етим қолади. Сўнг Беҳзодни Султон Хусайн кутубхонасининг китобдори ога Миран нақшош узига шогирдлика олади. Бу ерда бўламак санъаткор атоқли рассом Пир Санд Аҳмад Табриздидан мусаввирлик маҳоратини ўрганади. Камолиддинга Алишер Навоий ва машхўр ҳаттот Султонли Машҳадийлар яқиндан ёрдам кўрсатишмади. Беҳзод тез орада нақшошли ва мусаввирлик санъатининг порлоқ чўққисига етади. Камолиддин Беҳзод ижоди ниҳоятда сермаҳсул бўлган. Бироқ бизгача етиб келган ва сақланиб қолган

моқда. Тўғри, бу кўз илғамас тарихий ўзгаришлар осонлика бўлаётгани йўқ, бироқ ҳақиқат ва адолат тантанасини тўхтатиб қолиш ҳеч кимнинг қўлидан, ҳаттоки бадавлат Америкадаги уруш жарчиларининг ҳам қўлидан келмас. XX аср — социализм асри. Бизнинг ҳақиқатимиз, Элнуржон ака, гарчи сермаҳсақат бўлса-да, баланд тоғ қоялари бағрини ера олтин водий сари югурган обиҳаёт каби тиниқ ва инсонбахшдир. Шу муқаддас йўлга бағишланган имонимиздан, ота-боболаримиз ҳақлари, тоймасан бас, марра бизники!

Азиз йигит, Адибангиз сабриқарори бениҳоя, чидайди деб ўйлайсиз, шекилли... яна нузак курмагурни айтмайсизми: бирам безанган, ҳар шеваси сизни дейди, ҳар сайқали сизни соғинтиради. Алмалар хатлариним қўшиб жўнатдим. У кишининг ҳам кўзлари йўлингизда. Юранлари тўкилиб, бор вужуди билан висолнингизга отилган ёрингиз —

Адиба.

Нью-Йорк, 30. X. 1965 йил.

Ассалом, Адибам, ягонам

Ажабки, ёмон яхшини, хунуқ чиройни эслатар экан. 110 қадошдан (Америка улчов вазнида) ошшини гуноҳ санган дароз, тахтакач, суви қочган шилқим аёлларни кўрганам сари бир кимса, табиатнинг танти санъати яратган бўйи-баст, бугдой рангли бежирим чирой, хаёл билан ақл, ҳаё билан шўх назонат эгасининг орзуи мени бир зум ҳам тинч қўймас, маст-аласт айлар, бир ўлдириб бир тирилтирар... Жоним, кўли негиз ози қолди. Теъдун учрашаримиз, агар саломат бўлсан.

Сизни бир воқеадан оғоҳ қилмоқчиман. Америка президенти Линдон Жонсон ўтидаги тошини олдириш учун операцияга ётган кунларида мен Нью-Йорк атрофидаги Гайд-парки, Франклин Рузвельт янаги ва жасади кўмилиган манзилга борган эким. Куримсизгина боғнинг бир чекмасидаги қабрини, туғилган ва умрининг сўнги кунларини ўтказган оддийгина уй-жойларини зйбат қилиб юрганамди радио шу хабарни келтирди: «Америка президенти операция столида 130 минут ётди. Шу 130 минут давомида ҳоқимият вице-президентга топши-

рилади. Агар Совет Иттифоқи вазирлардан фойдаланиб, Америкага қарши уруш бошласа, президент уринбосари 130 минут жараёнда Америка химиясини бошқаради ва сўнгра, роппа-расо 130 минут ўтгач, коммунистларга қарши уруш жиловини Америка президенти ўз қўлига олади...»

Ана шунга ўхшаш вайсашларни тинглаб ўтириб, Гайд-паркида Франклин Рузвельт қабри ёнида фикрга толдим...

Ягонам, узундан-узоқ гапларимни кечиргайсиз. Волидам муҳтарамимга салом айтинг. Сизнинг ширин орзунгиз билан тирин —

Элнур.

Бухоро, 5. XI, 1965 йил.

Элнурим, азизим,

Бу саломномани Адибангиз Бухородан, сизнинг қалбингизга яқин антиқа шаҳардан ёзмамда. Салкам уч минг йиллик нотинч тарихни бошидан кечирган Бухоро алланечун навқирон, шербақчаларден баркамол, зарчеварлар каби устамон кўринди кўзларимга. Менга айтганларингиз ҳақиқоси ростлигига яна бир сира ишондим: Ибн Синога ўхшаш оқил кенсалар, Амударёдай азим дарёни чаппа ағдараётган доворак йигитлар, меҳнатидан олоқ тоғлар яралган оху нўз жамилалар, халқ дили билан ҳамоҳанг шоирлар, юрагиди ўти бор созанда ва навозандалар ҳар қадамда экан. Меҳнатдан ижодни, ижоддан меҳнатни айирбошлашга уриниб кўринингиз ўзи бир телбалик.

Айни аҳвол, Элнуржон ака, бутун мамлакат бўйлаб ҳўкмон экан, келаман истинболи (йўлимидада қийинчиликлар бўлиши турган гап) бизники, коммунистларники, албатта. Сизнинг дилингизни кўйдирётган аллоб-қаллоблар кучала еган лайқаддай нечун тиришмасинлар — бизнинг азамат наронимиз саодат йўлидан тоймас...

Элнурим, азиз йигит, бу галги хатингизда шоирона кайфият ҳўкмон. Адибангиз сифатлари ҳақида талайгина муболағалар айтибсиз. Саволим бор. Миришкор борбонсиз нўркам боғнинг бўлиши мумкинми? Қаралмаган ниҳол, парварииш қилинмаган гулнинг аҳволи нечун кечадил?..

Элнуржон ака, ёрингиз тарс ёрилиб ўлмасин десангиз, тезроқ

кайтинг, илтижо қиламан, ялинаман. Ҳиржонингиз ўтида парвона —

Адиба.

Вашингтон, 12. XI, 1965 йил.

Гулим, кўзлари чўлпоним

Қўлим кўксимда: ассалом. Соғиндим, шарқинг ойдин тунлариди шалоладек тимқора сочларни, қайрилма қошу бодом қовоқ остидаги оху кўзларни, ҳимраниб эрналанишу шўх-шўх нулишларни, гунгур-гунгур суҳбатларни ўларден соғиндим. Баъзан хаёлга толман: бор вужуди билан ўз гулига мафтун йигит нечун айрилиқ — тикон захрини чекиши керан? Е, дунё ташвишларидан бир шингили бошга тушган, умрининг яримдан кўпини ўз оиласидан узоқда, сафарда кечирибга мажбур бўлган йигит учун севиғили ёр, айрилиқ ва рашининг роҳат ва азобларидан узоқроқ юриш маъқулминан?

Шу пайтада чинор шарқ яратган бир латифа кўнглимдан ўтар: қиш экан. Бутун олам қорда. Ҳассасига кўйран берган бардам шоир жонон газалларининг илҳом — ёр висоли сари ошинар. Бир замон шоир ўзидан бир қадам олдин бораётган ҳассасига бежо тикилганича таққа тўхтаб қолади. Ҳазабла сиқилган ҳасса қовурғалари сингудай. Оңарган-кўнарган шоир лабларидан шу сўзлар қоқадди:

— Ҳимм... беор, каминадан барвақтроқ ёримга етиб бориш нияти борга ўхшайди-ну, сенда! Бор, йўлингдан қолма, дўсти нодон,— деп қўлидаги ҳассани отиб урган шоир изига қайтади. Изгириин совуқ. Ойдин неча зарига безаниб ёғиш момиқ икки бучкайган, одимлари таяғоқ шоирни беавв савалар экан...

Латифа магазини қақши — сизга ҳавола, Ой қиз.

Энди бў ердаги гапларга келсан, неча Вашингтонда бўлдим. Шаҳар менга ёқди: еру заминда юриш, шаҳар устидаги зангори осмонни кўриш, нисбатан соф ҳавода нафас олиш ҳам мумкин экан-ку. Президент Кеннеди дафи этилган қабристонга бориб, унинг мазори устида ўртамизда фирий-хаёлий диалогга ўхшаш нарса ўтса бўладими?

Мен.— Яноби президент, қабринг устидаги кўнкатда ўйнаётган

асарлари ижодининг фақат бир қисми. Шундай бўлса ҳам улар ўз муаллифи тенги йўқ мусавир экинликдан дадил далолат беради. Беҳзод яратган миниатюралар Саъдийнинг «Бустон», Навоийнинг «Хамса», Саъдий Шерозийнинг «Гулистон», Дехлавийнинг «Лайли ва Мажнун» сингари шоҳ асарларида сақланиб келган. Улуғ мусавирнинг асарларида тарихий воқеалар ва кундалик ҳаёт сахналари, ҳокимларнинг тантанали маросимлари ва оддий халқ турмушидан олинган лавҳалар, шиддатли жанг ва шеърят руҳи билан сугорилган севги кўринишлари асини топган.

Масалан, Шарофиддин Язднинг «Зафарнома»сига ишланган, Хева

қалъасининг забт этилиши тасвирланган расмини қаранг. Унда рассом шиддатли жангини, Темур асарларининг қалъага ёпирилишини нақадар жонли қилиб ифодалаган.

Рассом миниатюраларидаги табиат манзараларини кўздан нечирарансиз, улардаги олтин ранг осмон, гулсафсар рангга бўлган тоғ-тошлар, қизғин адирларни кўриб, дастлаб ҳайрон қоласиз. Бироқ Урта Осмоннинг ўзига хос манзарасини синчиклаб кузатган бўлсангиз, мусавирлик санъатига хос бир оз кўтарини руҳда, шунинг учун ёрқин бўёқларда тўғри ва ишонarli тасвирланганига шубҳангиз қолмайди.

Беҳзод моҳир портретчи ҳам бўлган. У чизган портретлар орасида

Ҳусайн Байқаро ва Шайбонихон, шоҳ Исмоил ва Жомий портретлари ажрлиб туради. Бу асарларда фазо кўринмайди. Фақат чизиқ ва ранглардан, нур ва соялардан фойдаланилган. Бу эса рассомдан ниҳоятда катта қобилият талаб қилади. Буён мусавирнинг портретларида ифода-ланган шахслар ўзига жуда ҳам ўхшаганлигини Беҳзод замондошлари ҳам таассуротларида ёзиб қолдирганлар.

Буён санъаткор Камолитдин Беҳзод номини эслар, унинг асарларини кўриб, ижодини ўрганар эканмиз, улуғ Навоий билан бирга: «Наққош! Келиб хонамизни безат. Вақтинг ҳуш бўлсин, зероки, бизни ҳам хушвақт қилдинг», дегимиз келади.

A. УМАРОВ

шабдага нечун дарақлар келтиратганини пайқалсанми?

Кеннеди.— Улган одам тирик жонлар, чалқас дунё кирдиюрюрга жавобгар бўлишдан озод эканини унутма.

Мен.— Улганми ва ё ўлдирилган? Янги жаҳон уруши йўлини тўсиш ниятида қиттан донолик кўрсатган эдингиз, атрофингдагилар, доллар дунёси яратган жамият назолари сени жувонмарг, ёш хотинингни бева, Балатрингни етим айлаб, бетавфиқ кирдиюрюрлари дарвозасини катта очиб юбордилар: яна уруш, яна қиргин, яна ота-оналар, халқлар боши янги уруш хатари билан банд. Бунга нима дейсан, жаноби президент?

Кеннеди.— Хўб топиб айтдинг. Тўғри, мени «дўстларим» ўлдиришди. Кўнрагинга анал ўзини нақадан Америка учун, Ватанини ҳам, халқ осойишталигини ҳам заъфарон қақага алмаштирганлар учун хўшёр президент керак, албатта, бироқ, унинг расо ақли фақат ва фақат ашаддий зодагонлар хизматига бўлиши шарт экан. Йўқса, ним бўлмасин, меним тақдиримга ўхшаш тақдирдан қочиб кутилиши амри-маҳол бу жамиятда, ҳа... Американинг келажиги, имони қайси кўчада? Қайси йўл билан бориши керак? Тирикчилигимда мени қийнаган муаммолар олами шу жавобсиз саволлардан иборат эканини биласанми?

Мен.— Сен деган жавобсиз саволлар, муаммолар олами мен учун аллақачонлар аён. Улайимча, пешона сени билан тирикчилик ўтказаетган америкаликлар учун ҳам бирқадар аён. Мақсад икроси гайратда, вичдон нурашида эмасми?

Кеннеди.— Билмадим. Бу саволнинг Оқ уйдагиларга бериб кўрин-а?

Мен.— Қайсар. Сени халқ яхши кўриб қолганди, ҳозир ҳам хотирлангн хурмат-иззат қилишди. Аммо, сен халқингни севмаган экансан. Асинча, Оқ уй адресини менга бермаган бўлардинг.

Жаноби президент, Америка бўйлаб эсаетган шамол қабринг устидаги кўк майсада ўйнамоқда. Кўнрагингни унинг баҳрига бериб боқин-а! Нималарни эшитар экансан, ё сени ўлдирган жамиятинг каби хануз кўзинг кўр, қўлинг нармай! Хайр, жаноби президент...

Адибжон, агар мендан эзмалик ўтган бўлса нечирарсиз. Амларни бағрингизда тутинг, дуойи са-

ломини топширинг. Шу кунларда кўнглим нотинчроқ, изимни кузатувчилар ҳар қадамда... майли, аҳамият берманг. Қалби доимо сиз томон интилган йигитингиз —

Элнур.

Хоразми. Ургенч. 20. XI. 1965 йил.

Элнурим, яшулли

Кекса шоирнинг илҳом кайфияти жаваҳрига ўралган саломингиз мени Хоразмдан топди. Ўзингизга аёни, Хоразм тупроғи (дунё харитасида Америка йўқ бўлган даврлардан анча аввалроқ унинг шуҳрати жаҳонга машҳур эди), донадан-доно латифалар, гўзалдан-гўзал ҳақиқат хазинаси. Сиз келтирган шевага унчалик пайров бўлмасаям, бирини эслатиб ўтмоқчиман.

Оқсоч тарих Гулистон маконини билар экан. Адолат ва оқибат шаҳри, меҳнат ва гул бўйи билан кўнгли тоғ халойиқ кунлардан бирида Чингизхон қиличбозларининг хукумига учрапти. Ваҳ-шайлар шаҳар атрофидаги боғлар, экинзорлар куллини кўнка со-вурадилар, қалъани оломайди-лар: нуру ойлар нечаверадидо қамалдагилар жасоратини синдириш қўлларидан келмайди. Ниҳоят, босқинчилардан ҳам даҳшатлироқ куч — очарчилик ўзининг хунуш башарасини намойиш қилар, очлик илигини қуритган мудофийлар дармони ҳатто қилич-қалқонни кўтаришга етмас, қалъа кўчаларида шишиб ўлганлар сонин кундан-кунга ошиб бора экан, Шунда шаҳар оқсоқоли ўз маслаҳатгўйлари ва саркардаларини тўлаб, яна қандай чора бор, деган саволни ўртага ташлапти. Маслаҳатга йиғилганлардан бири сунгги тадбирни — устамон режани айтиди. Гулистонликлар бисотларига қолган икки нафар хўкизга омбордаги бор-йўқ донни егиздилар-да, жониворларни шаҳар дарвозасидан чиқариб юборадилар.

Очарчилик қалъа ичидагина эмас, қамал қилганлар орасида ҳам ўз нағмасини кўрсата бошлаган! атроф ишлонқларни ялагандай қилишган. Босқинчилар ҳам саросимада. Шаҳар дарвозасидан кўринган хўкизларни хилпа бўғиб хотмалаш қилар эканлар, қоринлари бўғдойга жиққа тўлаллигини кўриб ҳайрон қолдилар: «Демак, қалъадагилар тўқ ҳали... Ҳайвонгаки берадигон бўғдойлари бор-

ми? Енгиб бўлмас...» хаёлида зудлик билан жўнаб қолиш тарадду-дига тушадилар.

Аммо қалъа оқсоқолининг янона янона қизи Гулбена бу ишдан рози эмас, чунки у босқинчилар саркардасини — ёш, доворак паҳлавонни севиб қолган. Уни кўрмоқчи, бирақ бўлмас деган нияти бор экан. Туннинг қоронғи шарпасидан фойдаланиб, Гулбена босқинчилар саркардасига мантув жўнатади: «Баҳодир йигит, сен шошма, «бўғдой» масаласи найранг, устамонлик. Бир кун тоқат қилсанг — зафар сеники».

Босқинчилар туйларга ортилган асбоб-аслаҳаларини, чодир-чудирларини қайтадан ўрнатиб, қалъа қамалига зўр берадилар. Эртасига эса шаҳар таслим бўлади. Қалъага бостириб кирган аламзода ваҳ-шайлар бор тирик жонни қиличдан ўтказиб, шаҳарни ўт бўлса-га мубтало қилдилар.

Бўғириқан, кўзлари эҳтирос ўти билан мастона Гулбена севги ва миннатдорлик умидида босқинчилар саркардасига тўғри бўлар экан, шу сўзларни эшитди: «Отасини, она-шаҳрини сотган аёл менга вафо қилармиди?! Бу манжаллиқини икки байтал думига боғлаб, орқасидан айғир қўйилсин!.. Хизматларига ташаккур, бекам!».

Латифа магзини қачин — сизга ҳахлата, жон йигит.

Сирасини айтсам, дардсиз дармон бўлмаганидек, рақиссиз севги, севгисиз рақш ҳам йўқ, азим. Хуллас, севгингиз ҳам, раши-нингиз ҳам ҳаминша бошимда дурра эканига инонсангиз — бас.

Адибаниздаям бир савол бор. Айни кунларда аҳён-аҳён бошим айланадиган, кўнглим, «Хоразмининг шира-шарбат неъматларини-мас, шўртан нарсаларни тусайдиган одат чиқарди. Бу нимадан экан? Бир ўйлаб кўринг-а, Элнуржон ана?

«Изимни кузатувчилар ҳар қадамда... Бу нимаси? Юрагим орқамга тортиб кетди-а. Элнуржон ана, ўтинаман, қайтинг! Меҳнат хосли, нозу неъмат Аму сингари қалқиб оқаётган олтин Хоразм ҳам, муштинлар ҳалоллигиз

ҳам сизни беҳад соғинишган. Тезроқ қайтарсиз деган умидда-миз, Хайр-хушингиз, Кўзлари йў-лингизда толган ёрингиз, интизо-рингиз —

Адиба.

Нью-Йорк. 30. XI. 1965 йил.

Ифтихорим, онагинам

Салом... асалом. Хоразмдан юборган мактубингиз булутини ҳайдаган шамол, тунни қочирган тонг савобини бажарса бўладими. Ақлу назокатини, сабру қарорини сиздан ўрганмоқ керак. Раҳмат, минг қатла ташаккур, онагинам. Чамамда, пайқангандирсиз? Умрида биринчи бор сизни «онагинам» деб атадим. «Кўнгли айнишлар» фарзанд дийдоридан дарак, азимиз. Ўзингизни асранг, тортаётган азиятларингиз учун мени нечиринг. Оқибати хурсандчилик билан тугашига умид ва қаноат тилайман, нодирам.

Исон қадри ер билан яқсон қилинган, бутунасича «сариқ чақа — доллар» манфаатига кул каби сотилган дунё марказида, оқпадарлик, безорилик, вичдон ва тан фохишабозлиги, ёшлик ва авлод жувонмарглиги одатий манзара бўлиб қолган муҳитда, озодлик деганда зодагонлар эркини, бахт деганда босқинчиликни, халқ деганда бир сиқим пулдорлар нафсини назарда тутган одамнамо башаралар орасида юрган чоғингда янги меҳмон — тўнғич фарзанд дарагини эшитиш... — бошим осмонга етди, дунёга сигмай кетдим.

Қолганларини учраганимда айтарман. Сафар азоби тугади, онагинам. Бажарган ишларимиз якуни Москвада бўлади. Азоналаб йўлга чиқамиз. Қуришуниница хайр, хайр, қаламқошим. Сиз ва волдама муҳтарамамизга сихат-саломатлик тилаб, учрашув ноёб дақиқаларини қамолди бетоқатлик билан кутиб қолувчи —

Элнур.

* * *

Тамом... ёзишлар тугади. Ташқарида эса аллақачонлар ёмғир тинган, кўмкўи осмон, юзлари ёмғирда ювилган табиат кўёш нурига чўмилиб, ором-ором нафас олмақда. Сайроқилар, зибилдоқилар сайлини айни авкида. Менинг хаёлим бўлса икки оламини — оқ билан қорани ажрим этувчи мана бу халтар оламидан — яхлит навқирон дил ёзиш-маларидан ўзга нарсани истамайди, сира..

Нью-Йорк — Тошкент. 1965—1966 йиллар.

Барқашдай қизарган қуёш уфққа ёнбошлади. Идора олдиди беш-ўн нафар колхозчи нима ҳақдадир суҳбатлашиб турганида Абдулла ака келиб қолди. У ҳамма билан сўрашди, ҳол-аҳвол суриштирди, кейин биргаллашиб ичкарига кирдилар.

Колхозчиларнинг кўнглида раисга айтадиган гаплари бор эди. Абдулла ака уларнинг юзига бир назар ташлаб-боқ пайқади. Ҳаммалари билан бафуржа гаплашди. Одам-охунлик шунчалик бўлар-да! Шу сабаб қишлоқ аҳлининг унга меҳри тушган. Халқ раиснинг бир сўзлигини, меҳри-бонлигини, ҳалолу холигини яхши билади, етти яшаридан етмиш яшаригача унга ишонади.

...Осмон артилган шпашадай тиниқ. Тулиной юлдузлар даврасида сайр қилмоқда. Абдулла ака муйилишдан чага бурилганида эртаю-кеч кўриб юрган сада қайрағочга кўзи тушди, дарахт унинг диққатини тортди. Кўнгли хаёлини қумсади. Ўтминин, ҳозир ўйига келди.

Умр — оқар дарё: ўтади-кетди. Донолар айтганидай, элга, юртга яхшилигини қолади, ҳолос. Дарахт ҳам худди одамзодга ўхшайди. Абдулла аканинг ҳали ҳам эсида: шу садани ўтказишайтганида чинчалоқдек эди. Отаси Ортиқ бува раҳматлик билан иккови экишган... Не-не довулу совуқларга бардош бермади бу сада! Лекин, эгилдию синмади, йиллар ўтган сайин танасига тана, шохига-шох қўшилаверди. Баҳор кезлари қишлоқ ҳуснига-ҳусни қўшиб, майда баргларида шабада елпиди, кузда баргларини хазон қилиб, инсон пойқадамига тўшади. Мана энди танасига қучоқ етмайди, шохларини санаб улгуролмайсан. Ҳамон халқ хизматида, кишиларга соябон.

Абдулла аканинг умри ҳам ингичка бир новдадан бақувват, серилдиз дарахтга айланган садага ўхшайди. Ёшлигидан далага, пахтага меҳр қўйди. Колхоз тузилганида деҳқонлар Ортиқ бувани хўжаликка раҳбар қилиб сайлашди. Кўпчиликнинг отахони бўлиш осони! Ортиқ ака ҳамisha: «Ўғлим, кўпнинг гапига қулоқ солсанг, ҳалол бўлсанг, камлик кўрмайсан», дея ўғит берарди. Отаси оламдан ўтганда Абдулла ака пахтага кўзи пишиб қолган эди, колхозчилар уни отаси ўрнига раис қилиб сайлашди. Мана шунга ҳам ўттиз бир йил бўлибди.

Ўттиз бир йил! Айтишга осон. Ўша кунларда тузилган чақалоқ ҳозир қаттақон оилага бош, ишлаб чиқаришда пешқадам.

Абдулла Ортиқов ҳамisha олдинги сафга интилди. Колхозчиларнинг чин отахони, асл устози бўлди. Ҳалол меҳнати, доно ташкилотчилигини юқори баҳолаб, партия, ҳукуматимиз, халқ ва Ватан унинг кўкрагига Олтин Юлдуз — қаҳрамонлик нишонини тақиб қўйди. Сайловчилар Абдулла акани неча қайтадан республика Олий Совети депутатлигига сайлашган.

Кўпчиликнинг ҳурматига сазовор бўлиш, унинг ишончини оқлаш осон дейсизми?! Бунга кекса пахтакор яхши тушунади. Ўттиз йилдан бери колхознинг экинзорларини минг-минг марта шибда, отда, аравада, машинада кезиб чиққан. Ҳар бир қариш ер, ҳар битта ариғу уват унга таниш, қадрдон. У ҳар бир оиланинг азиз меҳмони.

Киши қариган сари ақли қаймоқлашиб, ўтган умрини, кечирган кунларини кўпроқ эслайдиган бўлиб қолади. Бу гапни яқинда очиқ партия йиғилишида ҳам ўртага ташлади. «Биродарлар, анча қариб қолдим, энди ўрнимга ёшлар ишласин, муносиб шогирдлар бор», — деди. Лекин, ҳеч ким рози бўлмади. «Ҳали бақувватсиз. Сизнинг маслаҳатингизнинг ўзи бизни далага чорлайди, галабага руҳлантиради», — дейишди.

«Халқ меҳри — дарё, қаҳри — ўт», деб бекорга айтилмаган экан. Ана шу илиқ гаплар раиснинг руҳини тетиклантириб, фикр-ўйини янада ойдинлаштириб юборди, гайрат камарини маҳкамроқ боғлади.

Дарвоқе, Абдулла аканинг шогирдлари ҳақида. Колхоздаги ҳар бир актив, оддий деҳқонни унинг шогирди деса бўлади. Фақат биттасини айта қолай. Ингйўлда Фозил Мадалиевни танимайдиган одам йўқ. У авваллари Абдулла ака билан «Ленинизм» колхозинда ишлар эди. Уч йилдан бери қўшни Назарали Ниёзов номли колхозга раислик қилляти. Хўжаликни тез орада оёқда тургазди. Пахта илминини, раҳбарлик санъатини Абдулла акадан ўрганган. Шогирд устозни уялтириб қўйгани йўқ. Ўтган йили унинг кўкрагида ҳам қаҳрамонлик Олтин Юлдузи порлади.

— Кўпчиликнинг раҳбари қарғиз пок, ҳалол бўлиши керак, — дерди Абдулла ака билан ҳамсуҳбат бўлсангиз. — Меҳнат кишини улуғлайди. Агар донолар айтганидек, киши ўзини суқликдан сақлай олса, нафсини тийса, зинҳор қоқилмайди, эл ғазабига учрамайди.

Ҳақ гап. Бунга у шунчаки айтаётгани йўқ. Ҳаёт тажрибасида кўрган, ўрганган.

Абдулла акани эсланган чоғим ҳамisha унинг ана шу гаплари, ўғитлари, инсоний одоб тўғрисидаги содда, лекин ҳаққоний сўзлари қулогимда жаранглайди.

Афсуски, бу одам энди орализда йўқ.

Зокир Қуртнезир

1917 ЙИЛ МАРТ ГАЗЕТАЛАР НИМАЛАРНИ ЁЗГАН...

★ Дума ўзининг охирига мажлисида бир қадоқ ёғит нархини 35 тийин, қўй ёғити нархини 40 тийин белгилади.

3 март.

★ Кеча эски ҳукумат томонида ташинланган Сирдарё область ҳарбий губернатори А. Н. Корюльский Петрограддан Тошкентга келди.

5 март.

★ Милиция бошлиғидан: маълум қиламанки, 8 март кунга кеч соат 1 да позрмчи-монархчи ташкилотнинг машҳур айлобчиши Василий Григорьевич Орловни ушлаб қамашга муваффақ бўлдим. У Сергей Иванович Сергеев деган номдаги сохта паспорт билан Москвадан Бухорога қочиб келётган эди.

Шаҳарни муҳофаза қилиш Тошкент ижроия комитетининг комиссари Г. И. Бройдо.

10 март.

(«Туркестанский курьер»).

...НИМАЛАРНИ ЁЗМАГАН

★ 2 март кунга Тошкент темир йўлчилари йиғилиши бўлди. Унда Тошкент Советининг 12 депутати сайланди. 3 мартда шаҳар заводлари депутатлари сайланганидан кейин Ўрта Осиёда биринчи марта ишчи депутатларининг Тошкент Совети тузилди.

★ Март ойи бошларида Андижон, Самарқанд, Скобелевда Ишчи депутатлари Совети билан солдат депутатлари Совети тузилди. Мартнинг ўрталарида Советларнинг биринчи Фарғона область съезди бўлиб ўтди.

★ Тошкентнинг эски шаҳарида 400 дан ортиқ ўзбек ишчисини бирлаштирган қурувчилар касабаси союзи ташкил топди.

Охунжон Ҳаким

* * *
ХИБЕОН ЧЕТИДА ТУРАР У ТАНҲО,
КУЗЛАРИ ЖОВДИРАР, БОТ-БОТ «УФ» ЛАЙДИ.
СЕВГИЛИСИ ЯНА КЕЛМАСА НАҲОТ?
ПАПИРОС СУРСА ҲАМ ОЛОВ ПУФЛАЙДИ;
КУТАР,

БАРДОШИГА УҚИНИМАН ТАҲСИН,
КИМ БИЛМАС БУ ДАМДА УРТАНИШИН ЖОН.
ҚАНИ, ҚИЗЛАР ҚАЛБИН ОЧИБ ҚИТЪАСИН,
ОШИҚЛАР МУШКУЛИН АЙЛАСАМ ОСОНИ
САЛ ҚИЗИШДИМ ЧОҒИ...

ИШҚ БОРАСИДА
БИЛАМАН НЕЛИГИН ҲИЖРОН ВА СИТАМ.
БИР ГУЗАЛ УЙИНИНГ ЧЕГАРАСИДА
ОЗМУНЧА ТЕНТМАГАН КАМИНАНГИЗ ҲАМ...
ҚИЗ БОЛА ҚАЛБИГА КИРИШ БААЙНИ
ҚИТЪА ОЧИШ ЯНГЛИГ МУШКУЛ, ОҒАЙНИ!

* * *
БАХТИМДАН АЙЛАНАЙ, БОҒДА, ХИЛВАТДА
САЯР ЭТИБ ЮРИБМАН СЕН-ЛА, ЕНМА-ЕН.
ОҲ, ЕТАР, ДИЛДАГИН ТУКИБ АЛБАТТА —
ЭНДИ МУҲАББАТИМ ЭТАМАН БАЕНИ!

СУЗНИ ТИЗАРКАНМАН ДОНА ВА ДОНА,
ХИЕЛ БУРИЛДИНГ-У КУЛДИНГ НЕГАДИР.
ХИЖОЛАТДАН ЮЗИМ ҚИЗАРДИ ЯНА,
СУНГ ОҲИСТА ДЕДИНГ: «ДАРДИНГИЗ ОҒИР...»

ДАРДИМ ЖУДА ОҒИР...

ГУЗАЛ, ҚОШИНГДА
МЕНИ ЭЛАНТИРГАН ШУ ДАРД, ШУ БАЛО.
ҚАНИ ЭНДИ, ТЕЗРОҚ ТУШСА БОШИНГГА,
СЕН ҲАМ ШУНДАЙ ДАРДГА БУЛСАНГ МУБТАЛО!

Рауф Парфи

ОНАМГА ХАТ

ЭШИТДИМ, ОНАЖОН ҲАФА ЭМИШСАН,
КЕЧИР ОЙЛАБ СЕНГА ЕЗОЛМАДИМ ХАТ.
ГАРЧИ МУҲАББАТДАН ТИЛАРДИМ ЭҶСОН,
ЕРУҒ КУНЛАРИМГА БУЛГАНДИМ ИЛҲАҶ.
ЮЗИМГА НАФАСИНГ УРИЛАР ИЛИҚ,
АЖИБ ЕРУГЛИККА ТУЛМОҚДА ХОНА.
СУРАТИМ ҚОШИДА ДУОЛАР ҚИЛИБ
ТАҒИН ЯИҒЛАДИНГМИ. МУШТИПАР ОНА?
УША ҒАП, СЕВГАНИМ ШУ АЗИЗ ВАТАН,
БУ ҚАДАР ТАШВИШЛАР ЮТМАГИЛ, БАҒРИМ,
УКСУК ОТАМ КАБИ ҲАЛИ ҲАМ ЗОТАН,—
ҚАЛҚИНИБ-ҚАЛҚИНИБ ТУРИБДИ ШАҲРИМ.
БИЛАМАН... СИРНИ БОИ БЕРИШЛИК ЕМОН.
УҒЛИНГГА БУ ЙУЛДА БАРДОШЛАР ТИЛА.
БАЪЗАН ТОПГАНИМНИ ИЧИБ ҚУЯМАН,
СИРНИ БОИ БЕРМАСДАН УЛФАТЛАР ИЛА.
БИРОҚ ЭҶ, БИЛМАЙМАН, ГУЕКИ ЗИМДАН
КИМДИР ТАЪҚИБ ЭТАР МЕНИ БЕОМОН.
ҚАНДАЙДИР БИР КИМСА БАЛКИ ҲАҚИМДА
ХУНУК ЛАТИФАЛАР ТУҚИЯДИ, ЕЛҒОН...
ОНА, КУЯЛАНМАГАН БИР КУЙ ИСТАЙМАН,
ВА ЛЕКИН АЛДОҚЧИ ҲИСЛАР ОЛУР ЖОН.
ЭҶТИМОЛ, ҚАЛАМНИ БЕКОР ҚИСТАЙМАН,
НЕТАЙИН, РОСТИНИ АЯТГИЛ, ОНАЖОН.
ЯШИЛ ДАРАХТЗОРИНИ ЕЧИНТИРАР КУЗ,
ПОЙИМДА БАҲОРНИНГ АЛВИДО УНИ.
БЕПАРВО ЕШЛИКНИ ИЛҒАМАЙДИ КУЗ,
ҚАЙЛАРДАН АХТАРАЙ ОНАЖОН, УНИ.
БОРУРМАН... ТИШИМДА ҒИЧИРЛАР ТОШЛАР,
ЗАЪФАРОН КУЗ ЯНГЛИГ ХАЕЛИМ ТАҚИР.
ШАҲАРНИНГ ҒАВФОЛИ ТИНЧИНИ ТАШЛАБ,
УЗОҚ ВАҚТ ЕНИНГГА БОРМАДИМ АХИР.
ЭШИТДИМ, ОНАЖОН ҲАФА ЭМИШСАН,
КЕЧИР, ОЙЛАБ СЕНГА ЕЗОЛМАДИМ ХАТ,
ГАРЧИ, МУҲАББАТДАН ТИЛАРДИМ ЭҶСОН,
ЕРУҒ КУНЛАРИМГА БУЛГАНДИМ ИЛҲАҶ,
БАХТСИЗЛИККА УХШАБ КЕТАР БУ ҲОЛИМ,
СЕНСИЗ БАХТСИЗЛИККА УХШАЙДИ ҚИСМАТ.
СЕНСИЗ ЕРИШМАСДИ МЕНИНГ ХАЕЛИМ,
ДУНЕНИНГ ЛАҚАБИ БУЛАРДИ ҲАСРАТ.

УҶ!..

ЯХ БАҒРИДА — ТАРАҚЛАГАН ЙУЛ,
ЙУЛ БАҒРИДА — ТАРАЛГАН ТУМАН.
ШАМОЛ УЧАР
ҚАНОТЛАРИ ҲУЛ,
КУҚДА ЭСА БУЛУТ — ЕСУМАН.
ҚИШ КУНЛАРИ...
ҚАРИЧМА-ҚАРИЧ
БОСМОҚДАМАН ТОШ ЙУЛНИ БЕРУҶ
ВА ҲАМ КУНГИЛ СИҚИЛГАН БУ КЕЧ
ҚАФАСДАГИ ҚУШ СИНГАРИ... УҶ!
ЮРАҚДА ЖО ТУМАНЛИ УЯЛАР,
ЕРДА ТУМАН БУЛГАНИДАЙ ЖО.
ГУЕ ШАМОЛ ҚУЛОҚҚА СУЙЛАР:
— ЭСИНГДАМИ, ЖАФОНАШ МОМО?!
КУЗ УНГИМДА
ОЛИС БИР ҚИШЛОҚ,
КУЧАЛАРИ КАМСУВ ВА СЕРЧАНГ.
ОДДИИ ХОНА, КИЧКИНА, ПАЧОК.
МОМО ШУНДА. БЕҶОЛ ВА БЕРАНГ.
УЧ УҒИЛ БОР МОМОДА. АММО
ЙИРОҚЛАШДИ УЛАР БИРМА БИР.
МАНА ЭНДИ ТОТМОҚДА МОМО
ДУНЕДА НЕ — ЯККАЛИК, ТАҶҚИР.
КУНИ БУЙИ ЕР ЧИЗАДИ У,
УҒИЛЛАРИ ЙУҚДИР БОШИДА.
УНУТИЛДИ МОМО. БОРИ ШУ!
БИР АСРГА ЯҚИН ЕШИДА.
ҚИШ КУНЛАРИ...
ҚАРИЧМА-ҚАРИЧ
БОСМОҚДАМАН ТОШ ЙУЛНИ БЕРУҶ
ВА ҲАМ КУНГИЛ СИҚИЛГАН БУ КЕЧ
ҚАФАСДАГИ ҚУШ СИНГАРИ... УҶ!
ЮРАҚДА ЖО ТУМАНЛИ УЯЛАР,
ЕРДА ТУМАН БУЛГАНИДАЙ ЖО.
ГУЕ ШАМОЛ ҚУЛОҚҚА СУЙЛАР:
— БИЛГАНИНГМИ ЕЛҒИЗ ШУ МОМО?!
ЙУҚ, БИЛГАНИМ ЕЛҒИЗ У ЭМАС!
КУЗ УНГИМДА
ЧИРЧИҚ СОҶИЛИ.
КУЛБА.

БИР ЧОЛ.

ЮВОШ.

ИНДАМАС.

УНУТИЛИШ ДАРДИДА ДИЛИ.
ЙУҚ, БИЛГАНИМ ЕЛҒИЗ У ЭМАС!
КУЗ УНГИМДА

ТОШКЕНТ.

МАҶАЛЛА.

УЙНАР БИР ҚИЗ. СЕРЗАВҚ, СЕРҶАВАС.
«ОТА!» — ДЕЯДИ КИМДИР БАРАЛЛА.
ЧУЧИБ ТУШАР БИРДАН ҚИЗЛОҚ,
РАНГИ УНИНГ ДОКА КАБИ ОҚ.
ЙУҚ, БИЛГАНИМ ЕЛҒИЗ У ЭМАС!
КУЗ УНГИМДА

ҚАДИМ БУХОРО.

МАНА, ГУЗАР. ЧИҚАРМАЙ НАФАС
ОСТАНАДА УЛТИРАР АЕЛ.
УЛТИРАР У КЕЧ ТУНГАЧА ТО
УЗ ЭРИНИ КУТИБ БЕМАЖОЛ...
ЮРАГИМГА ЮК БУЛДИ ОХИР —
БУНДАЙ УНУТ ИНСОНЛАР ДАРДИ.
УНУТГАНЛАР, СИЗМАСМИ, АХИР
МУҲАББАТНИНГ ҚОЧОҚ НОМАРДИ?!
МУҲАББАТНИНГ КУПДИР МАРДЛАРИ,
УЛАР БОРИК,
БУ ДУНЕ КУЛАР.
МЕН ЧОПГАНДА МУҲАББАТ САРИ
ЙУЛЛАРИМДА ҚУЕШДИР УЛАР.
БУЛМАСИМДИ,
БУЛМАСДАН ХАСИС
БОЯЛИКЛАРИ ТУКИН ТАБИАТ
ҲАММАГА ҲАМ БЕРСА — БИРДАЙ ХИС,
ҲАММАГА ҲАМ — БИРДАЙ МУҲАББАТ!..
ҚИШ КУНЛАРИ...
ҚАРИЧМА-ҚАРИЧ
БОСМОҚДАМАН ТОШ ЙУЛНИ БЕРУҶ
ВА ҲАМ КУНГИЛ СИҚИЛГАН БУ КЕЧ
ҚАФАСДАГИ ҚУШ СИНГАРИ... УҶ!

ТАХ НИШОН ШАМ ДОН

Турғун АБДУЛЛАЕВ,
санъатшунос.

1905 йилнинг жазирама кунларидан бирида Хўжа Аҳмад Яссавий масжидидаги қимматбахо шамдон йўқолгани хусусида каттагина шов-шув бўлгани маълум. Аммо «ҳазрат султони»нинг тилла чандиқли шамдонини ўғирлашга ҳад қилолган одамнинг кимлиги маълум эмасди.

Хўжа Аҳмад Яссавий масжидининг тикланиш тарихи ана шу шамдон билан боғлиқдир. Хўжа Аҳмад ўта диндор сифатида сўфилар орасида обрў қозонади. У Ясси (ҳозирги Туркистон)да туғилгани учун унга Яссавий тахаллусини қўядилар. Сўнг Бухорога бориб, Хўжа Юсуф Ҳамадонийга шогирд туриди. Хўжа Юсуф ўша пайтларда дин арбоблари орасида танланган шахс эди.

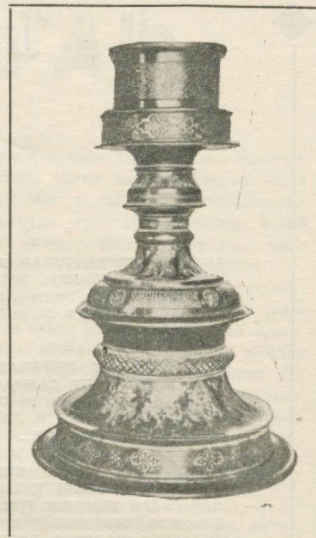
Хўжа Аҳмад ўз юртига қайтган, туркий қабилалар мусулмонларининг муфтийси бўлиб, Ота Яссавий деган ном олди... 1166 йилда вафот этган, шу ерга дафн қилинади.

Дин пешволари уни илоҳийлаштирадилар, ҳатто Ўрта

Осиё халқлари орасида кенг шуҳрат топан «Ҳикмат» китобини «Хўжа Аҳмад Яссавий ҳазратлари ёзиб қолдирганлар», деб гап тарқатадилар.

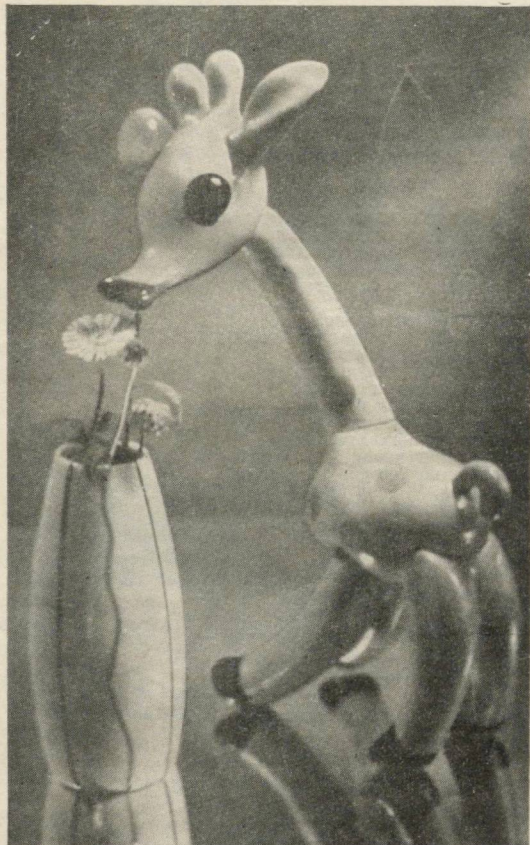
Орадан икки асрдан зиёд вақт ўтгач, дунёни титратган Темурланг шерозлик Ҳожи Хусайн деган меъморга Хўжа Аҳмад Яссавий қабри тепасида масжид қуришни амр қилди. Ўша 1397 йили исфохонлик рихтагарга эса масжидга атаб шамдон қўйишни, бу ишда бисотидаги бор санъатини намойиш қилиши фармонини берди.

Етук рихтагар биринчидан беита шамдон ясади. Гарчи шамдонларнинг шакли ва катта-кичиклигида фарқ бўлса-да, умумий ўхшашлиги сақланади. Шамдоннинг баландлиги 84 сантиметргеча, зар кундасининг кенлиги 57 сантиметргеча бўлиб, кўриниши жуда бежирим, гўзалдир. Шамдон ўсимликсимон ва геометрик нақшлар билан нафис безатилган. Нақшлар тилла ва нуқра сим парчинлари билан «тахнишон» услубида шиланган. Бу

Т. Қўзибоев

Болаларимиз айптандилари

Ҳасан стананларга чой куйиб, ёнида ўтирган Хусанни туртди:

— Ке, биз ҳам кечаги меҳмон аманимларга ўхшаб, уриштириб ичамиз!

— Йўқ,— деди Хусан ўз стананчасини олдига тортиб.

— Нима, стананнинг синиб қолармиди? Келазер, секин-секин уриштирамиз,— яна қистади. Ҳасан.

— Йўқ, дедим-ку, йўқ!— тихирлик қилди Хусан.— Агар уриштириб ичсан, ўша меҳмон аманимларга ўхшаб уришиб қоламиз-да.

— Ойинг қаерда ишлайди, Ҳафиза?

— Боғчада.

— У-хў, мазза экан-ку!

— Нимаси мазза?

— Роса шоколадлардан олиб келиб бераётгандир?

— И-е, боғчада магазин бормишми?

— Э-ҳа, билмас экансан, меннинг ойим боғча мудури бўлиб ишлаганда, биласани, «Ирис», «Кис-кис», «Барбарис» деган конфетлардан роса олиб келиб беради.

— Ҳозир-чи?

— Ҳозир ойимларни боғчада ишлатмай куйишган-да.

— Меннинг адам ўқитувчи.

— Меннинг адам агроном.

— Сенинг аданг-чи, Собир?

— Меннинг адам учар.

— У-хў, самолёт ҳайдайдими?

— Йўқ.

— Парашютчими?

— Йўқ.

— Бўлмаса, учар деб, ёлгон гапиряпсан экан-да?

— Нега ёлгон бўлсин, ахир, адами «Муштум»даям «Учар» деб ёзишган-ку!

* * *

— Биз-чи, адамларнинг «Волга»сида мазза қилиб, роса натайса қилдик.— Маъмуржонга мақтанди Сирож.— Адамларнинг шофери-чи, машинани шунақаям ҳайдайдиларки, ана деворни тешиб кетади, мана ўрни бузиб кетади, деб турганинда, виз этиб муюлишдан ўтиб нетиб қолганини билмай қоласан...

— Биз ҳам адамларни «Волга»сида натайса қилиб, кеча аммамларникига бориб келдик.

— Вуй мақтанчоғ-ей, адангнинг «Волга»си тугул, «Москвичи» йўқ-ку,— Маъмуржоннинг сўзини бўлди Сирож.

— Нега йўқ бўлсин,— Маъмуржоннинг жаҳли чиқди.— Адамларнинг «Волга»си ҳам, «Москвичи» ҳам бор...

— Аданг бошлиқ эмаслар-ку, қаёдан машинаси бўлсин?— яна ишонқирамай деди Сирож.

— Бошлиқ бўлмасалар ҳам, адамларнинг машинаси мингта,— жиддий туриб деди Маъмуржон.— Қўл кўтарсалар— бас, ҳамма шахматхуша машиналар адамларнинг олдларига келиб тўхтайверади.

Сирож ўртоғининг сўзидан таажжубланди чоғи, яна сўради:

— Нега бўлмасам, гаражларинг йўқ?

— Адамлар сенинг адангга ўхшаб қизганчиқ эмаслар-да,— салгина керилиб жавоб қилди Маъмуржон.— Машинани гаражда сақлаб нима қилади, бошқалар ҳам минсин-да!

эса рихтагарнинг ижодий камолотини заргарлик даражасига кўтаради. Ундаги шаклларда маҳаллий ўймакорлик санъати қўлланиб, Амир Темур сулоласи давридаги нафис ва назокатли услуб намойиши қилинади. Уша гулдор сим парчинлари орасига шерозлик рихтагар Изаиддин ўз номини шамдон яратилган вақт (1399 ҳижрийнинг рамазони—1397 йил шоль ойи)ни безак шаклида ёзиб қолдиришга муваффақ бўлган.

Шамдонлар ёқилганида ундаги тилла ва нуқралар шам нурларида ажабтовур товланиб, масжидга келувчилар хаёлини банд этар эди.

Шамдонлар ўз тарихи ва бадий безаклари билан жаҳон олимлари ва осори-атиқа тўпловчиларни жуда қизиқтириб келган. Айниқса XX аср бошларида Фарбий Европада нодир асарларни тўплаш авжига чиққан пайтда, осори-атиқа фирибгарлари Туркистондаги бу ноёб санъат дурини қўлга киритиш пайига тушганлар.

Охири, 1905 йилнинг ёзида

номаълум киши шамдонларнинг бир қисмини ўғирлаб кетади. Лекин ҳаммасини эмас. Шамдонларнинг заркундалари (таги) оғир бўлганлиги туфайли гавдасинигина ўғирлаб кета олган.

Бу воқеа содир бўлганидан кейин Туркистон археология жамияти Тошкентдаги генерал-губернатор А. В. Самсоновга мурожаат қилиб, қолган шамдонларни ва Амир Темур буйруғи билан 1399 йилда бринчдан қўйилган улкан қозонни Петрограддаги император эрмитажига юборишни илтимос қилади. Бироқ губернатор бунга ҳад қилолмади.

Орадан 30 йил ўтади. 1935 йили Ленинградда Эрон санъати ва археологиясига бағишланган III жаҳон конгресси чақирилади. Конгресс арафасида Хўжа Аҳмад Яссавий масжидини гоёиб бўлган шамдоннинг гавдаси Париждаги Лувер музейида кўрсатилганлиги маълум бўлади. Уша йили Эрмитажда ўғирланган шамдоннинг заркундаси намойиш қилинди.

Толиб Йўлдош

Кашта ва кичик

Катта билан кичик нима,
Дарё билан кечик нима?
Буни баъзи билмаслар бор,
Билиб кўзга илмаслар бор.
Катта сўзи тоғдан буюк,
Кичикларга оғир бу юк.
Тоғ бўлгач, у кўшни кўрган,
Сен улардан эшит, ўрган!

Эски билан янги

Эски ҳам-чи, янги бўлган,
Янгидайин ранги бўлган.
Узоқ кийган кимдир уни,
Эски деймиз шундан бунини.
Ҳа, янги ҳам бориб-бориб,
Эскиради шундай ҳориб.

Ҳар кимнинг ўз пили бор

Сен ўзгалар сўзини дема,
Ҳар кимнинг ўз тили бор.

Ақл ҳам бор ойнадайин,
Ярақлаган бегубор.
Кўзи кўриб бир нимани,
Чамалайди чамаси.
Сен койинима, ўз фикрини
Ўзи айтар ҳаммаси.

Боласан

Сен кимлигинг унутма ҳеч,
Ҳали ёшсан, боласан.
Катталардан кўп ўрганиб,
Илми одоб оласан.
Бу ҳозирги билганинг кам,
Кичик бошинг тўлади.
Ешинг ўттиз, қирқ, эллиқдан
Ошиб юз ҳам бўлади.
Унда сени бола эмас,
Ота дерлар — билармон.
Ақл кўзи билан элга
Сўз айтарсан беармон.

Кўлчилар

Ойисини кўрмаганда

ОНА:
— Нега сенинг кўлинг доим ифлос юради? Менинг кўлларимни ифлос юрганини сира кўрганмисан?

УГИЛ:
— Йўқ! Мен кичкиналингизда сизни кўрмаганман-да.

Тунги ҳангома

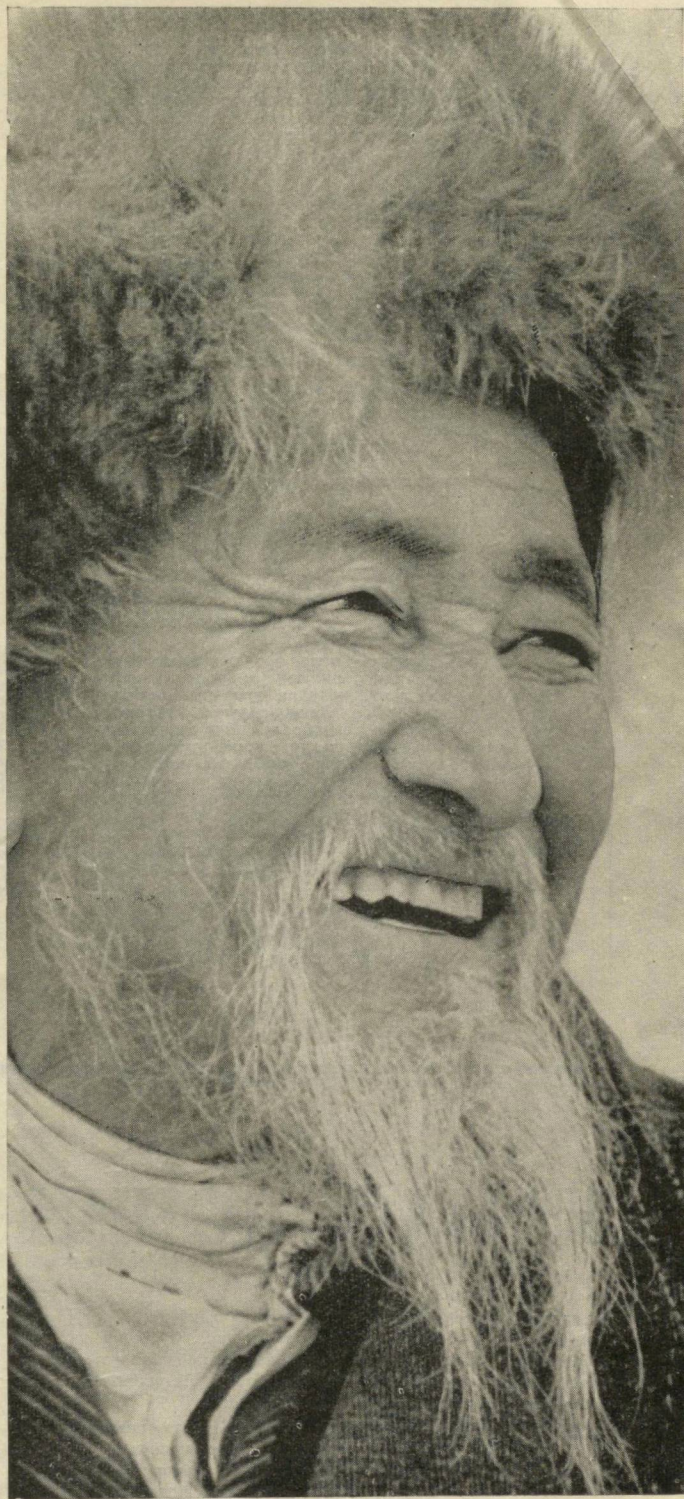
— Ада, ухлаяпсизми?
— Ҳа, ўғлим. Сен-чи?
— Мен ҳам ухлаялман.
— Оббо муғомбир-ей, ухлаган одам ҳам гаплашади-ми?

Конфетхўр

— Ойи, қорним очиб кетди.
— Қорнинг очса, нон егин, болам.
— Нега шунақа-я?— деди Шокир елкасини қисиб.— Ҳамма нон еса тўяди, менинг қорним конфет есам тўяди.

Сиз ҳам йиғлардингиз

— Нега сенинг кичкина уқанг йиғлагани-йиғлаган?
— Тилингиз чиқмаганда сиз ҳам йиғлардингиз-ку.

ЧҶПОН ҚАҶҚАҶАСИ.

С. Безносов фотоэтиоди.

Ўзим Чилонзор массивидаги «8-Б» секторида турман.

Тунов куни уйга келайтсам, беш-олти ёшлардаги бола йиғлаб турибди. Суриштирсам, шу тўрт қаватли уйларнинг бирида яшовчи Назира холасиникига меҳмонга келган экан-у, ўйнагани ҳовлида чиқиб, копток тепа-тепа узоқлашиб кетмайди. Кейин холасининг уйи қайсалигини билотмай йиғлаб юрган экан.

Қатор уйлари бирма-бир кўрсатиб чиқдим:

— Шу уйми?

— Шу уй эди шекилли, — дейди.

Бориб суриштирсак, бу уйда Назира деган аёл турмайди, дейишади.

Хуллас, йигирмадан ортқ тўрт қаватли бинолар олдида бордик, баъзи хонадонларга кириб ҳам чиқдик. Назира деган аёлни ҳеч ким билмайди.

Хушобим ошди. Ўзим бинокор-инженер бўлсам ҳам, шу биноларнинг лойиҳасини чизган архитектор инженерларнинг бир хилдаги уйлари қалаштириб қуришига ўйламай «хўп» деган раҳбарлардан кўнглим ранжиди.

Энди милиция бўлимига хабар қилгани кетаётган эдим, узоқдан «Қудрат, Қудратжон!» деб ҳаллослаб келаятган аёлни кўриб қолдим.

— Хе, бир хил қурилган уйлариңдан ўргилай-е! Меҳмонга келмай ўлай! — дерди боланинг ойиси.

Мана бир хил лойиҳа билан қурилган уйлارга берилган баҳо!

Аслида гап бунда эмас. Уйлар маълум лойиҳада қурилгани маълум. Бунда маблағ тежаллади, қурилиш тезлашади. Лекин бунақа бинолар қурилган уй-жой райони жуда оддийлашиб, ҳусини йўқотиб борапти. Агар ана шу лойиҳаларнинг бир қанча хилларини аралаштириб, бинолар қурилса, уй-жой райони сўзсиз янги, бежирим, дидли бўлиб, бир-биридан фарқланиб туради.

Уйларимиз арзон бўлиши, тез қурилиши билан биргаликда кўрими, шинам бўлиши ҳам керак. Аввало, биноларнинг чиройли қурилиши архитекторларимизга боғлиқ. Лекин ҳозирги биноларда уларнинг «дастхати» сезилмапти. Бир хилдаги қўтича уйлар қуравериш шаҳарларимиз ҳусинга ҳусин кўша олмаслигини наҳотки улар билшмаса!

Ириқ панелли уйлар Ленинграддаги «Гипростройиндустрия» лойиҳалаш институти тайёрлаган 464-сериядаги 44 квартиралар бино лойиҳаси асосида нари-бери ўзгартириб тикланипти. Чирчиқ, Фарғона, Қарши, Бухоро, Самарқанд, Андижон, Наманган, Урганч, Нукус шаҳарларидаги бинолар ҳам ўша андазада қуриляпти.

Аслида бу уйлар Москва, Ленинград сингари совуқ, сернам жойларга мўлжалланган. Хоналарнинг баландлиги 2 метру 48 сантиметр. Иссиқ ва қуруқ иқлимли Ўрта Осиё шароитида бу лойиҳадан, унга

ЙУҚОЛСИН ДИДСИЗЛИК

Муҳокама
Минозара
Улоқазан

Муртазо СУЛТОНОВ

жиддий ўзгартиш киритмай, фойдаланиш кечириб бўлмас хатодир.

Бобокалонларимиздан қолган миллий меъморчилик услублари қайёча йўқолиб кетди? Бир шаҳардан иккинчисига борсангиз, ҳеч қанақа тафовут кўрмайсиз. Қўчалари ҳам бир хил. Ахир, бу ҳол бора-бора одамларимизда дидсизлини келтириб чиқаради-ку! Уйларнинг бирини кулранг, бирини кўк, пушти қилиб бўяш билан дидсизликка барҳам бериб бўлармиди!

Одатда уйлар бир-бирига рўпорама-рўпора қурилади. Пастки қаватлардаги хоналарда одамларнинг юрган-тургани, овқатлангани, хуллас, нима қилса — ҳаммаси рўпорадаги уйнинг юқори қаватидагиларга шундоққина кўриниб туради. Фикримча, катта кўчаларнинг бўйидаги биноларни қатор қуриб, ичаридаги биноларни турли йўналишда жойлаштирилса чиройли чиқарди.

Тошкентдаги қурилиш лойиҳалари тайёрлаш тақриб-а зонал ва илмий-тешириш институти ишкорлари республикамизнинг об-ҳавосини назарда тутган янги уй-жой андаларини тайёрламоқдалар.

Афсуски, бу янгиликлар ватан қозғида қолиб кетмоқда, ёки илмий тўплам ҳамда журналларда нашр этиш билан чекланмоқда. Институтидаги кўпгина меъморлар кандидатлик даражасини олиш учунгина ишламоқдалар!

Институтининг бир гуруҳ архитекторлари бир неча йилдан бери кўпқаватли «саҳили» уйлар лойиҳаси устида бош қотирмоқда. Бунда бинолар поғона усулида қурилади. Бундан мақсад — кўп оила яшайдиган бинодаги ҳар қайси хонадонни кўпқаватзор ҳовли билан таъминлашдир.

Биринчи қаватдаги хонадонларга бинонинг терс томонидаги саҳн ҳовли хизматини ўтади. Иккинчи қаватнинг ярмини турар хоналар эгаллайди, қолган ярми текис том ҳолича қолдирилади ва у иккинчи қаватда яшовчиларга ҳовли бўлиб қолади. Саҳни 50 квадрат метрни ташкил этадиган бу жойда енгил йиғма ускуналардан супа қилиниб, унда турли гуллар, дарахт, тоқ кўчати ўстирилади.

Бундай биноларда уч, тўрт, беш, олти хонали квартиралар бўлади.

Лекин ачинарлиси, бу хилдаги яхши лойиҳалар фақат қозғида, илмий ҳисоблар китобидагина!

Кези келганда шуну ҳам айтиш керак: Чилонзордаги секторларнинг «Б-6», «Г-7», «В-8» ва ҳоказо деб аталгани кишининг гашига тегибгина қолмай, катта ноқулайлик туғдиришмоқда. Наҳотки, уларни бошқача атаб бўлмаса?! Нима учун «Б-6» ўрнига, масалан, Олмазор, ёки Навбахор дейамиз?! Секторлар Гулбоғ, Мевазор, Муҳаббат, Чароғон деб номланса, ёки табарруқ одамларимиз номи билан юритилса яхши бўлмадими?!

ЎЛМАС ЛОЧИН

зомиддин Хўжаев большевиклар партиясини сафига кирди. 1918 йилнинг июнь ойида 60 кишини бирлаштирган Эски шаҳар партия ташкилотига котиб, бутун Эски шаҳар меҳнатқашларининг ҳукумати — Эски шаҳар Советига раис бўлиб сайланди.

Эски шаҳарда партия ташкилотини вужудга келтириш, уни мустақкамлаш, ўзбек халқининг содиқ фарзандларини партиёга қабул қилиш, Қизил гвардия ва партия дружинаси тузиш Низомиддин Хўжаевнинг «тар-

жиман ҳоли»даги асосий ишлардандир. У Ленин тавсияси билан 12 майда Эълон қилинган Туркистон Автономиясини тўла қувватлади.

Эски шаҳар коммунистлари ўз маслакдошлари Н. Хўжаев билан А. Авлонийни Туркистон Компартиясининг 1 съезидга делегат қилиб юбордилар. 18 июндан 25 июнгача давом этган бу съезида Туркистон Компартиясини ташкилий-ғоявий жиҳатдан расмийлашиб, партия маркази тузилди. Низомиддин Хўжаев Туркистон Компартия-

син Марказий Комитети аъзоллигига сайланган етти коммунистнинг бири эди.

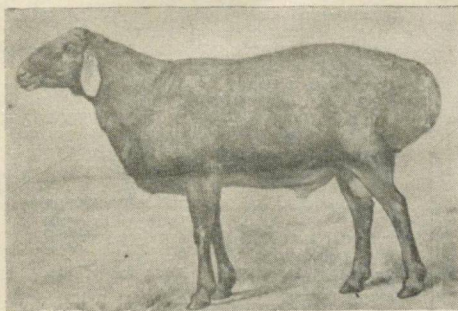
Қаҳратон қиш, Очарчилик, 18 январдан 19 январга ўтар кечаси душманлар исён кўтарди. Ўша куни Хўжаев Тошкент шаҳар Совети мажлисидан ўзи бошлиқ Эски шаҳар партия дружинасини штабига эндигина қайтган эди. Шу чоқ исён бошланганини эшитди-да, шошилинч тadbир кўриб, Эски шаҳар коммунистларини сафарбар этди.

Буни кейинча у шундай эслайди:

«...Печка ёнида исинмоқда эдим. Шу чоқ штаб қўриқчисини кўриб Кўкча даҳаси томон қуролланган 25 отлиқ ўтганини,

саросимага тушиб улардан пайроль сўраш олмаганини айтиди. Қўриқчининг бу хатоси асабини кўзгатди... Шу пайт дружина бош штабидан ҳам телефон қилишди... Кеч соат 11 эди. 20 миятда 24 киши тўпланди. Штабда 4 кишини қолдириб, отрядга бош бўлиб дружинани шаҳар штабига келтирдим. Ишчи қалъасига кўмакка келганимиздан бениҳоя қувониб кеттишди...»

Бу ерда Низомиддин Хўжаев ва партия дружинаси командири Мирқомил Миршарофов душман эгаллаган жойларни аниқлаш тўғрисида топшириқ олиб, Маҳрам кўчасига келганларида бир ҳодиса рўй берди. Бунини Низомиддин Хўжаев бундай хотирлайди: «300 қурол-

МУХОКАМА УНОЗАРА УЛОҶАЗА

ХИСОР ҚҮЙЛАРИ ҚАНИ?

У. НУРИДДИНОВ.

Ўзбекистонда энг қадимдан бери қўйчилик тараққий қилиб келган. Ҳозирги пайтда тери учун, жун учун, гўшт-ёғ учун турли зотли қўйлар парвариш қилинади. Шулардан бири — Ҳисор қўйларидир.

Ҳозир республикамиз яйловларида 420 мингга яқин Ҳисор қўйлари боқилляпти, шундан 350 мингдан кўпроги Сурхондарёнинг Сариссиё, Денов, Шўрчи, Бойсун районларида. Қолган қисми эса Тошкент областининг Калинин, Ўртағирчиқ ҳамда Фарғона водийсидаги Ленинград, Москва, Наманган районларида парвариш қилиняпти.

Ҳисор қўйлари мақтовга муҳтож бўлмаса керак. Унинг сергўшт, серёғлигини, тезда етилишини ҳамма билади. Ҳисор қўйига дунёдаги ҳеч бир зотли қўй тенг келолмайди. Эрак қўйлари ҳатто 120-130 килограммгача, совлиқлар эса 80-85 килограммгача семирishi мумкин. Яхши семирган қўйнинг думба ёғи 18—20 килограмм, бўрдоқига боқилган қўчқорнинг думба ёғи 30 килограмм, ҳатто ундан кўпроқ келади.

Республикамиз шароитида Ҳисор қўйларини кўпайтириш қанчалар кўп манфаат келтириши шу рақамларнинг ўзиданоқ кўрииб турибди! Ҳисор қўйларини боқилишининг осонлигини айтмайсизми! Уларни бутун йил давомида яйратиб боқиш мумкин, бу эса гўшт етиштиришини кескин суратда арзонлаштиради. Масалан, бир центнер қўй гўшти етиштиришга сарфланадиган харажат сўзим гўштинга қараганда 2—2,4 марта, чўчка гўштинга қараганда 3,2—3,5 марта кам бўлади.

Минг афсуслар бўлсинки, кейинги пайтларда Ҳисор қўйлари бир мунча камайиб кетди. Сўнги етти йил мобайнида Ҳисор қўйларининг асосий қисми боқиладиган Сурхондарё областидаги 140 мингдан ортиқ қўй нобуд бўлди. Ахир, бундай исрофгарчиликка йўл қўйиш мумкинми?

ланган отлик исёнчилар бизни тезда ўраб олишиб, отдан уриб йиқитдилар, милтиқ қўндоқлари билан калтаклашди. Иккинчи полка келтириб, бир хонага қамашди... Қамоқхонада ётганлар орасида коммунистларни, улар ичида Качуринерни кўрдим, қўшини камерадаги Першинга... ҳам кўзим тушиб қолди... Качуринер «аҳтимом сени ҳам, мени ҳам масъул ходимлар сифатида отиб ташлайдилар, қолганларни турмаларга қамашди» деди-да, тетик қўл узатиб, «хайр, ўртоқ Низомиддин Хўжаев, навбат энди менга келди», — дейишга улгурди. Бошқалар билан видолашини йўл қўймай, уни олиб кетдилар... Орадан кўп ўтмай «ўқ узин!» деган буйруқни эшит-

дик. Тартибсиз отишмалар бошланди... эшик очилди ва рўпарамиздан ўқ узилди, мен йиқилдим, устимга мурда қулади. Ҳаммаёқ тинчиди. Мен эронлик ёш коммунар жасади остида омон қолган эдим».

Душман Тошкент ишчи ва қизил аскарларининг зарбасига бардош беролмай қочаётган эди. М. Миршаропов, Матвеев, Н. Хўжаев зўр хўшёрлик ва мардлик кўрсатиб, душманининг майда қисмини қуролсизлантириб, ҳарбий қалъадан чиқдилар.

Шаҳарда яна Қизил байроқ ҳилларида.

1919 йилнинг 21 январь кунини Туркистон республикаси муваққат ҳарбий-революцион Советига аъзо бўлган Низомиддин Хўжаев большевик дўстлари

Нега шундай бўлди? Аввало, қўпгина хўжалик раҳбарларидан тортиб, айрим партия, совет органларига ҳам Ҳисор қўйларини сақлаш ва кўпайтиришга эътиборни сусайтириб юбордилар. Бунинг оқибатида қўйлар етарли даражада семирмай туриб гўштга тортилди, совлиқларни асраш ўрнига сўйиб юбориларверди, кўзи олиш камайиб кетди. Масалан, ҳар юз бош совлиқдан 1960 йилда 76, 1961 йилда 80, 1962 йилда 72, 1963 йилда 69, 1964 йилда 60 тадангина кўзи олинди. Ваҳоланки, Ҳисор қўйларига аҳамият берилмаётган хўжаликларда 90-93 тагача кўзи олинляпти. Бунинг сабаби шунданки, ҳисор совлиқлари бутун йил давомида бир хил семизликка сақланиши шартлигига эътибор берилмагпти.

Қўйларни яхши семиртирмасдан гўштга тошпириш орқасида унинг туёғи камайиб кетляпти. 1961—1964 йилларда мажбурийатга топширилган қўйларнинг ўртача оғирлиги 41-44 килограмми, хўжалик эҳтиёжлари учун сўйилган қўйларнинг оғирлиги эса ундан ҳам кам — атиги 26-30 килограмми ташкил этгани кечирилмас ҳол эмасми?!

Энди Ҳисор қўйларини кўпайтириш тўғрисидаги мулоҳазаларини ўртага қўяман:

Мана, республикамизнинг кўпгина хўжаликларига, хусусан, Фарғона водийси, Тошкент, Сирдарё областларида думли қўйлар боқилади. Аввало, уларнинг гўшти Ҳисор қўйлариникига қараганда кам, қолаверса, қўзилари қорақўл тери учун сўйилмайди, фақат жуни кўпроқ, майнроқ ҳолос. Ҳозирги пайтда менинчга, биз учун жун муаммо эмас, гўшт муаммо. Шундай бўлгач, ўша хўжаликларда думли, жайдари қўйларни асрагунча, зотдор Ҳисор қўйлари отарларини ташкил этмас бўлмайди! Бундан хўжаликлар ҳам, давлат ҳам катта манфаат кўрган бўлар эди.

Ҳисор қўйларининг яна бир хусусияти шунданки, уларни исталган йўллардан 800 километргача, 45-46 даражали иссиқда ҳам ҳайдаб кетиш мумкин. Бу қўйлар иссиқда ҳам, йўлга ҳам чидамли. Улар тоғли яйловларда ҳам, ярим саҳрода ҳам бемалол яшайверади. Бу эса уларни ёзда яйловда, қишда чўлда ҳайдаб боқиш имконини беради.

Ҳисор қўйининг биттагина камчилиги бор, у ҳам бўлса — кам ва дағал жун беради. Бироқ олимларимиз Ҳисор қўйларининг бу табиий хатосини ҳозирги замон фан ютуқларига суянган ҳолда баргараф қила оладилар. Шунга қарамай, фақат жуни кам ва дағаллиги учун бу зотдор, сергўшт, серёғ, қўйларни кўпайтирмаслик — ҳисоб-китобни, фойдазарарни билмасликдир. Бунинг бошқача таъбири бўлиши мумкин эмас.

Ҳисор қўйларини Фарғона водийсида, Сурхондарё, Қашқадарё, Тошкент, Сирдарё ва бошқа областларда ёппасига ўстириш пайти келган.

Қани, марҳамат, бу ҳақда ким, нима дейди?

билан бирга, Советлар ҳокимиятини мустаҳкамлаш, аксилниқлибчиларга қақшатқич зарба беришга бошчилик қилди.

Орадан кўп ўтмай, партия Низомиддин Хўжаевни аксилниқлибчий кучлар уя қўрган Фарғона вилоятига революцион комитет раиси қилиб белгиллади.

1920 йил 6 мартда Туркистон Компартияси ўлка комитети, Турккомиссия М. В. Фрунзе доклади асосида ҳарбий ҳокимиятни қайта тузди ва Туркистон инқилобий ҳарбий совети ҳайъатига Низомиддин Хўжаевни аъзо қилиб тавсия этди. М. В. Фрунзе унинг зиммасига Фарғона босмачиларини тугатиш вазифасини юкллади.

Бу йўлда у қўрбон бўлишга ҳам тайёр эди. У тўрт ўзбек

жангчиси билан қўрбоши Мадаминбекиннинг қароргоҳига борди, у билан музокара қилди. 1920 йил мартда Мадаминбек совет қўшинлари томонига ўтди.

Низомиддин Хўжаев ТАССР Марказий Ижроия Комитети раисига ўринбосар, Туркистон Компартияси Марказий контроль комитетига аъзо бўлиб сайланди. 1923 йили эса, Туркистон Компартияси Марказий Комитети раисининг ўринбосари бўлиб ишлади.

Ўзбек халқининг яловбардор ниқилбчиси Низомиддин Хўжаевнинг хизматларини партиямиз, халқимиз ҳаминша ёдида сақлайди.

А. АКРАМОВ,
тарих фанлар кандидати.

ЗИРА

Табиат неъматлари

Зира деганимизда димоғимизга хушбўй, хушхўр ҳид урилгандай бўлади. Зира овқатни лаззатли, таъмини мазали қилади. Бу хусусият ҳамма ўсимликларда ҳам учрайвермайди. Ўзбекистонда зиранинг тўққиз тури ўсади. Улар иси, таъми, мойи ва шифобахшилиги билан бир-биридан фарқ қилади. Исмн-жисмига қараб, қора зира, қўнгир зира, малла зира, сариқ зира деб номланади.

Шулардан маъқули қўнгир зира. Уни рўзгорда кўп ишлатамиз. Халқимиз қадим замонлардаёқ уни овқатга солса, фойда қилишини билган.

Қўнгир зира тик бўйли, кўп йиллик, манзарали ўсимлик бўлиб, соянов гулдилар оиласига қўшилиди. Қўнгир зира Тянь-Шань, Помир тизма тоғларида кўп. Айниқса Олой тоғларининг Қирққўл адирларида минг-минг гектар ерларни гоҳо сайрак, гоҳо зич ҳолда бугдой сингари эгаллаб ётади. У одатда апрель ойида оппоқ гуллайди, асалариларни «эиёфат» қилгач, майда уруглаб, серпиллаб туради. Зиразорларни оралаган кишининг кайфияти бўғарилади, димоғи чоғ бўлиб, қадмаллашиб кетади.

Қўнгир зира июннинг ўрталарида етилиб, сўнг уйқуга кирди. Зиранинг «уйқу»си қизқ бўлади. Қўнгир зира урулгандан кейин туғуак ҳосил қилади-да, янаги баҳоргача туғуакда ётади. Ваҳор келганда ниш ёриб чиқиб, қайта ўса бошлайди. Бўйи 70—80 сантиметрга етадиган бу доривор ўсимлик денгиз сатҳидан 700—1200 метр баланд тоғли ерларда ўсади. Ҳар тупида 1—2 грамм зира ҳосил қилади.

Зиранинг таркибида 27 процент қанд, 8—9 процент крахмал моддалар, уругида 2,5—3 процентта қадар ифोर мойи борлиги аниқланган. Шунингдек оқсил, мой, маъдан тузлар, дармондори анча зира санаотда, тиббиётда ҳам қўлланилади. Халқ тиббиётида қўнгир зира қон босими, ошқозон, жигар, буйрак, кўз, қулоқ, томоқ, жигилдон қайнаш касалини даволашда ва пешоб ҳайдашда қўлланилади. Санаотда эса консерва, гўштларни зиралашда, унаэлик тайёрлашда, дори-дармонлар олишда ишлатилади. Қўнгир зиралар асосан Зомин, Олачопон тоғларида, Фарғонанинг Шохимардон тоғларида, Кўлоб, Ҳисор, Зарафшон тоғларида кўплаб ўсади.

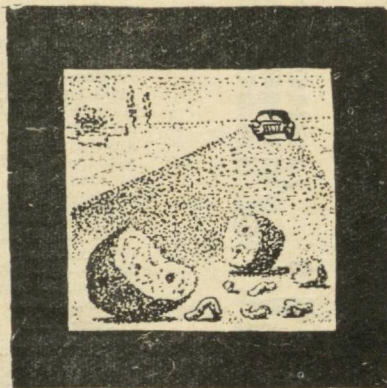
Қўнгир зиранинг ҳосияти кўп. Қора, оқ, малла тусдаги зиралар эса унча эмас: таъми, хусусияти сифатсизроқ. Қўнгир зираларни адирга экиб устириш мумкин. Уни уругидан ё туғуакдан кўпайтирилади.

Зира ниши кучини кўп талаб қилмайдиган сардаромад, қимматбаҳо ўсимликдир. Бу хазинани қадраб, кўпайтирайлик.

М. ТУЯЧИЕВ.

Ўзбекистон ССР Фанлар академияси Ботаника институтининг илмий ходими.

Азиз Абдураззоқ

ҚУРТ

Битта киши бозордан уйига бир сават картошка олиб келибди. Овқат қилмоқчи бўлиб арчаётган экан, орасидан битта пўк картошка чиқибди. Ташлаб юборай деб турган экан, ичидан овоз эшитилибди:

— Ҳей, одам, мени қаттиқ ерга ташлама, ўлиб қоламан!

Киши чўчиб тушибди-ю, лекин картошкани ташлаб юбормабди.

— Ким бу гапирётган?— деб сўрабди у.

— Бу мен, қуртман.— дебди ҳалиги овоз.

Кейин пўк картошканинг бир чеккасидаги тешиқдан каттакоқ кўм-кўк қурт бошини чиқариб йиғлабди.

— Сени чақмайман, қўрқма,— дебди қурт.— Сенга бир илтимосим бор. Мени туғилган жойимга олиб бориб қўй.

— Картошканинг ичда нима қилиб ётибсан?— деб сўрабди киши.

— Бу картошка менинг уйим,— дебди қурт.— Мени туғилган жойимга олиб бориб қўй.

— Туғилган жойинг қаерда?

— Арғин деган қишлоқда,— дебди қурт.

Кейин, у ёққа қандай борини тушунтирибди:— Чирчиққа кетадиган йўлга тушиб олиб, ўн олти чақирим юрсанг, чап томонда картошка экилган дала бор. Ўша ерга олиб бориб қўйсанг бўлди. Улғунимча дуо қиламан.

— Бу ерга қандай қилиб келиб қолдинг?

— Ухлаб ётганимда бутун картошқаларга қўшилди келиб қолибман.

Кишининг қўртга раҳми келибди. «Майли, олиб бориб қўй,— деб ўйлабди у.— Бари бир ҳозир куз. Беш кунлик умри борми, йўқ. Эрта-нидн совуқ тушиб қолса, ўзи ўлиб кетади. Шу ҳам қиш келгунча қирасин».

— Ҳўп, сени туғилган даламга олиб бориб қўйман,— дебди киши.— Лекин аввал мана бу арчиқдан картошқаларни пишириб, гўшт билан еб олай. Сенинг ҳам қоринг очгандир. Бирор нарсаси еб ол. Нима ейсан?

— Мен ҳеч нарсаси емайман,— дебди қурт.— Раҳмат. Фақат мени туғилган жойимга олиб бориб қўй.

Киши овқатланиб бўлгандан кейин, қуртли картошкани чўнтагига солиб, гаражга борибди. Машинасига ўтириб, қурт тайин қилган Арғин қишлоғига жўнабди. Картошка экилган далани топибди. Қуртли картошкани даланинг ўртасига олиб бориб қўяётган экан, узокдан бир чол чақирибди:

— Ҳой, мулла, бу ёққа келинг!

Киши даладан чиқиб бориб асфальт йўлда турган чол билан саломлашибди. Салом-алиқдан кейин чол сўрабди:

— Менинг еримда нима қилиб юрибсиз?

— Қуртингизни олиб келган эдим,— дебди киши.

— Менинг қанақа қуртим бор экан?

Киши бўлган воқеани бошидан гапириб берди.

— Ҳа, тушундим,— дебди чол.— Бу ёққа олиб келинг ўша қуртни.

Киши яна дала ўртасига бориб қуртли кар-

тошкани олиб келибди. Чол картошкани қўлга олган экан, ичидан каттакоқ кўк қурт бошини чиқарибди.

— Нима қилиб ётибсан картошканинг ичда?!— сўрабди чол.

Қурт титраб кетибди.

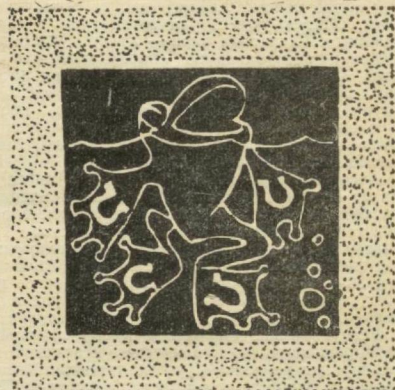
— Бу менинг уйим,— дебди у йиғлаб.

— Одамлар ейдиган овқатдан уй қиласанми?!— дебди чол ғазабланиб.— Мен картошкани одамлар есин деб эксам, сен уни кемириб ўзингга уй ясайсанми?! Мана сенга уй!

Чол шундай деб қуртли картошкани асфальтга урибди. Картошка ёрилиб янги бўлак бўлиб кетибди. Ичидан қурт отилиб чиқиб ерда чўзилди қолибди.

— Одамлар ейдиган овқатдан уй ясаганинг жазаси шу бўлади!— дебди чол.

Билмасдан қуртга раҳмдиллик қилган шаҳарлик киши уялгандан шолғомдай қизариб кетибди.

БА □ □ □ □ БИ □ □ □ □ □ □ □ □ ТА □ □ □ □

Тақачининг устахонаси яқинидаги қўлмақда бир бақа яшар экан. У тақачини яхши қўлагани билмас экан. Азбаройин яхши қўрганидан унинг сайраси ҳам тақачининг болга уришига ўхшар экан. Тақачи шогирди билан бирга «тақа-тақ, тақа-тақ» қилиб болга урганида, бақа ҳам унга ўхшатиб: «Вақа-вақ, вақа-вақ», деб сайрар экан. Бир куни бақа қўлмақдан чиқиб тақачининг олдига борибди. Салом берган экан тақачи эшитмабди, болганинг шовқинида бақанинг товуши йўқолиб кетибди. Тақачи болгани кўниб, сандон устида темирни оловга солаётганида, бақа яна салом берибди. Тақачи унинг овозини эшитибди-ю, ўзини кўрмабди. У ёқ-бу ёққа қарайверибди. Бақа ўзини билдириш учун: «Вақа-вақ», деб сайраб юборибди. Шунда тақачи бақани билиб қолибди.

— Ваалайкум асسالом!— дебди тақачи.— Ҳўп, хизмат?

— Ҳар қуни узоқдан сизга тикилиб ётман,— деб гап бошлабди бақа.— Нечта отга тақа қоққанингизгача биламан. Санаб ётман.

— Ҳўп, нима бўлибди?— дебди тақачи.— Мақсадинг нима?

— Мақсадим шунки,— дебди бақа,— менга ҳам тақа қоқиб қўйсангиз.

— Тақачи ҳайрон бўлибди:

— Ия, сен от эмассан-ку. Тақачи нима қиласан?

— Тақа менга жуда зарур,— дебди бақа.— Нега десангиз, ҳарчанд баланд сакраганим билан оёғимдан товуш чикмайди. Агар тақа қоқтириб олсам, сакраганимда ҳамма ёқни жанранглатиб юборар эдим. Ахир мен ҳам дунёга умид билан келганман. Беш кунлик умримда ўзимнинг борлигимни билдириб юрсам дейман.

Тақачининг кулгиси қисабди. Лекин қўлмабди. Етиги билан тушунтирмоқчи бўлибди:

— Борлигини билдириб турмоқчи бўлсанг, сайраб юрвер. Тақачи ўйлама. Уни отга чиқарган. Агар сенга тақа қоқсам, сакрашдан маҳрум бўласан.

Бақага бу гап ёқмабди.

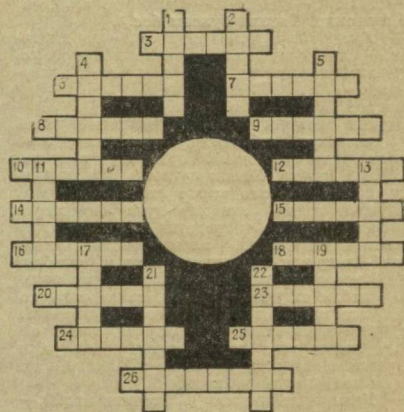
ЭНИГА:

3. Атоқли совет болалар ёзувчиси, 6. Ойбекнинг «Қутлуг қон» романидаги қиз. 7. Адабий жанр. 8. «Тугилиш» романининг муаллифи. 9. Шенспирнинг машҳур трагедияси. 10. Навоий «Хамса»сининг бир достонидаги ошиқ. 12. «Байроқдорлар» романининг муаллифи. 14. Ёш адиба Ибохонднинг қиссаси. 15. Муса Жаалининг машҳур шеъри. 16. Пиримкул Қодиров қиссаси. 18. Уйғуннинг «Қалбингда ётса ҳам бир дунё алам»... деб бошланадиган шеъри. 20. «Олтин водийдан шабадалар» романидаги раиса. 23. Ўзбек совет шоири ва адиби. 24. Пушкиннинг шеърий романидаги персонаж. 25. «Путевдан Карпатгача» китобининг муаллифи. 26. Майна образини яратган ёзувчи.

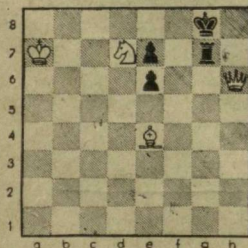
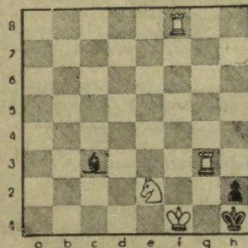
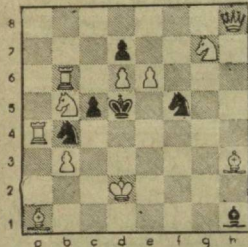
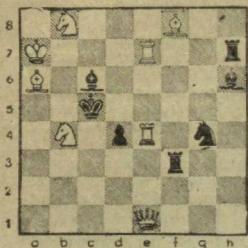
БЎИИГА:

1. М. Горький ҳикояларидан биридаги худбин шахс. 2. Абдулла Қаҳҳор қиссасининг қаҳрамони. 4. Саида Зуннунованинг қиссаси. 5. Француз классик шоири. 11. Мирмуҳсиннинг шеърий романидаги қиз. 13. «Давр менинг тақдиримда» романидаги образ. 17. Мураккаб прозаик жанр. 19. Одил Ёқубовнинг қиссаси. 21. «Қудратли тўлқин» романининг муаллифи. 22. Қора Сейтлениннг «Барқ уриб ётганда кўк баҳор чоғи»... сатрлари билан бошланадиган шеъри.

Ҳўжамурод ТОШТЕМИРОВ

ШАХМАТ

Шахмат спортнинг бир туригина бўлиб қолмай, у санъат ҳамдир. Санъат, бу — умуман кишига эстетик таъсир қилувчи нарса энанлиги ҳаммага маълум. Ҳақиқий санъат асарлари, чуночки, машҳур расмкор чизган аjoyиб суратлар ҳар кўрганда киши қалбидан чуқур жой ола, шахматчилар кашф этган ўйинлар ўн, ҳатто юз йиллардан кейин ҳам ҳаваскорлар томонидан такрорланиши, ҳар гал уларни завқлантириши мумкин. Лекин ҳар қандай киши чизган расмини ҳам санъатга қўшиб бўлмаганидек, ҳар қандай шахматчи ўйнаган партияни ҳам санъат деб бўлмайди!

Санъат асарларини кўпчиликлан манзур қилиш қанчалик машаққатли бўлса, шахмат партияларини санъат даражасига кўтариш ҳам ҳар қандай ҳаваскорнинг қўлидан келвермайди. Бу йўлда тинмай малака ошириш, шoirлрдек туяларни бедор ўтказиш, ўйин маҳоратини узлуқсиз жилолаб бориш талаб этилади.

Агар шахматни ўзига хос санъат дейдиган бўлсак, унда яна бир санъат мавзудирки, уни композиция ёки шахмат поэзияси дейлади. Композиция сунъий равишда бунёд этилган масала ва этюдлардир. Машҳур араб халифаларидан Ҳорун-ал Рашиднинг отаси Ал Маҳди шахмат композициясининг ҳам отасидир. Шахмат масалалари ва этюдларида бадиийлик амалий ўйинлардагидан кўра юқорироқ ифодаланadi. Улардаги ҳар бир донанинг ўзига яраша хизмати бўлади.

Маълум миқдордаги юришлар билан мот қилишни кўзда тутувчи масалалардан фарқи ўларoқ, бирдан-бир юришларни топиш орқали ютуққа еки дурангга эришиладиган этюдлар амалий ўйинга яқинроқдир.

Редакция журналхонларнинг тилан-истанларини бажо нелтириб, юбилей йилига атаб шахмат масалалари, этюдлари, комбинациялар ва викториналар ечиш бўйича оммавий кoнкурс ўтказadi.

Конкурс шартлари

1. Конкурсга ҳамма, жумладан тўгаранлар аъзолари биргаликда иштирок этишлари мумкин.
2. Конкурсга ҳаммаси бўлиб 8 (иккита 2 юришли, иккита 3 юришли, битта 4 юришли, битта 5 юришли) масала, 2 этюд, 4 комбинация ва 12 саволдан иборат шахмат викторинаси киритилади. Булар уч босқичга бўлиниб, журналимизнинг ушбу ва кейинги 5, 7-сонларида эълон қилинади.
3. Тўғри ечилган ҳар бир вазифа учун маълум миқдорда очколар белгиланади.
4. Конкурсининг ўн икки голиби қимматбаҳо совғалар билан тақдирланади. 15 ёшгача бўлган шахмат ҳаваскорлари ва хотин-қизларнинг натижалари алоҳида эътиборга олинади.
5. Масала, этюд ва комбинацияларни ечиб, викторинага жавоб топгач, уни Тошкент шаҳар, Карл Маркс кўчаси, 30-уй, «Гулистон» журнали редакциясига юборинг. Конверт устига «Шахмат конкурси» деб ёзиб қўйинг. Исм ва фамилиянгизни, ёзишингизни, иш е ўйин жойингизни, шахмат бўйича разрядингизни тўла ва аниқ ёзишни унутманг.
6. Конкурс (унинг ушбу сонда эълон қилинаётган биринчи босқичга) жавоблар юборишининг охири мuddати (конвертдаги почта штампи ҳисобга олинади) 1967 йил 15 апрелгача.

Иккинчи босқич вазифалари эълон қилинган сонда биринчисининг натижалари маълум этилади.

БИРИНЧИ БОСҚИЧ ВАЗИФАЛАРИНИНГ ШАРТЛАРИ:

- 1, 2-вазиятлар — оқлар бошлаб, қора шoҳни икки юришда мот қилади (ҳар бирига 3 очко).
- 3, 4-вазиятлар — оқлар бошлаб, қора шoҳни уч юришда мот қилади (ҳар бирига 3 очко).

1. Жаҳон адабиётининг сўнмас юлдузлари — Фирдавсий ва Навоий ўз асарларида шахматни қандай акс этдирганликларини биласизми?

2. Урта Осиё шахматининг ватани ҳисобланади. Сабab?

3. Ўзбекистонда эркаклар ва хотин-қизлар ўртасида неча марта биринчилик ўтказилган? Энг кўп голиб чиққанлар кимлар?

4. Республикамиз шахматчилари СССР халқлари II ва III спартакиадаларида нечанчи ўринларни эгаллаиди? Шу йилнинг июль ойида Москвада ўтказиладиган юбилей спартакиадасида улар нечанчи ўринни олади деб ўйлайсиз?

Бош муҳаррир: ИБРОҲИМ РАҲИМ. Таҳрир хайъати: ИКРОМ АКБАРОВ, ИУЛДОШ ШАМШАРОВ, МИРТЕМИР, ОЗОД ШАРАФИДДИНОВ, РАҲИМ АХМЕДОВ, РУСТАМ РАҲМОН, САҲЕР СИРОНИДДИН КАМОЛИТДИНОВ, СУЛТОН АКБАРЯИ (саркоғиб), ҲАМИД НУРИЯ (бош муҳаррир ўринбосари).

Саҳифаловчи М. ЕФИМОВА.

Бўёқли расмларни Бирлашган нашриётнинг сураткич усталари С. Йўлдошев, А. В. Швец, И. А. Швец, Т. Зоҳидов, Д. И. Лисенко, Е. Полихрониду, К. Худойқудов, Н. Умаров тайёрлаган. Зарварақларини В. Я. Азиков қўл остида устакорлардан И. Видонов, П. Сосник, Л. Блинова, К. Гаврилов чоп қилганлар.

«Гулистон» — общественно-политический и литературно-художественный, иллюстрированный журнал ЦК КП Узбекистана (на узбекском языке).

Адресимиз: Тошкент 47, Карл Маркс кўчаси, 30-уй.

«Гулистон» телефонлари: Бош муҳаррир — В 33 520. Бош муҳаррир ўринбосари — В 33590. Саркоғиб — В 33659. Ижтимоий-сиёсий бўлим — В 33602. Адабий-бадиий бўлим — В 33590. Қабулхона — В 33519.

Теришга топширилди 28/167. Босишга инозат берилди 3/II-67. Қoғoзи 70 × 108/16. Ҳажми 4 бoсма тoбoқ. P07056. Бюртма 3133. Нухсаси 50.000. Баҳoси 30 т. Бирлашган нашриёт бoсмаxoнаси.

Гулнақш бу сопол Монреаль кўрғазмасига борадиган ўзбек ҳунарманллари совғасидан бири. Умидли рассом Александр Кедрин ана шундай совғаларга сайқал берапти. У безаган «Риштон», «Бухоро», «Самарқанд» осма лаганлари совға-саломлар ичида алоҳида ажралиб турибди. А. Кедрин лаган безаклари учун Савдо палатаси конкурсининг мукофотини олган.

